

Затверджено
Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки
і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П - 4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій

Форма навчання заочна

Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ В. В. Карцева
« _____ » _____ 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ: СТРАТЕГІЯ
ТА МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ**

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»

ступеня магістра

Виконавець роботи Чередник Катерина Валеріївна

Науковий керівник к.е.н., доц. Гасій Олена Володимирівна

Рецензент

ПОЛТАВА 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ.....	6
1.1 Сутність управління фінансовою безпекою підприємства та загрози, що на неї впливають.....	6
1.2 Підходи до формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства.....	15
1.3 Методичне забезпечення оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки підприємства	27
Висновки за розділом 1.....	39
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПАТ «ПІВДЕННА ВИНОКУРНЯ».....	41
2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПАТ «Південна винокурня».....	41
2.2 Аналіз показників фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня».....	53
2.3 Комплексна оцінка рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня».....	68
Висновки за розділом 2.....	76
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПАТ «ПІВДЕННА ВИНОКУРНЯ».....	78
3.1 Розвиток методичних підходів оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня».....	78
3.2 Побудова механізму реалізації стратегії управління фінансовою безпекою ПАТ «Південна винокурня».....	86
3.3 Розробка стратегії управління фінансовою безпекою підприємства.....	100
Висновки за розділом 3.....	110
ВИСНОВКИ.....	112
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	116
ДОДАТКИ.....	129

ВСТУП

В умовах сучасного розвитку економіки суб'єкти господарської діяльності потребують забезпечення гідного рівня фінансової безпеки. Фінансова безпека підприємства – це явище, стан якого залежить від впливу факторів зовнішнього й внутрішнього середовища, адже саме вони формують потенціал підприємства та повноцінність його використання. Тому перед підприємствами постала необхідність постійного самоаналізу ефективності забезпечення діяльності, прогнозування можливих змін та стратегічного управління фінансовою безпекою, що вимагає особливої уваги.

Питання щодо ефективного управління фінансовою безпекою викликано впливом низки негативних зовнішніх і внутрішніх чинників. До таких чинників, окрім циклічних глобальних економічних криз, варто віднести, нестабільність податкового і регуляторного законодавства, інфляційні процеси, недоступність кредитних ресурсів, посилення конкуренції, низький рівень капіталізації фондового ринку, зниження рівня інвестиційної активності, уповільнення платіжного обороту, зростання числа збиткових підприємств. Вони викликають нестабільність руху матеріальних і фінансових потоків, призводять до значних втрат і збитків та, як наслідок, втрати фінансової безпеки. Тому проблема забезпечення ефективного рівня фінансової безпеки підприємства з урахуванням галузевих особливостей вітчизняних підприємств є актуальною.

Теоретичні та практичні аспекти управління фінансовою безпекою підприємства знаходять висвітлення як у вітчизняній, так і зарубіжній науковій літературі. Суттєвий внесок зробили О. Ареф'єва, О. Барановський, М. Бердар, І. Бланк, О. Власюк, К. Горячева, С. Єрохін, М. Єрмошенко, О. Єрмоленко, О. Журавка, В. Забродський, Т. Ковальчук, Л. Козак, Ю. Кім, О. Кириченко, С. Ілляшенко, Ю. Лаврова, В. Москаленко, О. Пономаренко, Н. Реверчук, Р. Руденський, В. Тимошенко, В. Черняк, І. Чібісова, Т. Шабатура, В. Шелест, О. Яременко та ін. Проте, слід зауважити, що загально прийнятий підхід інтерпретації особливостей менеджменту фінансової безпеки підприємства на

сьогодні відсутній. Це визначило необхідність подальшого вдосконалення понятійного апарату та дослідження основних елементів механізму управління фінансовою безпекою підприємства з урахуванням небезпечних явищ, які виникають в процесі його діяльності.

Метою дипломної роботи є комплексне дослідження теоретичних і практичних засад управління фінансовою безпекою підприємства, вдосконалення методів оцінки її рівня з метою забезпечення ефективності діяльності підприємства в довгостроковій перспективі.

Відповідно до поставленої мети необхідно дослідити такі завдання:

- дослідити сутність управління фінансовою безпекою підприємства та загроз, що на неї впливають;
- охарактеризувати підходи до формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства;
- узагальнити методичне забезпечення оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки підприємства ;
- надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ПАТ «Південна винокурня»;
- проаналізувати показники фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня»;
- комплексно оцінити рівень фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня»;
- розвинути методичні підходи щодо оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня»;
- удосконалити механізм реалізації стратегії управління фінансовою безпекою ПАТ «Південна винокурня»;
- обґрунтувати стратегію управління фінансовою безпекою підприємства.

Об'єктом дослідження виступають процеси управління фінансовою безпекою підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти управління фінансовою безпекою ПАТ «Південна винокурня».

Методологічну основу дипломного дослідження складають загальнонаукові методи аналізу, узагальнення, групування, табличний та логічний методи. Для розв’язання визначених завдань застосовувались такі методи: монографічний – при вивченні літературних джерел, практики управління фінансовою безпекою підприємства; узагальнення, порівняння та аналогії – для розкриття сутності поняття «фінансова безпека підприємства»; абстрактно-логічний – для здійснення теоретичних узагальнень, формулювання висновків; функціональної оцінки – для визначення тенденцій впливу розвитку об’єктів фінансової безпеки на результати господарської діяльності; системні – для побудови системи показників управління фінансовою безпекою підприємства; економічного моделювання – для визначення прогнозів рівня фінансової безпеки.

Практична значимість роботи полягає у розвитку методичних підходів оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки на основі застосування економетричного моделювання та обґрунтування методики оцінки рівня фінансової безпеки підприємства на основі розрахунку інтегрального показника.

Наукова новизна дипломної роботи полягає в обґрунтуванні пропозицій щодо розвитку методичних підходів до оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки та вдосконалення механізму стратегічного управління фінансовою безпекою підприємства.

Інформаційною базою дослідження стали концепції та погляди вітчизняних та зарубіжних вчених, монографії, підручники, матеріали наукових конференцій, пов’язаних з проблемами управління фінансовою безпекою підприємства, нормативні та інструктивні матеріали, що діють в Україні, а також офіційні дані ПАТ «Південна винокурня» за 2016-2018 рр.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В ДОВГОСТРОКОВІЙ ПЕРСПЕКТИВІ

1.1 Сутність управління фінансовою безпекою підприємства та загроз, що на неї впливають

Проблеми забезпечення стабільного рівня фінансової безпеки підприємства отримали нині надзвичайну актуальність, оскільки вони чинять вагомий вплив на розвиток підприємства. Це пов'язано з різними чинниками, зокрема, фінансовими кризами, зростанням нестабільності, постійним варіюванням цін на енергоносії, подорожчанням цін на банківські послуги тощо. Тому керівництву усіх підприємницьких структур важливо враховувати необхідність дотримання оптимального рівня фінансової безпеки, знати пояснення усім змінам, що відбуваються на підприємстві, вивчати зовнішні і внутрішні загрози.

Дослідження наукових напрацювань вітчизняних і зарубіжних вчених [10, 17, 23, 31, 33, 42, 46, 65, 71, 84] засвідчило невирішеність питань щодо теоретичного осмислення поняття фінансової безпеки підприємства, яке подається в різних термінологічних інтерпретаціях, які, на нашу думку, можна узагальнити таким чином:

- як аксіома відсутності загроз за сталого розвитку підприємства [31, 38, 47, 55, 84];
- як стан захищеності інтересів підприємства [10, 34, 65, 71];
- як діяльність підприємства стосовно виявлення та кореляції всіх чинників, що впливають на внутрішні та зовнішні сфери життєдіяльності [17, 24, 42, 80].

Фінансова безпека характеризує спосіб розподілу фінансових потоків на підприємстві, динаміку кредиторської та дебіторської заборгованості, яка застосовується в фінансовій політиці.

Розкриття змісту поняття «фінансова безпека підприємства» показує наявність значної кількості визначень, які різняться підходами вчених до їх витоків та за ступенем деталізації (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Особливості трактування поняття «фінансова безпека підприємства» різними науковцями та вченими

Автор	Визначення
Бланк І.О. [11]	кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого зростання у поточному та перспективних періодах.
Могиліна Л.А. [68]	динамічний фінансовий стан підприємства, що характеризується стабільною захищеністю його пріоритетних фінансових інтересів від ідентифікованих ендогенних і екзогенних загроз та здатністю забезпечувати реалізацію своїх фінансових інтересів, місії і завдань, а також власний розвиток достатніми обсягами фінансових ресурсів.
Крутова А.С., Ставерська Т.О., Шевчук І. Л [56]	складова економічної безпеки підприємства, яка відображається через систему критеріїв і динамічних показників його стану, що дозволяє підтримувати фінансову стабільність в поточній та стратегічній перспективі, а також ступінь захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин за рахунок ефективного використання економічного потенціалу підприємства з метою протистояння зовнішнім і внутрішнім загрозам, як реальним, так і потенційним.
Антонова О.В. [3]	стан складної соціально-економічної системи, за якого забезпечується реалізація пріоритетних фінансових інтересів підприємства та їх захист від реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, параметри якого створюють передумови генерування, збереження та зростання ринкової вартості підприємства.
Загорельська Т.Ю. [38]	стан захищеності фінансових підприємства інтересів від загроз внутрішнього та зовнішнього походження, розкриває межові можливості раціонального використання ресурсів при нормативному (пороговому) значенні фінансових показників.
Яришко О.В., Ткаченко Є.Ю. [108]	складова економічної безпеки, яка полягає в забезпечені стану ефективного використання ресурсів підприємства під впливом зовнішніх та внутрішніх загроз і спрямована на досягнення фінансової рівноваги підприємства у довгостроковому та короткостроковому періоді.
Камлик М.І. [44]	стан розвитку господарюючого суб'єкта, який характеризується стабільністю економічного розвитку, ефективністю нейтралізації негативних факторів та протидії їх впливу на всіх стадіях його діяльності.
Ортинський В.Л., Керницький І.С., Живко З. Б. [73]	захищеність потенціалу підприємства (виробничого, організаційно-технічного, фінансово-економічного, соціального) від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих або непрямих економічних загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення.
Соколенко Т.М. [86]	стан, за якого стратегічний потенціал фірми знаходиться поблизу границь адаптивності, а загроза втрати економічної безпеки наростає в міру наближення ступеня адаптивності стратегічного потенціалу до граничної зони.

Джерело: складено на основі [3; 11; 38; 44; 56; 68; 73; 86; 108]

Проаналізувавши в табл. 1.1 наукові підходи визначення сутності фінансової безпеки підприємства, можемо визначити спільним застосування організаційно-структурного підходу, згідно з яким фінансова безпека підприємства являє собою стан підприємства, який характеризує:

- змозгу забезпечити стійкість, платоспроможність, ліквідність та незалежність підприємства у довгостроковій перспективі;
- забезпечення оптимального залучення та ефективного використання фінансових ресурсів підприємства;
- попередження небезпек та загроз фінансового стану підприємства та розробку заходів для їх вчасного протистояння;
- розробку та впровадження фінансової стратегії;
- реальну оцінку кількісних та якісних показників.

Спільні ознаки до визначення поняття «фінансова безпека підприємства» систематизуємо в такій послідовності: фінансова безпека підприємства поєднується з необхідністю їхнього захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз, рівень фінансової безпеки залежить від ефективності використання потенціалу підприємства і ринкових можливостей, завдання формування і підтримання певного рівня фінансової безпеки пов'язується з об'єктивною необхідністю забезпечення стабільного функціонування і розвитку підприємства [21].

Таким чином, під фінансовою безпекою підприємства слід розуміти стан його фінансової системи, при якому, шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами забезпечується стабільний розвиток, нейтралізація фінансових ризиків та загроз, узгодженість фінансових інтересів та реалізація стратегічних цілей діяльності.

Реалізація фінансової безпеки підприємства передбачає низку труднощів до яких слід віднести відсутність стандартних способів мінімізації фінансових ризиків [72]. Фінансова складова фінансової безпеки як сукупність робіт із забезпечення ефективної структури капіталу підприємства, підвищення якості планування і здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства може бути визначена як стан ефективного використання фінансових ресурсів,

виражений в поліпшенні фінансових показників, якості управління і використання основних і оборотних коштів, структури капіталу, норми дивідендних виплат по цінним паперам [53].

Процес забезпечення фінансової складової фінансової безпеки підприємства необхідно розглядати як сукупність етапів запобігання всебічних збитків від негативних впливів на фінансову безпеку підприємства з різних аспектів її фінансово-господарської діяльності [35]. Формування системи фінансової безпеки на підприємстві повинне передбачати взаємозв'язок чітко визначених цілей і завдань кожного рівня управління, при цьому обираючи оптимальні шляхи реалізації рішень [15].

На рис. 1.1 представлено етапи забезпечення фінансової безпеки підприємства.

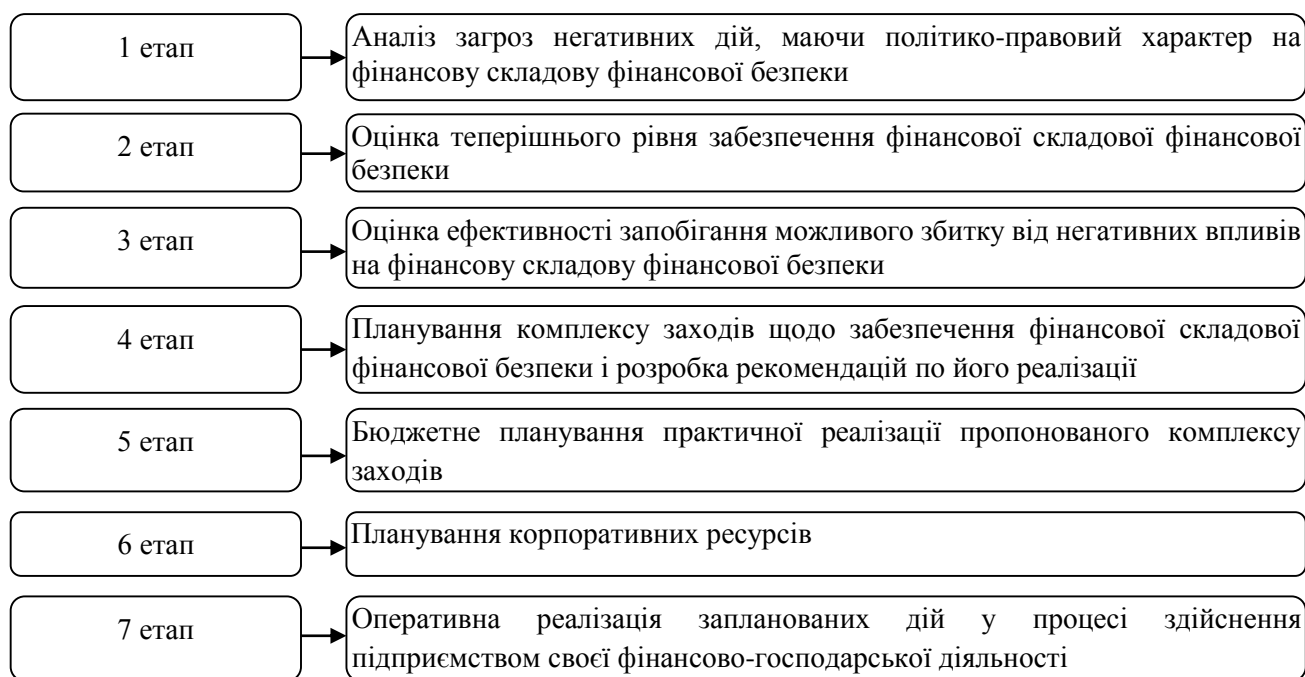

Рисунок 1.1 – Етапи процесу забезпечення фінансової безпеки підприємства [3]

Фактори, що впливають на стан фінансової безпеки взаємопов'язані та взаємообумовлені, їх можна умовно поділити на дві групи:

1) внутрішні фактори, які забезпечують стабільну роботу підприємства, негайну реалізацію заходів, спрямованих на розвиток та захист рівня

інформаційної безпеки з метою прогнозування тенденцій розвитку наукових, технічних, технологічних, економічних та політичних процесів на підприємстві з урахуванням кон'юнктури ринку; захист комерційної таємниці при зборі та обробці інформації про діяльність реальних і потенційних конкурентів, що можуть вплинути на поточний стан діяльності підприємства; здатність керівництва вміло ризикувати та приймати стратегічні рішення на майбутнє [68]. До них можемо віднести: навмисні або випадкові помилки менеджменту в управлінні фінансами підприємств у стратегічному управлінні, управління та оптимізацію активів і пасивів підприємства (розробка, впровадження та контроль управління дебіторською та кредиторською заборгованостями, вибір інвестиційних проектів та джерел їх фінансування тощо).

2) зовнішні, які забезпечують доставку товарів та швидке впровадження заходів щодо розвитку та захисту рівня інформаційної безпеки, тобто: збір необхідної інформації за допомогою офіційних контактів, аналізу купівельної спроможності потенційних клієнтів, що визначається відповідними гарантіями споживання, обслуговуванням, показниками якості та терміном використання [63]. До них відносяться купівля акцій та боргів підприємства небажаними партнерами, наявність значних фінансових зобов'язань у підприємства, нерозвиненість ринків капіталу та правової системи захисту прав інвесторів і виконання законодавства, кризи грошово-кредитної системи, нестабільність економіки та недосконалість механізмів формування економічної політики.

Таким чином, врахування вищенаведених факторів формування стану фінансової безпеки підприємства, передбачає необхідність організації такого механізму управління фінансовою безпекою, який би передбачав організацію моніторингу рівня фінансової безпеки, формування структури управління, встановлення центрів відповідальності, визначення прав, обов'язків та обґрунтування сценаріїв його розвитку в майбутньому [31].

Фінансовий розвиток підприємства ускладнюється за рахунок негативного впливу факторів внутрішнього характеру, наслідком чого є:

- розбалансованість грошових потоків в поєднанні з низькою рентабельністю, що посилюються в умовах високої інфляції;
- збільшення обсягів залучених позикових ресурсів, часто не забезпечених власним майном;
- зростання кредиторської заборгованості, в тому числі простроченої;
- низька ефективність управління витратами;
- фінансово не обґрунтована маркетингова політика, що викликає зростання запасів і зниження їх оборотності;
- неефективність організації управління [100].

Негативні впливи, які загрожують складовій фінансової безпеки підприємства, можуть мати суб'єктивний характер (усвідомлені дії суб'єктів ринку з метою нанесення шкоди підприємству, а також неякісна робота її співробітників або партнерів) та об'єктивний характер (породження обставин непереборної сили або схожих з ними по своїй суті і джерел виникнення обставин політичного та макроекономічного характеру) [29].

Фінансова безпека підприємства може бути порушена, як за рахунок неефективного управління майном (співвідношення основних і оборотних коштів, позикових коштів і власного капіталу), так і неефективного управління структурою інвестицій (порушення їх оптимального співвідношення, за чинниками значущості та ефективності витрат, ризикованості та ймовірності отримання позитивного ефекту).

Фінансова безпека підприємства є складним та багатоаспектним явищем, котре розглядається як сукупність відповідних елементів та потребує певних методів та важелів управління.

І. П. Мойсеєнко розглядає управління фінансовою безпекою підприємства, як документ в якому відображені головні положення щодо формування та організації управління фінансовою безпекою підприємства [69].

На думку Є. П. Картузова управління фінансовою безпекою – це певна сукупність поглядів на забезпечення фінансової безпеки, яка передбачає комплексне визначення загроз і системне розуміння шляхів їх усунення [47].

За визначенням О. В. Сусіденко управління фінансовою безпекою представляє собою комплексну систему поглядів на ключові інтереси підприємства у фінансовій сфері, принципи і засоби їх реалізації та захисту від внутрішніх та зовнішніх загроз [89].

В. О. Ареф'єв визначає управління фінансовою безпекою підприємства як специфічну, упорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів управлінського процесу формування і використання витрат підприємства, що дає можливість забезпечити стійкі позиції на ринку, забезпечивши стійкість його діяльності та отримання максимального позитивного результату [4].

Управління фінансовою безпекою в теоретичному розумінні є сукупністю трьох складових: процесу управління, організації управління та інформації. З іншого боку, управління фінансовою безпекою неможливе без відповідної організаційної структури як системної сукупності підрозділів і взаємозв'язків між ними. Тому управління фінансовою безпекою є одночасно і процесом, у перебігу якого реалізуються відповідні функції, і системою, яка через організаційну структуру здійснює ці функції.

Система управління фінансовою безпекою підприємства повинна бути комплексом взаємозалежних збалансованих рішень як у сфері забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства, так і в управлінні його фінансовою діяльністю. А також врахувати альтернативні шляхи гарантування безпеки підприємства, при чому вибір конкретного проекту повинен відповідати фінансовій стратегії та його фінансовій політиці.

Розглянувши твердження науковців, можна зробити висновок, що управління фінансовою безпекою підприємства являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів фінансового менеджменту, зміст яких віддзеркалює особливості конкретних пріоритетних процесів в управлінні фінансовою сферою діяльності підприємства, сукупність відносин фінансової безпеки, реалізованих

за допомогою організаційної структури та функцій управління, нормативно-правового й організаційно-економічного забезпечення, процесів реагування на загрози та наявність моделі прийняття рішення залежно від ситуації (рис. 1.2).

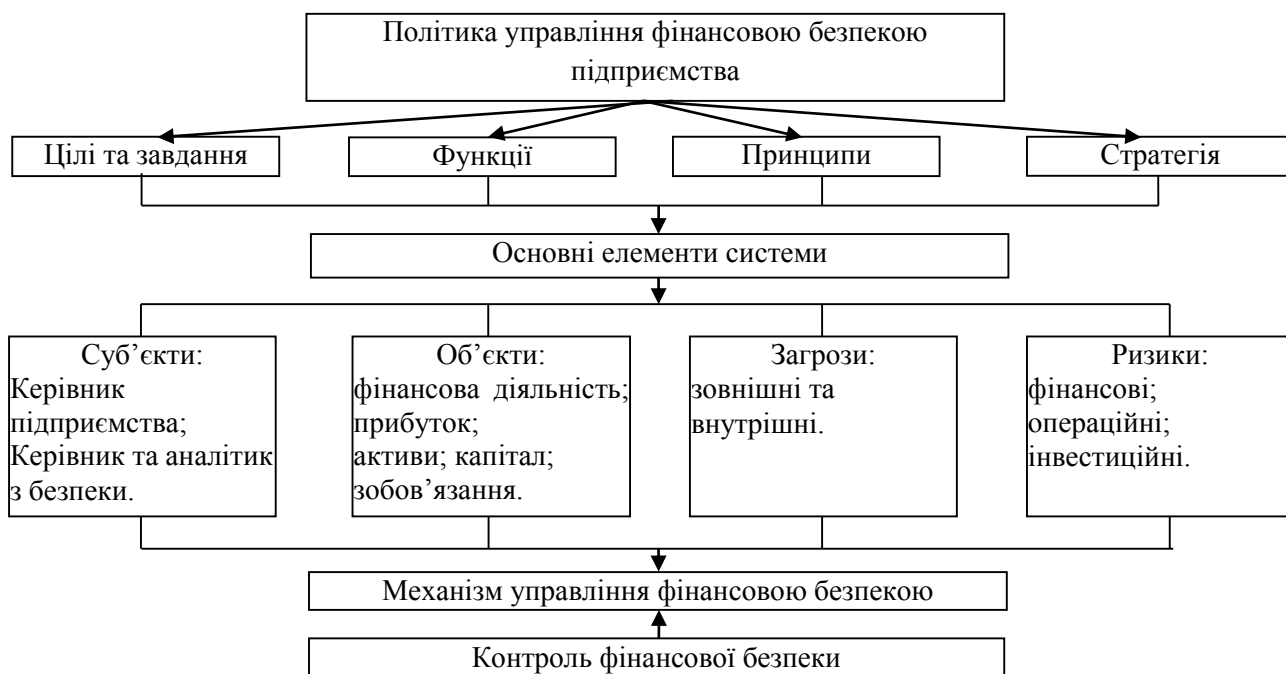

Рисунок 1.2 – Управління системою фінансової безпеки підприємства

Джерело: складено на основі [9]

Сукупність об'єкта і суб'єкта управління фінансової безпеки підприємства формує систему управління, яка включає: механізм управління фінансовою безпекою підприємства (цілі, функції, задачі, принципи та методи), сукупність організаційних структур управління (типи суб'єктів забезпечення безпеки, види організаційних структур управління, рівні управління, персонал тощо), процеси забезпечення фінансової безпеки як дії і взаємодії елементів механізму і структур управління за допомогою планів підтримки фінансової безпеки, спеціальних рішень за ситуаційними, нестандартними проблемами.

Управління фінансовою безпекою підприємства передбачає вирішення чітких завдань, а саме:

- ідентифікацію загроз та небезпек фінансовій безпеці;
- визначення індикаторів фінансової безпеки;

- розробку системи моніторингу за фінансовою стійкістю та безпекою;
- розробку заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки підприємства як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі;
- контроль за виконанням заходів;
- оцінку і аналіз виконання заходів;
- коригування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і завдань[107].

Функціонування управління системою фінансової безпеки підприємства передбачає постійну взаємодію функцій управління: керівництва, організації, планування, мотивації, аналізу та контролю в процесі прийняття оптимальних управлінських рішень керівництвом і структурними підрозділами.

На зниження рівня фінансової безпеки підприємства здійснюють вплив низка чинників за виділеними ознаками в додатку А.

Таким чином, визначимо управління фінансовою безпекою як систему принципів, методів розробки та реалізації управлінських рішень, які спрямовані на зниження рівня загроз, ризиків та запобігання небажаних фінансових втрат.

Управління фінансовою безпекою підприємств з метою недопущення її критичного рівня буде ефективним у разі своєчасного обґрунтування ключових стратегічних напрямків, забезпечення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства, формуванні чіткої послідовності дій, своєчасної ліквідації наслідків фінансових втрат. Для створення надійної системи фінансової безпеки підприємства необхідно провести комплекс підготовчих заходів. Перш ніж приймати рішення, розробити концепцію, скласти систему планів і т.д., необхідно об'єктивно оцінити ситуацію, в якій знаходиться підприємство.

Отже, управління фінансовою безпекою підприємства є важливим елементом його діяльності, ґрунтується на незалежності, ефективності, конкурентоспроможності підприємства, знаходить відображення в системі критеріїв його розвитку, що характеризують синхронність грошових потоків,

ліквідність активів та наявність необхідних грошових резервів, фінансову стійкість, використання достатніх фінансових ресурсів для задоволення потреб і виконання існуючих зобов'язань підприємств. З огляду на це важливим завданням управління є розробка такого механізму, який би не тільки створив сприятливі умови для ефективного функціонування підприємства, але й забезпечив високий рівень фінансової безпеки та конкурентоспроможності.

1.2 Підходи до формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства

Забезпечення та організація належного функціонування підприємства повинні базуватись на методологічних засадах наукової теорії фінансової безпеки. Цілі системи безпеки підприємства повинні бути визначені: що робити, чого досягти, які завдання необхідно вирішити для досягнення поставлених цілей, які основні функції системи безпеки підприємства, визначити зону роботи цієї системи, напрямки побудови.

Як правило, система оцінки та аналізу фінансової безпеки повинна містити набір взаємозв'язаних між собою завдань та відповідних методик для виявлення, оцінки і зниження ризиків до прийнятного рівня, зменшуючи ресурси підприємства до мінімуму [91].

Основна мета аналізу фінансової безпеки підприємства – оцінка стану фінансової безпеки та основних результатів фінансової діяльності з метою оцінки ступеня загрози їхнім фінансовим інтересам, а також виявлення резервів підвищення рівня фінансової безпеки підприємства в системі економічних аспектів виробництва.

Завдання аналізу фінансової безпеки підприємства є результатом основних функцій фінансового аналізу, таких як: аналіз – визначення операційного стану

підприємства; діагностика – виявлення можливих змін підприємства; пошук – визначення можливих дій щодо покращення або відновлення діяльності підприємства.

Основними завданнями аналізу фінансової безпеки підприємства є: оцінка рівня фінансової безпеки; оцінка існуючих або потенційних ризиків для фінансової безпеки та потенційних ризиків для бізнесу; оцінка впливу факторів на рівень фінансової безпеки; аналіз ефективності фінансової системи, впровадженої на підприємстві; розробка рекомендації для забезпечення або покращення фінансової безпеки для мінімізації негативних факторів (загроз) на їх рівні.

Об'єктами аналізу фінансової безпеки підприємств є сукупність економічних процесів та їх результатів, спрямованих на досягнення цілей фінансової безпеки, а також об'єкти, які впливають на той чи інший вид загрози чи ризику: прибуток, фінансові ресурси, грошові потоки, готівка тощо. Суб'єктами аналізу є аналітики, які оцінюють фінансову безпеку підприємства з будь-якої причини.

Все це є методологічною основою для обґрунтування формування механізму фінансової безпеки підприємства.

Механізм управління фінансовою безпекою підприємства – система цілей, функцій, принципів, методів, завдань та інструментів управління, що взаємодіють між собою та спрямовані на створення передумов стійкого розвитку підприємства в поточному та перспективному періодах, посилення захисту його фінансових інтересів розробивши та реалізувавши ефективну фінансову стратегію, гнучкості у прийнятті фінансових рішень, вчасного реагування на небезпеки і загрози зовнішнього і внутрішнього характеру та ефективного управління фінансовими ризиками підприємства [43].

На думку Т. Андрєєвої механізм управління фінансовою безпекою — це набір засобів, а також система організації їх використання і контролю, які дозволяють досягти найвищого рівня фінансової безпеки підприємства [2].

М.М.Єрмошенко стверджує, що механізм управління містить такі елементи: закономірність, мета та завдання, принципи та методи, технологію та техніку, функції, структуру, персонал, критерії чіткої оцінки стратегічного управління фінансовою безпекою підприємства [34].

Спираючись на теорію К.С.Горячевої механізм управління повинен включати: сукупність фінансових інтересів, функцій, принципів та методів управління, організаційну структуру, управлінський персонал, техніку та технології управління, фінансові інструменти, критерії оцінки рівня фінансової безпеки підприємства [24].

В.В. Шликов вважає, що механізм управління фінансовою безпекою включає сукупність цілей, функцій, принципів і методів, взаємодія яких забезпечує ефективне функціонування системи фінансової безпеки [106].

Основою механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства є комплексне поєднання методів, важелів, інструментів та системи захисту інформації, які існують на базі об'єктивної закономірності, що, в свою чергу, створена суб'єктами управління фінансовою безпекою підприємства, для досягнення і захисту фінансових інтересів в цілому (рис. 1.3).

Фінансові інтереси підприємства є орієнтиром його розвитку і відображають характер його економічних відносин та потребу підприємства у безпечному та сталому розвитку в умовах нестабільного зовнішнього середовища і є основою забезпечення фінансової безпеки.

В умовах ринку фінансовими інтересами підприємства є:

- максимізація прибутків (зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції, зростання обсягів прибутку, розвиток виробництва, оптимізація відрахувань до бюджету);

- зростання ринкової вартості підприємства (мінімізація відрахувань до бюджету, оптимізація дивідендних виплат, стимулювання праці, зростання ринкової ціни акцій підприємства, покращення іміджу підприємства, наявність торгової марки);

— забезпечення основним і оборотним капіталом (ефективне ведення фінансової діяльності, зростання ліквідності та платоспроможності, своєчасне і повне повернення боргових зобов'язань);

— забезпечення інвестиціями (розвиток виробництва продукції та впровадження науково-технічних досягнень)[66].

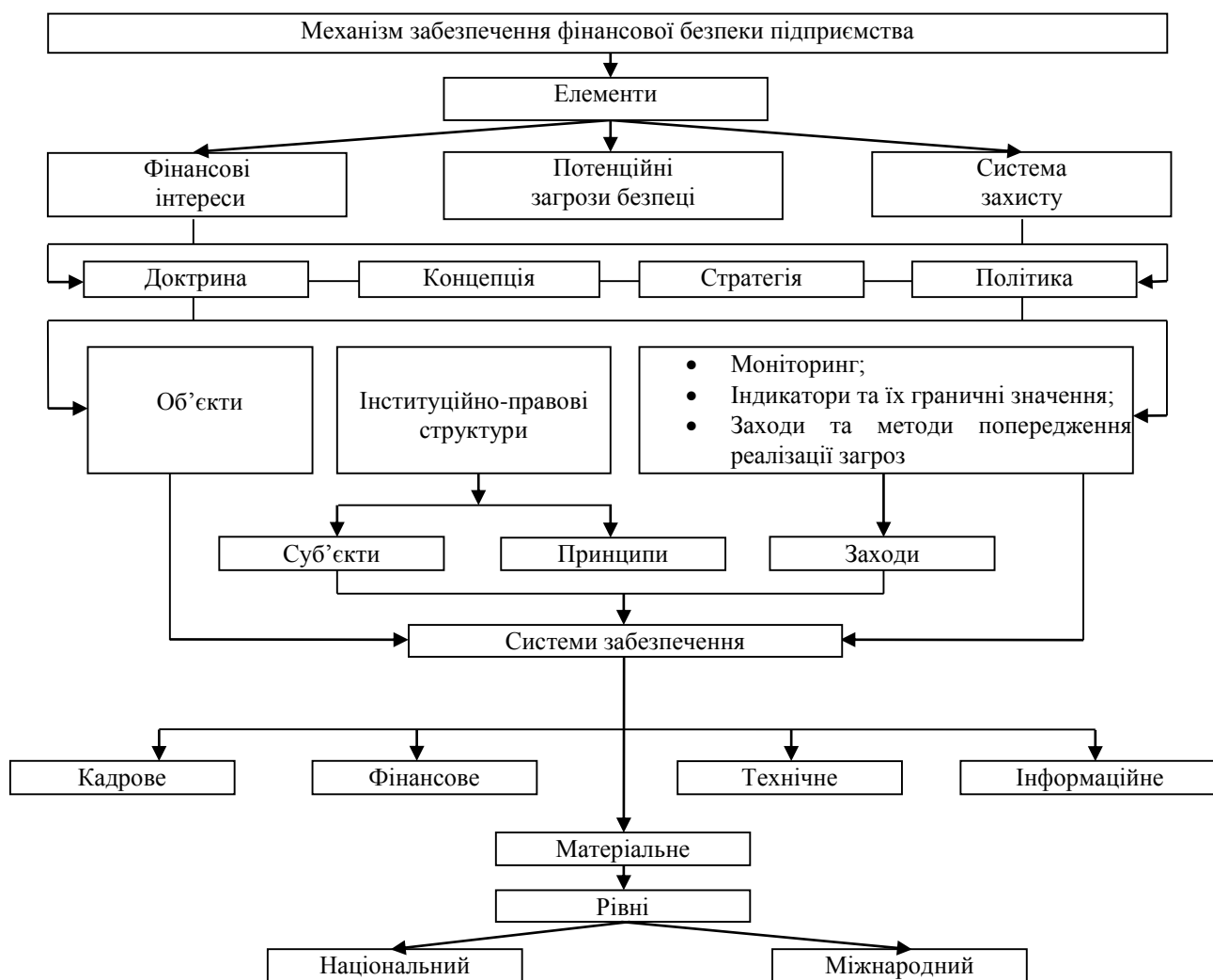

Рисунок 1.3 – Основні елементи механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства[69]

Одним із найважливіших завдань управління фінансовою безпекою підприємства є аналіз фінансових ризиків. Ідентифікація фінансових ризиків є необхідною передумовою оцінки рівня їх впливу на діяльність підприємства. Ідентифікація фінансових ризиків полягає у виявленні можливих ризиків, пов'язаних з кожною конкретною фінансовою операцією, та визначенні причин

виникнення того чи іншого виду ризику. Далі оцінка ймовірності прояву загроз і фінансових ризиків, тобто визначення можливих фінансових наслідків від дії тих чи інших фінансових ризиків і загроз на діяльність підприємства. Наслідки прояву фінансових ризиків можуть характеризуватися негативними, позитивними та нульовими показниками результативності фінансової діяльності.

У такому розумінні механізм управління фінансовою безпекою підприємства являє собою єдність процесу і системи управління. У такій єдності закладено діалектичну суперечність змісту (процес управління) і форми (структура управління).

Фінансові інтереси підприємства на кожному конкретному етапі його функціонування знаходять свій вираз у місії та цілях підприємства. Без визначення основних цілей управління будь-яким об'єктом не буде мати сенсу. Місія та цілі підприємства виступають його суб'єктивними та об'єктивними фінансовими інтересами. Вони утворюються у процесі реалізації таких функцій управління як програмування, прогнозування і планування, які є невід'ємною частиною процесу управління. Тому фінансові інтереси підприємства у вигляді місії і цілей мають входити до складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства.

Система захисту — сукупність організаційних та інженерно-технічних заходів, засобів і методів захисту інформації. Така система складається з планування комплексу заходів забезпечення інтелектуальної та кадрової складових фінансової безпеки, забезпечення суворого виконання вимог нормативних документів з питань комерційної таємниці, забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства, якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства, мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища, ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів [24].

До апарату фінансової безпеки підприємства можна віднести такі основні категорії: об'єкт, яким виступає фінансова діяльність підприємства, безпеку якого необхідно забезпечити та суб'єкт – система принципів, функцій, стратегічної програми та заходів забезпечення фінансової безпеки підприємства, яка спрямовується, безпосередньо, на фінансову діяльність [14].

Принципи фінансової діяльності підприємства виступають основою для ефективного функціонування механізму. Принцип обґрунтованості передбачає, що вартість витрат на забезпечення фінансової безпеки підприємства не повинна перевищувати рівня реальних і потенційних небезпек, загроз і ризиків, а також рівня фінансових можливостей підприємства. Принцип своєчасності вимагає негайної реакції системи безпеки підприємства на небезпеки, загрози і ризики, що виникають. Принцип науковості базується на вимогах об'єктивних економічних законів, врахуванні реальних умов та особливостей економіки, що обумовлюють необхідність використання світового досвіду здійснення інновацій. Принцип планованості полягає в координації всіх планів підприємства і врахування цільових завдань фінансової безпеки, залучення в ці процеси різних служб та передбачає безперервність забезпечення фінансової безпеки.

Принципи фінансової діяльності підприємства, які виступають основою для ефективного функціонування механізму управління фінансовою діяльністю підприємства наведено у додатку Б.

Визначивши основні принципи механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства, можемо стверджувати, що головною метою створення такої системи є ідентифікація, нейтралізація фінансових загроз та небезпек, а також забезпечення фінансової безпеки в поточному і стратегічному періодах.

Складові, представлені різними науковцями, поєднані між собою і мають на меті створення ефективного механізму управління фінансовою безпекою підприємства з використанням основних компонентів: сукупності фінансових інтересів, функцій, принципів та методів управління, організаційної структури, управлінського персоналу, техніки та технології управління, фінансових

інтересів та критеріїв оцінки рівня фінансової безпеки та її ефективності (рис.1.4).

В основу механізму управління фінансовою безпекою підприємства включають різні компоненти, зокрема: фінансові інструменти, методи управління фінансовою безпекою, критерії оцінки рівня фінансової безпеки, критерії оцінки ефективності управління та їх принципи.

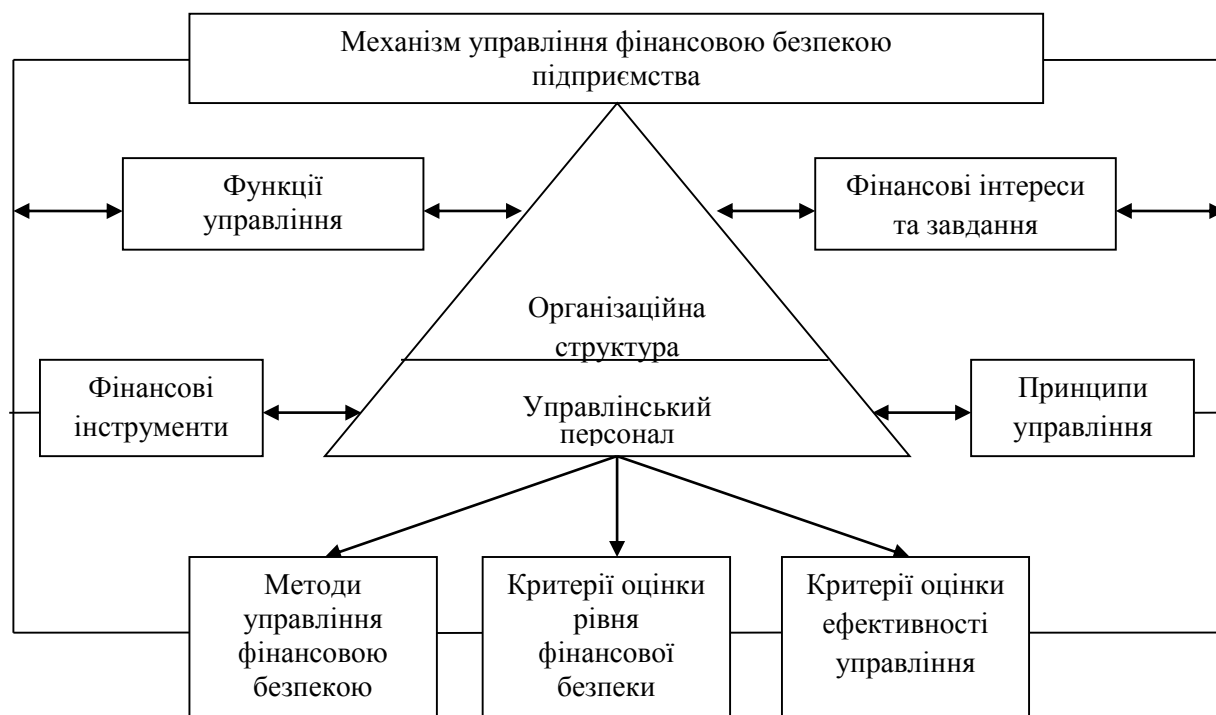

Рисунок 1.4 – Механізм управління фінансовою безпекою підприємства
Джерело: складено на основі [88]

Основними інструментами забезпечення фінансової безпеки підприємства є фінансовий аналіз та фінансовий менеджмент, фінансове планування і прогнозування, бюджетування, ризик-менеджмент.

Без створення універсальної системи управління фінансовою безпекою підприємства неможливо домогтися виходу з кризового стану підприємства. Вона повинна відповідати ряду вимог, основними з яких є: функціонування в межах чинного законодавства, забезпечення надійного захисту інтересів усіх зацікавлених сторін, виявлення загроз фінансовій безпеці підприємства та розробка адекватних сучасним умовам заходів щодо зменшення негативного їх

впливу на фінансово-економічну діяльність підприємства, наявність чіткої структури і функціональне розмежування повноважень керованої та керуючої системи тощо.

Механізм управління фінансової безпеки включає такі методи управління, як: інституційно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні, організаційно-технологічні, інформаційні, соціально-психологічні.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки в рамках інституційно-правових методів передбачає: запровадження моніторингу рівня фінансової безпеки та її складових, прогнозування загроз, ризиків та розробку заходів з їх нейтралізації, коригування планових показників діяльності у контексті забезпечення фінансової безпеки, розробку системи правил та режимів безпеки, створення інструкцій про матеріальну відповідальність та захист комерційної таємниці, моніторинг законодавства та захист підприємства від дій і рішень органів державного управління, управління інституційними характеристиками безпеки в межах юридичних відносин із контрагентами, реєстрацію документів, прав власності.

За допомогою адміністративних (організаційно-розпорядчих) методів управління відбувається формування організаційної структури управління фінансово-економічною безпекою, визначення повноважень та відповідальності посадових осіб, розпорядку роботи, порядку дій у тій чи іншій ситуації, регламентування інших дій суб'єктів управління фінансово-економічною безпекою, введення режимів входу/виходу персоналу та відвідувачів, створення перешкод для доступу до охоронного майна.

Забезпечення фінансової безпеки економічними методами передбачає реалізацію заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання господарських ресурсів; оцінку рівня сучасності та продуктивності матеріально-технічної бази, пошук резервів її покращення, підвищення рентабельності активів та конкурентоспроможності підприємства, фінансування заходів із прогнозування розвитку ринкової кон'юнктури, інституціонального

регламентування фінансово-господарської діяльності та ресурсного забезпечення.

Організаційно-технологічні методи спрямовані на підвищення ефективності управління безпекою шляхом впровадження на підприємстві міжнародних систем управління якістю.

Інформаційні методи передбачають створення механізму оперативного реагування на загрози інформаційній безпеці та поширення негативної інформації про підприємство.

Застосування соціально-психологічних методів передбачає: реалізацію заходів матеріального стимулювання, створення ефективної системи заохочення працівників, підбір кадрів з урахуванням психологічних характеристик працівників, діагностику психоемоційного стану працівників, підтримку ініціативи, забезпечення перспективного соціального й професійного зростання, інформування про результати праці, укладання договорів, взаємних зобов'язань, об'єднання інтересів працівників, бесіди, пропаганду та агітацію, призначені для поширення і роз'яснення політики керівництва у сфері фінансової безпеки, розробку правил поведінки, створення атмосфери корпоративного духу, формування сприятливого морально-психологічного клімату в колективі, формування неформальних комунікацій. В управлінні фінансовою безпекою підприємства необхідне застосовування всіх зазначених груп методів управлінського впливу, які реалізуються комплексно, безперервно та оперативно [36].

Невід'ємним елементом дослідження є вибір критерію безпеки, під яким варто розуміти ознаки, що свідчать про те, чи характеризується підприємство фінансовою безпекою чи ні. Такий критерій повинен дозволяти не лише констатувати наявність фінансової безпеки підприємства, а й оцінювати її рівень за допомогою показників, які використовуються в плануванні, обліку й аналізі діяльності підприємства, що є передумовою практичного використання цієї оцінки.

М. М. Єрмошенко вважає, що «при визначенні критеріїв оцінки фінансової безпеки логічно виділяти макроекономічний та мікроекономічний, зовнішній та внутрішній аспекти, рівні існуючої системи фінансування. Серед найбільш загальних показників фінансової безпеки підприємства виділяють результати фінансової діяльності (здатність підприємства досягти поставленої мети й виконувати власну місію в стратегічному вимірі), продуктивність (співвідношення обсягу виробленої продукції із кількістю витрачених ресурсів) та ін. Конкретніше уявлення про стан фінансової безпеки дають такі характеристики: фінансова стабільність, платоспроможність, маневреність, ліквідність. Крім цих показників слід застосувати й такі – загальний коефіцієнт ліквідності, стійкості, рентабельності виробництва, ефективність нагромадженого капіталу тощо. Показники безпеки і стійкості мають доповнюватися даними оцінки ризиків» [33].

Ефективне управління фінансовою безпекою підприємства можливе лише за умови об'єктивної та своєчасної оцінки її рівня. Для обґрунтування основних напрямів підвищення рівня фінансової безпеки підприємства необхідно системно підійти до вирішення поставленої проблеми та розглянути заходи за функціональними складовими фінансової безпеки, наведеними в додатку В. Вони мають бути узгоджені між собою, оскільки застосування одного методу може призвести до зниження або підвищення рівня фінансових ризиків за іншими напрямками фінансової діяльності підприємства.

Важливою складовою механізму є функції управління фінансовою безпекою підприємства, а саме: організаційна, діагностична, превентивна, регулююча, захисна та контрольна[7].

Організаційна функція полягає у формуванні ефективної системи управління фінансовою безпекою підприємства, а діагностична передбачає збір і аналіз інформації стосовно фінансової безпеки, оцінку та прогнозування її стану [96]. Регулююча функція полягає у посиленні взаємозв'язку фінансової політики та основних напрямів розвитку підприємства, забезпеченні ліквідності, платоспроможності та рентабельності, посиленні фінансової стійкості

підприємства тощо. Захисна функція зводиться до гарантування фінансової безпеки, включаючи контроль за дотриманням законодавчих норм, а також полягає у здатності механізму управління фінансовою безпекою захищати фінансові інтереси підприємства від дії внутрішніх та зовнішніх загроз і ризиків. Контролююча функція управління передбачає здійснення безперервного контролю за ходом реалізації управлінських рішень у сфері управління фінансовою безпекою підприємства і полягає у встановленні граничних розмірів індикаторів фінансової безпеки підприємства та узгодженні з плановими завданнями, створенні системи інформації, виявленні відхилень між поточним рівнем фінансової безпеки та плановим, здійсненні необхідного впливу на персонал, що здійснює прийняття відповідних рішень.

Сучасний менеджмент передбачає наявність і використання такої техніки управління – процесу прийняття і реалізації управлінських рішень для забезпечення фінансової безпеки підприємства. До складу механізму управління фінансовою безпекою слід також віднести критерії оцінювання рівня фінансової безпеки. Їх наявність дає змогу якісно та кількісно оцінити рівень фінансової безпеки на підприємстві.

Підсистема управління фінансовою безпекою підприємства не буде ефективно функціонувати без певного власного забезпечення. Враховуючи це, вона повинна мати: нормативно-правове (законодавчі та нормативні акти, норми, накази, інструкції, вимоги, статутні положення, методики діяльності із забезпечення фінансової безпеки підприємства); організаційно-методичне, технічне (інформаційна техніка та технології, відповідні комп'ютерні програмами для аналізу, планування, виявлення загроз тощо), інформаційне (дані, показники, параметри, потрібні для аналізу й планування фінансової безпеки підприємства), кадрове, фінансове (врахування фінансових потреб для розробки загального бюджету підприємства). Підсистему управління фінансовою безпекою слід будувати з урахуванням розмірів, масштабу і видів діяльності підприємства, його становища на конкурентному ринку, фінансових

можливостей для того, щоб економічний підхід побудови фінансового захисту був повноцінно виправданий.

Алгоритм формування підсистеми управління фінансовою безпекою включає: аналіз імовірних загроз фінансовій безпеці, оцінювання їх можливого впливу на фінансову діяльність підприємства, прогнозування можливих втрат від дії загроз, розробка організаційної структури підсистеми управління фінансовою безпекою підприємства у складі загальної організаційної структури управління підприємством, визначення обов'язків і відповідальності персоналу, доповнення або переробка чинних інструкцій, методики, положень і обов'язків, функціонально-вартісний аналіз розробленої організаційної структури і вибір системи захисту фінансових інтересів, правове закріплення обраної підсистеми безпеки, організація контролю за формуванням і функціонуванням підсистеми управління фінансовою безпекою підприємства[46].

Результатом забезпечення фінансової безпеки підприємства повинні виступати стабільність його функціонування (динамічний характер), ефективність фінансової діяльності (прибутковість), особиста безпека персоналу.

Механізм підвищення фінансової безпеки підприємства передбачає досягнення ефективних параметрів його функціонування, збереження виробничого і кадрового потенціалу, створення конкурентоспроможного підприємства і формування умов для сталого розвитку.

При побудові системи забезпечення фінансової безпеки необхідно враховувати всі можливі фактори, так як на кожному окремому підприємстві дана система індивідуальна. З метою протидії загрозам фінансової безпеки підприємства і забезпечення стабільного функціонування, необхідно не тільки створити систему комплексного захисту, а й забезпечити її раціональне функціонування. Задля захисту фінансової безпеки підприємства, розкриття та розвитку потенційних можливостей підприємства необхідно передбачити створення ефективної системи управління персоналом, розробку індивідуального підходу до кожного співробітника, розробку особливої

програми підтримки молоді, підвищення мотивації матеріальними й нематеріальними способами, розподіл повноважень, створення системи допомоги в разі звільнення працівника у зв'язку зі скороченням штату, розроблення системи адаптації персоналу на підприємстві, створення системи формування кадрового резерву.

Таким чином, ефективний механізм фінансової безпеки підприємства дозволить забезпечити фінансову стійкість, ліквідність, платоспроможність, самостійно розробляти та впроваджувати фінансову стратегію, забезпечити оптимальне залучення та ефективне використання фінансових ресурсів підприємства та забезпечити достатню фінансову незалежність підприємства. Завдання формування механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства полягають у визначенні фінансових інтересів, у вигляді місії та фінансових цілей підприємства, доповнення функцій і завдань, реалізація яких буде спрямована на забезпечення фінансової безпеки на основі аналізу сильних та слабких сторін, а також методу розробки та принципів забезпечення фінансової безпеки сценаріїв розвитку подій, визначення критеріїв оцінки рівня фінансової безпеки, підсистеми інформаційно-аналітичного забезпечення.

1.3 Методичне забезпечення оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки підприємства

Аналіз підходів до визначення поняття фінансової безпеки та основних її складників свідчить про застосування значної кількості підходів до оцінки рівня фінансової безпеки, де акцентується увага на різних аспектах діяльності та видах загроз фінансовій безпеці підприємства. Якісний аналіз таких загроз є ускладненим. Якщо аналіз здійснювати з системної точки зору, розглядаючи підприємство як відкриту економічну систему, то сукупність зовнішніх загроз, проаналізована в цілому, буде виявлена більш повно [13]. Таким чином,

системне дослідження методичного забезпечення оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки підприємства з урахуванням зовнішніх загроз для різних підприємств має комплексний характер в умовах порушення стабільності економічного середовища його діяльності.

Дослідження та аналіз узагальнених у додатку Г методик оцінки рівня фінансової безпеки підприємства показали, що їх можна умовно поділити на дві основні групи: традиційні та нетрадиційні (рис. 1.5)

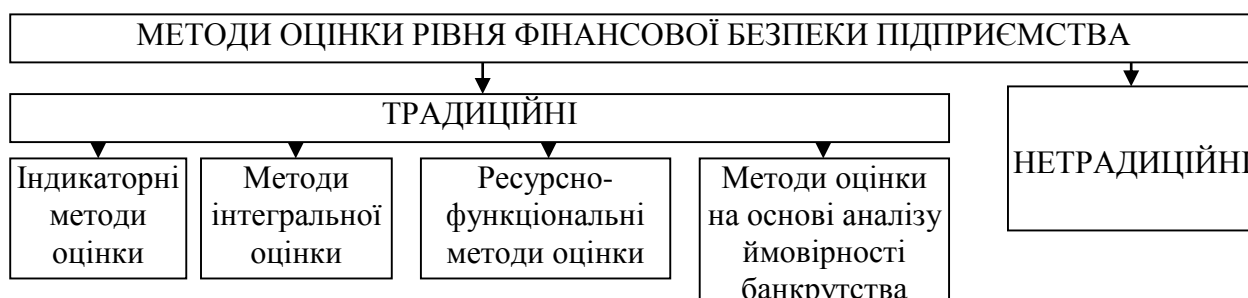

Рисунок 1.5 – Систематизація методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємств

Джерело: складено на основі [4, 10, 20, 42, 58, 95, 104]

Індикаторний підхід є одним із найбільш поширених та полягає у розрахунку показників та коефіцієнтів, що характеризують діяльність підприємства, та їх порівнянні з нормативними значеннями. Це найпростіший метод аналізу рівня фінансової безпеки, який потребує найменше витрат часу та спеціальних умінь, а також дає змогу швидко відстежувати негативні тенденції у діяльності підприємства. Проте доволі складним є питання нормативних значень коефіцієнтів, які не завжди враховують зміни у зовнішньому середовищі підприємства та саму специфіку його діяльності.

Ресурсно-функціональний підхід полягає в аналізі використання власних та позикових фінансових ресурсів та їх визначенні окремо за кожним функціональним складником. На нашу думку, дані методи є доволі вузькими, адже фактично ототожнюють фінансову безпеку з використанням фінансових ресурсів, не враховуючи інші аспекти діяльності підприємства.

Методи оцінки на основі аналізу ймовірності банкрутства полягають у застосуванні моделей прогнозування банкрутства. Зазначимо, що характеристика фінансової безпеки підприємства може бути надана у коротко- та довгостроковій перспективі. У випадку останньої важливими характеристиками стають показники ліквідності та платоспроможності підприємства. При цьому у обох варіантах розглядається фінансова стійкість підприємства [61].

Найпоширеніші методи діагностики банкрутства запропонував відомий західний економіст Е. Альтман. Двофакторна модель Альтмана, за якою ймовірність банкрутства визначається за формулою:

$$Z = -0,3877 - 1,073 \times X_1 + 0,0579 \times X_2 \quad (1.1)$$

де Z – коефіцієнт Альтмана;

X_1 – коефіцієнт поточної ліквідності;

X_2 – коефіцієнт капіталізації.

Британські вчені Р. Таффлер і Г. Тісшоу на основі підходу Альтмана побудували чотирьох факторну прогнозну модель, що рекомендується для аналізу як модель, що враховує сучасні тенденції бізнесу і вплив перспективних технологій на структуру фінансових показників, враховує сучасні тенденції бізнесу і вплив перспективних технологій на структуру фінансових показників та визначається за формулою [53]:

$$Z = 0,53 \times X_1 + 0,13 \times X_2 + 0,18 \times X_3 + 0,16 \times X_4 \quad (1.2)$$

де X_1 – відношення операційного прибутку до короткострокових зобов'язань;

X_2 – відношення оборотних активів до суми всіх зобов'язань;

X_3 – відношення короткострокових зобов'язань до суми активів;

X_4 – відношення виручки до суми всіх активів підприємства.

На основі моделі Е. Альтмана Г.В. Савицька запропонувала дискримінантну модель для оцінки і прогнозування ймовірності банкрутства виробничих підприємств [102]:

$$Z = 0,111 \times X_1 + 13,29 \times X_2 + 1,67 \times X_3 + 0,515 \times X_4 + 3,8 \times X_5 \quad (1.3)$$

де X_1 – частка власного оборотного капіталу в формуванні оборотних активів;

X_2 – відношення оборотного капіталу до основного;

X_3 – коефіцієнт оборотності сукупного капіталу;

X_4 – рентабельність активів;

X_5 – коефіцієнт фінансової незалежності.

Якщо розрахований коефіцієнт за даною моделлю > 8 — банкрутство відсутнє, від 8 до 5 — невелика ймовірність банкрутства, 5—3 — значна ймовірність банкрутства, < 1 — ймовірність банкрутства 100%.

Таким чином, найбільш поширеними є зарубіжні моделі Альтмана, Спрінгейта, Таффлера-Тісшоу, Бівера, проте вони не враховують особливості вітчизняної економіки, яка значно відрізняється від західної.

Окрім західних моделей розглянемо також вітчизняну дискримінантну модель діагностики банкрутства підприємства О. Терещенка, яка має значні переваги над іншими традиційними вітчизняними методиками: зручність у застосуванні; при використанні вітчизняних статистичних даних врахована сучасна міжнародна практика; вирішення проблеми критичних значень показників, за рахунок використання різноманітних модифікацій базової моделі до підприємств різних видів діяльності; врахування галузевої специфіки підприємства.

Модель Терещенка представляється у такому вигляді:

$$Z = 1,5 \times X_1 + 0,08 \times X_2 + 10 \times X_3 + 5 \times X_4 + 0,3 \times X_5 + 0,1 \times X_6 \quad (1.4)$$

де X_1 – відношення грошових надходжень до зобов'язань;

X_2 – відношення валюти балансу до зобов'язань;

X_3 – відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів;

X_4 – відношення прибутку до виручки;

X_5 – відношення виробничих запасів до виручки;

X_6 – відношення виручки до основного капіталу.

Якщо $0 < Z < 1$, то у підприємства існує загроза банкрутства.

Якщо $1 < Z < 2$, то фінансова стійкість підприємства порушена.

Якщо $Z > 2$, то банкрутство підприємству не загрожує.

Більше моделей визначення вірогідності настання банкрутства підприємства, їх переваги та недоліки зазначені у додатку Д.

Таким чином, моделі вітчизняні моделі оцінки рівня фінансової безпеки підприємства на основі застосування методики банкрутства є більш адаптованими до особливостей вітчизняної економіки, проте також є доволі загальними і не враховують специфіку галузі, в якій функціонують підприємства.

Більш оптимальним, на нашу думку, є інтегральний підхід, який полягає в інтеграції певної сукупності показників в єдиний показник, що визначає рівень фінансової безпеки. Дані методи дають змогу дослідити різні аспекти діяльності підприємства та прилаштувати обраний метод під конкретне підприємство.

К.С. Горячева зазначає, що показники (індикатори) фінансової безпеки підприємства, з одного боку, повинні бути частиною системи показників, що характеризують умовну структуру фінансової безпеки підприємства у вищенаведених функціональних підсистемах. З іншого боку, показники фінансової безпеки підприємства повинні бути водночас і індикаторами, що характеризують фінансовий стан підприємства, оскільки відображають певний рівень безпеки і повністю базуються на показниках фінансової діяльності [24].

На думку Л.С. Мартюшевої система показників, встановлена на рівні підприємства, повинна включати як ті, що задокументовані в системі фінансового, управлінського, статистичного та оперативного обліку, так і прогностичні значення показників, що надаються економічними та фінансовими органами, визначають математичне моделювання та прогнозування. У системі фінансового менеджменту підприємств особливу увагу слід приділяти динаміці фінансового стану фінансових установ, учасників техніко-технологічних відносин, посередників тощо [63].

М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева, А. М. Ашуєв висловили цікаву позицію – поєднання показників не в блоках, а в показниках, розділених окремими функціональними підсистемами, що дозволяють оцінити рівні бюджету, банківської справи, інвестицій, товарно-матеріальних цінностей, страхування та безпеки управління майном [34]. Як результат, вони пропонують різноманітні показники при оцінці фінансової безпеки, але існують затримки при об'єднанні факторів у блоки для діагностики причин фінансового ризику. Більшість економістів погоджуються, що необхідно виділити шість блоків, які характеризують майновий стан, ліквідність, фінансову стабільність, ділову активність, прибутковість та ринкову активність. Деякі методи обмежують їх коло, або показники, як правило, використовуються хаотично без врахування конкретних напрямків дослідження [33].

Аналіз фінансової безпеки підприємства – процес оцінки стану фінансової безпеки, виявлення впливу факторів на його рівні, існуючих та потенційних загроз з метою прийняття ефективних управлінських рішень в системі забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Стан фінансової безпеки підприємства характеризується певними кількісними та якісними критеріями та параметрами як граничними значеннями цих показників, що виходять за рамки того, що погіршує стабільність та розвиток фінансової системи через зростання впливу загроз та небезпек. Достатній рівень фінансової безпеки передбачає досягнення задовільного фінансового стану, платоспроможності та ліквідності і створення можливості для стійкого розвитку.

Саме тому важливо дати достовірну оцінку поточному рівню фінансової безпеки задля її ефективного управління та попередження можливості виникнення внутрішніх та зовнішніх загроз.

Аналіз підходів щодо оцінки фінансової безпеки підприємства досить широкий та дозволяє виявити як функціональні елементи безпеки, так і різні напрямки його діяльності. Вони можуть використовуватись як окремо, так і разом в процесі управління фінансовою безпекою. Для того, щоб визначити рівень фінансової безпеки, необхідно вказати порогові значення, недотримання яких свідчить про нестабільність фінансового стану підприємства.

Індикатори фінансової безпеки відображають специфіку певного рівня управління підприємствами в сфері своєї діяльності. Для комплексної оцінки фінансової безпеки підприємства обрано наступні індикатори:

- для оцінки ефективності управління: рентабельність активів, власного капіталу, продукції, загальна рентабельність продажу;
- для оцінки платоспроможності та фінансової стійкості: коефіцієнт поточної ліквідності, абсолютної ліквідності, співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості, коефіцієнти забезпечення власними обіговими коштами та маневреності власного капіталу;
- для оцінки ділової активності: показники оборотності активів, основних засобів, оборотних активів, грошових коштів, власного капіталу;
- для оцінки ринкової стійкості: коефіцієнти автономії, фінансового ризику, маневреності оборотних активів, мобільності, індекс постійного активу;
- для оцінки інвестиційної привабливості: коефіцієнт чистої виручки, показник чистого прибутку на акцію, коефіцієнт реінвестування прибутку, стійкого економічного зростання, показник маржі прибутку [99].

Процес аналізу неможливий без інформаційного забезпечення. Найбільш вичерпний перелік джерел для аналізу фінансової безпеки підприємства надав Бланк І., запропонувавши враховувати при оцінці фінансового стану підприємства сукупність даних, що характеризують його фінансову діяльність, зокрема: фактори ризику та ризикові ситуації, особистий досвід підприємців та

фахівців, прогноз інформації, контрольні документи, аудиту, ревізії податкової служби, засобів масової інформації, зустрічі, листування, отримані на основі особистих контактів; бухгалтерський облік та фінансова звітність, інформація про конкурентів, партнерів, постачальників, економічна, політична, демографічна ситуація, платоспроможність покупців тощо[11].

Показники для оцінки фінансової безпеки підприємства можна розділити на три основні групи: показники ліквідності, показники фінансової стійкості, показники ділової активності та рентабельності (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Основні показники оцінки фінансової діяльності підприємства

Показник	Нормативне значення	Формула розрахунку	Значення показника
Ліквідність та платоспроможність			
1. Загальної ліквідності (покриття) (Кп)	2,0	$\frac{OA}{ПЗ}$	показує, яку частину поточних зобов'язань підприємство спроможне погасити, якщо воно реалізує усі свої оборотні активи, в тому числі і матеріальні запаси.
2. Швидкої ліквідності (Кш.л)	0,8	$\frac{ГК + ПФІ + Деб.З}{ПЗ}$	допомагає оцінити можливість погашення підприємством короткотермінових зобов'язань у разі його критичного стану.
3. Абсолютної ліквідності (Ка.л)	0,5	$\frac{ГК + ПФІ}{ПЗ}$	характеризується рівнем покриття зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на гроші відповідає строку погашення зобов'язань.
4. Співвідношення дебіторської заборгованості до кредиторської заборгованості	1,0	$\frac{ДЗ}{КЗ}$	оказує, чи достатньо в підприємства грошових коштів, які будуть перераховані на його поточний рахунок від дебіторів наприкінці терміну погашення дебіторської заборгованості, для покриття найбільш строкових зобов'язань підприємства, або ні.
Фінансова стійкість			
5. Фінансової стабільності	1,0	$\frac{ВК + ДЗ}{П}$	характеризує здатність підприємства залишатися платоспроможною в довгостроковій перспективі.
6. Автономії (незалежності) (Кавт)	0,5	$\frac{ВК}{П}$	показує, яку частину в загальних вкладеннях у підприємство складає власний капітал, а також фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності.

Продовження табл. 1.2

7. Маневрування (Км)	0,5	$\frac{BOK}{BK}$	характеризує ступінь мобільності власних коштів, яка дозволяє вільно маневрувати ними.
Рентабельність			
8. Активів (Pa)	0,15	$\frac{ЧП}{Асер.}$	характеризує ефективність використання всіх активів підприємства.
9. Власного капіталу	0,15	$\frac{ЧП}{BKсер.}$	характеризує ефективність використання власного капіталу.
10. Продажу (Рп)	0,24	$\frac{ЧП}{ЧД}$	показує, яку суму операційного прибутку одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції.
Ділова активність			
11. Оборотної основних засобів (фондовіддача) (Фв)	1,0	$\frac{ЧД}{ОЗсер.}$	показує ефективність використання основних засобів підприємства.
12. Оборотних активів (Ко.а)	0,1	$\frac{ЧД}{Асер.}$	відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів.
13. Оборотної власного капіталу	0,1	$\frac{ЧД}{BKсер.}$	характеризує ефективність управління власним капіталом компанії.

Джерело: складено на основі [42]

Зазначені коефіцієнти фінансової стійкості мають самостійне значення. У певній ситуації підприємству можуть бути звичайно необхідні не усі, а лише деякі із зазначених коефіцієнтів. При вирішенні питання про придбання додаткових матеріальних цінностей – коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними засобами; при залученні позичкових джерел засобів – коефіцієнт автономії та довгострокового залучення позичкових коштів, при появі нового партнера за певними договірними відносинами – коефіцієнт реальної вартості майна у партнера.

При оцінці та прогнозуванні рівня фінансової безпеки підприємства доцільним є використання багатofакторних моделей аналізу рівня фінансової

безпеки підприємства, що дозволяє розрахувати інтегральний показник фінансової безпеки підприємства на основі відповідної системи груп факторів, розподілених за нечіткими рівнями.

Фінансова безпека підприємства (I) може бути оцінена на основі значень узагальнених груп показників:

$$I = f_z(Y_1, Y_2, Y_3, Y_4) \quad (1.5)$$

де Y_i – відповідна i -та група показників.

У свою чергу, комплексне значення кожної з вказаних груп показників має включати розрахунок коефіцієнтів покриття, швидкої ліквідності, абсолютної ліквідності, фінансової стабільності, фінансової незалежності (автономії), маневрування, рентабельності активів, рентабельності власного капіталу, рентабельності діяльності, рентабельності продукції, оборотності основних засобів, оборотності активів, оборотності власного капіталу.

Наступним етапом оцінки рівня фінансової безпеки підприємства є здійснення розрахунку значимості факторів. Для цього доцільно використовувати правило Фішберна, яке дає можливість визначити рівень значущості показників на основі їхнього ранжування. Якщо систему показників упорядкувати за ступенем зниження їх значущості, то значущість i -го показника (r_i) слід визначати за формулою:

$$r_i = \frac{2 \times (N - i + 1)}{(N + 1) \times N} \quad (1.6)$$

де, r_i – ваговий коефіцієнт i -го показника сукупності;

N – кількість показників сукупності;

i – порядковий номер (ранг) показника сукупності.

Після отримання вагових коефіцієнтів здійснюється обрахунок інтегральних показників по групах коефіцієнтів Y_1 - Y_4 та інтегрального показника оцінки фінансової безпеки підприємства.

Для кожного моменту часу за всіма групами показників отримується згортання показників в межах своїх груп за рівнями відповідно за формулою:

$$Alj = \sum_{j=1}^n Xlj \times rij \quad (1.7)$$

де n – кількість показників відповідної групи;

X_j – показники відповідної групи;

rij – ваги показників відповідної групи.

Інтегральну оцінку фінансової безпеки підприємства розраховують за формулою:

$$I = \sum_{i=1}^N Alj \times ri \quad (1.8)$$

Ґрунтуючись на типах фінансової стійкості, крізь призму яких науковці розглядають питання фінансової безпеки підприємства для інтегральної оцінки її рівня, виділяються нечіткі підмножини оцінки її рівня [19]:

1) фінансова небезпека (дуже низький рівень) – підприємство характеризується як таке, що має дуже низьку фінансову стійкість, воно знаходиться на межі банкрутства, за якого запаси і витрати більші суми власних оборотних коштів.

2) хитлива фінансова безпека (низький рівень) – ситуація, за якої відбувається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відтворення рівноваги платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок залучення тимчасово вільних джерел засобів в оборот підприємства.

3) нормальна фінансова безпека (середній рівень) – гарантується платоспроможність підприємства. Середня фінансова стабільність.

4) висока фінансова безпека (високий рівень) – підприємство характеризується високою фінансовою стабільністю, має високий запас конкурентоспроможності.

5) абсолютна економічна безпека (дуже високий рівень) – фінансовий стан підприємства стабільний, такий, що швидко розвивається, характеризується досить високим рівнем платоспроможності у порівнянні з іншими підприємствами.

Класифікатор інтегрального показника оцінки рівня економічної безпеки за виділеними нечіткими рівнями наведений на рис. 1.6, за яким можемо визначити рівень фінансової безпеки підприємства.

Процес аналізу повинен виконуватись в послідовному порядку. Нарешті, аналіз фінансової безпеки підприємств слід розглядати як цілісну систему, механізм оцінювання, ефективне функціонування якого забезпечує чітке дотримання його технологій та поведінкових практик.

Дуже низький				Середній								Дуже високий			
-0,27	-0,25	-0,12	-0,1	0,07	0,09	0,12	0,16	0,21	0,26	0,31	0,4	0,41	0,45	0,49	0,51
				Низький				Високий							

Рисунок 1.6 – Класифікація інтегрального показника оцінки рівня фінансової безпеки підприємства [19]

Методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки повинні характеризувати її існуючий рівень, враховувати та відображати ймовірність настання небажаних негативних впливів та загроз внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства. Високий рівень фінансової безпеки досягається лише за умови, що вся сукупність показників перебуває в межах гранично допустимих значень [109].

Таким чином, проведений аналіз наявних методичних підходів та методик до оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки підприємства дає підстави

визначити їх різноманітність як у зарубіжній, так і вітчизняній практиці. Це визначає необхідність їх удосконалення на основі врахування особливостей галузевої специфіки функціонування суб'єкта підприємницької діяльності, що, в майбутньому дозволить прогнозувати та ефективно управляти як підприємством, так і галуззю в цілому; попередити настання кризових явищ та ефективно розподіляти фінансові ресурси.

Висновки за розділом 1

Проведене дослідження теоретичних засад управління фінансовою безпекою підприємства в довгостроковій перспективі дало змогу зробити ряд висновків.

Визначено, що фінансова безпека підприємства – це стан оптимального використання її ресурсів, який відображається в результатах фінансових показників рентабельності, якості управління, використання основних та оборотних засобів підприємства, структури його капіталу для запобігання загрозам та забезпечення як поточної стабільної роботи підприємства, так і в довгостроковій перспективі. Процес забезпечення необхідного рівня фінансової безпеки підприємства розглядають як процес запобігання можливим збиткам від негативних впливів на фінансову безпеку підприємства за різними аспектами фінансової діяльності та його фінансової безпеки в цілому.

Дослідження управління фінансовою безпекою підприємства дало змогу визначити його як цілеспрямований вплив з боку управління підприємством на об'єкти безпеки (організація, управління, планування діяльності, устаткування, технології, інформаційні ресурси, зовнішньоекономічна діяльність, персонал і. т.д.), який здійснюється з метою направлення їх дії на зниження рівня загроз та ризиків й попередження небажаних фінансових результатів.

Дослідження механізму фінансової безпеки підприємства дало змогу визначити його елементами фінансові методи, інструменти, принципи, завдання, функції, які в сукупності направлені на прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підтримки високого рівня фінансової безпеки з метою забезпечення зростання ринкової вартості підприємства в довгостроковій перспективі. Такий механізм передбачає визначення рівня фінансових ризиків підприємства, що посилює його значення та роль у забезпеченні його ефективної діяльності. Подальше удосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємства можливе за результатами оцінки рівня його фінансового стану та досягнення мети управління, що забезпечить його адаптивність до змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Дослідження методичних підходів до оцінки та прогнозування фінансової безпеки підприємства довело відсутність єдиного загальноприйнятого підходу. Рівень фінансової безпеки підприємства можна визначити на основі застосування зарубіжних та вітчизняних методів, які поділено на індикативні методи, методи інтегральної оцінки, ресурсно-функціональні методи та методи, ґрунтовані на оцінці ймовірності банкрутства. Основним недоліком наявних зарубіжних методів є неврахування поточного стану економіки України та особливостей окремих галузей, тому дані методи потребують постійного вдосконалення.

Фінансова безпека як важливий елемент впливу на фінансово-господарську діяльність та економічний розвиток підприємства визначає успішність його діяльності, адже від рівня фінансової безпеки залежить конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість підприємства.

Необхідно постійно відстежувати рівень фінансової безпеки задля швидкого реагування на можливі недоліки в управлінні підприємством, що можуть бути перешкодою ефективному протистоянню зовнішніх та внутрішніх загроз підприємства та оперативному внесенню відповідних коректив щодо усунення слабких місць. Лише за цих умов можливий стабільний економічний розвиток будь-якого підприємства, що функціонує в умовах мінливого та нестабільного зовнішнього середовища.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПАТ «ПІВДЕННА ВИНОКУРНЯ»

2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПАТ «Південна винокурня»

ПАТ «Південна винокурня» створено в 1943 р. У 1961 р. на підприємстві побудований типовий завод з переробки винограду. Публічне акціонерне товариство «Південна винокурня» утворено шляхом приватизації радгосп - заводу «Цюрупинське» в 2000 р. У період 1961 – 2000 рр. підприємство виробляло виноградні і плодові виноматеріали, коньячні спирти. Всю вироблену продукцію реалізовували на підприємства вторинного виноробства СРСР. З 2000 р. ПАТ «Південна винокурня» почало працювати як підприємство первинного і вторинного виноробства. Протягом останніх років основним пріоритетом ПАТ «Південна винокурня» є виробництво і реалізація вина і виноматеріалів.

На сьогоднішній день випускається 17 найменувань вина. Завдяки продуманій виробничої і збутової програм, підприємство стало одним з лідерів по даному напрямку в Херсонській області. Продукція успішно реалізовується в 20 регіонах України. З урахуванням зростаючої конкуренції на ринку вина в Україні, власники і менеджмент підприємства, для збереження позитивної динаміки фінансових показників ПАТ «Південна винокурня», прийняли рішення розвивати виробництво коньяків і коньячних спиртів. На початку 2006р. на ринку була представлена своя коньячна торгова марка "Потьомкін Таврійський", в 2011 р. торгова марка «Фаворит».

Основні відомості про підприємство представлені в табл. 2.1.

Метою діяльності Товариства є більш ефективне використання своїх ресурсів з метою отримання прибутків для наступного його розподілу відповідно до рішення загальних зборів акціонерів.

Таблиця 2.1. – Відомості про ПАТ «Південна винокурня»[18]

Повне найменування:	Публічне акціонерне товариство “ПІВДЕННА ВИНОКУРНЯ»
Код ЄДРПОУ:	00413558
Скорочене найменування (згідно Статуту):	ПАТ “ПІВДЕННА ВИНОКУРНЯ”
Юридичнаадреса:	75100, Херсонська обл., м. Олешки, вул. Горького, 28-А.
Державна реєстрація:	28.07.2000р, ЦюрупинськаРДА Херсонської області
Керівник:	Лопатюк Микола Володимирович, генеральний директор

Предметом діяльності підприємства є, згідно Статуту[82]переробка винограду і плодів; виготовлення виноградних матеріалів (сухих, міцних, коньячних, шампанських); виготовлення коньячного і плодового спирту;виготовлення спирту сирця виноградного і плодового; обробка виноградних і плодових виноматеріалів, міцних напоїв, коньяків;розлив виноградних і плодових вин, міцних напоїв, газованих вин і напоїв; придбання, зберігання, продаж, переміщення та використання прекурсорів; торговельно-закупна, комерційна, посередницька діяльність на підставі діючого законодавства; витримка коньячного і плодового спирту, виноматеріалів; сушка виноградних плодів і плодових культур; проведення робіт по відтворенню природних ресурсів та охорони навколишнього середовища; будівництво та експлуатація об’єктів сільськогосподарського та промислового призначення, житла, будівництво сфери обслуговування; виготовлення спирту;виготовлення виннокислого вапна (виннокислого каменю);здійснення комерційних послуг: торговельно-закупівельних операцій, посередницьких послуг;роздрібна, оптова, комісійна торгівля шляхом відкриття магазинів, салонів, торгівельних будинків;організація виставок;надання побутових послуг населенню;маркетинг і реклама;надання авто послуг;надання та отримання в оренду основних засобів та земельних ділянок; організація спільної діяльності з підприємствами різних форм власності;зовнішньоекономічна діяльність у всіх дозволених законом формах;надання послуг виробничого та невиробничого призначення підприємствам незалежно від форми власності а також населенню;науково-дослідні, проектно-технологічні роботи в різних галузях сільського

господарства;інша діяльність, яка не суперечить законодавству України, здійснюється в межах України або за її кордоном.

Вищим органом товариства є загальні збори акціонерів. Наглядова рада є органом товариства, що здійснює захист прав акціонерів, і в межах компетенції, визначеної статутом та чинним законодавством, контролює та регулює діяльність Генерального директора. Наглядова рада, засідання якої проводяться не рідше одного разу на квартал, координує взаємовідносини між акціонерами та менеджментом підприємства.

Положення про загальні збори акціонерів та Положення про Наглядову раду визначають принципи роботи основних органів управління підприємства та їхньої взаємодії. Загальні збори акціонерів мають право приймати рішення з усіх питань діяльності підприємства.

Генеральному директору підпорядковані: заступник з виробництва, заступник директора по фінансам, головний інженер, головний технолог, керівник департаменту з постачання, керівник департаменту з якості, керівник департаменту зовнішньоекономічної діяльності, керівник департаменту з кадрових та загальних питань, керівник департаменту з безпеки, начальник юридичного відділу, начальник відділу із в'язків з громадськістю, заступник генерального директора з контролю і аудиту фінансово-господарській діяльності.

До обов'язків Генерального директора входять: створює безпечні умови праці; забезпечує захист державної та комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації і службових відомостей, розголошення яких може завдати шкоди суспільству або державі; несе персональну відповідальність за організацію робіт і створення умов щодо захисту державної таємниці в суспільстві за недотримання встановлених законодавством обмежень щодо ознайомлення з відомостями що становлять державну таємницю.

Ревізійна комісія ПАТ «Південна винокурня» здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємства. Члени ревізійної комісії не

можуть бути одночасно членами ради директорів а також займати інші посади в органах управління товариства.

Ревізійна комісія перевіряє дотримання суспільством законодавчих та інших нормативно-правових актів що регулюють її діяльність законність здійснюваних суспільством операцій, стан каси і майна. Для перевірки фінансово-господарської діяльності товариства та підтвердження його річної фінансової звітності суспільство залучає на договірній основі професійну аудиторську організацію, що відповідає вимогам пред'явленим законодавством до аудиторським організаціям. Структура органів управління і контролю ПАТ «Південна винокурня» представлена на рис. 2.1.

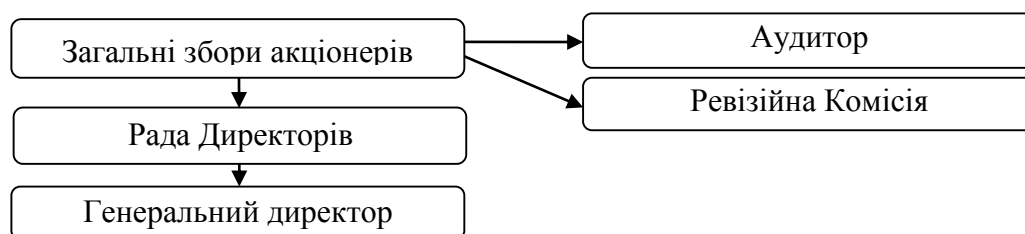

Рисунок 2.1 – Структура органів Правління ПАТ «Південна винокурня»

Джерело: [87]

Організаційна структура виконавчого апарату ПАТ «Південна винокурня» зображена на рис. 2.2.

Основними структурними підрозділами є департаменти, служби та управління. Загальне керівництво роботою департаментів, служб і управлінь здійснюють заступники генерального директора. Безпосереднє управління роботою підрозділів здійснюють керівники департаментів, служб та управлінь.

ПАТ «Південна винокурня» має досить велику організаційну структуру, що збільшує кількість потенційних загроз відрізних підрозділів підприємства. При створенні служби фінансової безпеки важливо включити співробітників інших служб для того щоб зв'язки з підрозділами і обмін інформацією був уже налагоджений. В такому випадку обмін інформацією буде порушений. Організаційна структура має передумови для створення служби фінансової безпеки на підприємстві [28].

Рисунок 2.2 – Організаційна структура виконавчого апарату ПАТ «Південна винокурня» [складено за 87]

В даний час підприємством виготовляються коньяки ТМ «Потьомкін Таврійський», ТМ «Фаворит». Товариство має право без обмежень приймати рішення про напрямки своєї діяльності, які не суперечать чинному законодавству України. Для реалізації коньяку використовується існуюча дистриб'юторська мережа реалізації вина.

Основними партнерами є «ППП Кравченко» Херсон, «Шпиль» Миколаїв, «Сандора» Миколаїв, «Дельта-Фуд» Чернігів, «Одесавинпром» Одеса, «Пошук» Луганськ, «Роникс» Донецьк, «Львівський Торговий Дім» Львів, «Укрюгторг»

Одеса, «ШерріЛТД» Днепропетовск, ЗАТ «Котнар», ЗМБК «Коктебель» АР Крим та інші.

Окреслюючи цілі та напрямки розвитку діяльності підприємства, його керівництво повинно визначити необхідні для їх реалізації ресурси, в тому числі трудові. Впродовж 2016-2018 рр. кількість працівників на підприємстві ПАТ «Південна винокурня» мала позитивну динаміку, наведену на рис. 2.3.

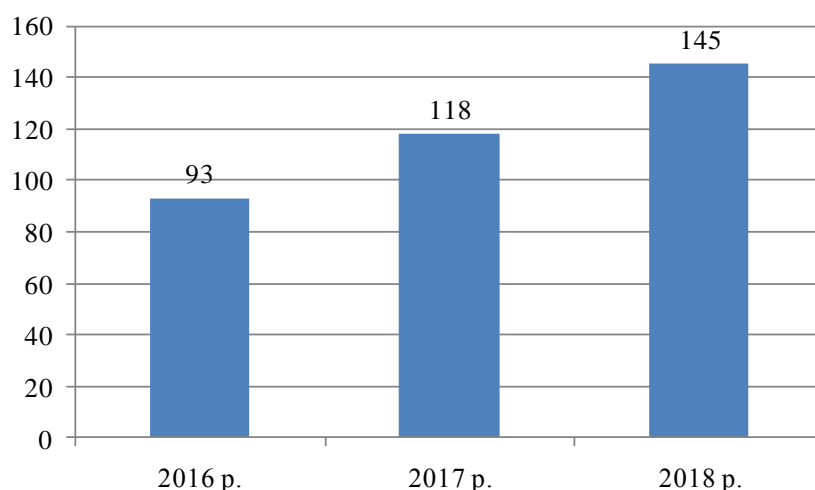

Рисунок 2.3 – Динаміка чисельності робітників в ПАТ «Південна винокурня» за 2016-2018 рр. [побудовано за 82]

Згідно Статуту Приватного акціонерного товариства «Південна винокурня» статутний капітал становить 9634,6 тис грн. Статутний капітал Товариства поділено на 38538296 простих без документарних іменних часток номінальною вартістю 0,25 грн. кожна, корпоративні права за якими посвідчуються акціями [74]. Фонд оплати праці на підприємстві формується з урахуванням результатів виробничої діяльності, рівня середньої заробітної плати по підприємству та індексу цін на споживчі товари і послуги. Підприємство самостійно виходячи із фінансових можливостей визначає форми, системи, розміри оплати праці.

Після дослідження стану підприємства результати викладаються у формі звіту. Звіт щодо поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємства повинен надати загальну характеристику діяльності підприємства,

оцінку фінансової, виробничої та інвестиційної діяльності, оцінку резервів підвищення ефективності функціонування підприємства та відновлення його платоспроможності; загальні висновки та рекомендації, в тому числі про наявність ознак приховуваного, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [78].

Проведемо аналіз фінансово-економічних показників діяльності ПАТ «Південна винокурня» за 2016-2018 рр. на основі офіційної звітності підприємства, наведеної в додатках Е, Ж, И, К, Л, М та узагальнимо результати розрахунків в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Фінансово-економічні показники діяльності ПАТ «Південна винокурня» за 2016-2018 рр.

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення (+,-)		Темп росту, %	
				2017 р. від 2016р.	2018 р. від 2017 р.	2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Економічні показники							
3.1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	335550	351327	357522	15777	6195	104,70	101,76
3.2. Валовий прибуток	88791	92400	108678	3609	16278	104,06	117,62
3.3. Витрати, тис. грн.	2806	4514	3691	1708	-823	160,87	81,77
- на 1 грн. реалізованої продукції, грн.	58,45	55,70	78,20	-2,75079	22,50844	95,29	140,41
3.4. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	246759	258927	248844	12168	-10083	104,93	96,11
3.5. Прибуток, тис. грн.	27621	24496	18643	-3125	-5853	88,69	76,11
від операційної діяльності	22899	18851	14718	-4048	-4133	82,32	78,08
від звичайної діяльності до оподаткування	4722	5645	3925	923	-1720	119,55	69,53
3.7. Продуктивність праці, тис. грн.	954,74	783,05	749,50	-171,69	-33,55	82,02	95,72
3.8. Середньомісячна заробітна плата, грн.	4587,81	4261,30	5190,80	-326,51	929,51	92,88	121,81
3.9. Фондовіддача	38,88	26,53	26,75	-12,35	0,22	68,24	100,83
Фінансові коефіцієнти:							
автономії	0,11	0,11	0,14	0,00	0,03	100,00	127,27
забезпечення запасів	0,13	0,11	0,15	-0,02	0,04	84,62	136,36
абсолютної ліквідності	0,03	0,10	0,06	0,07	-0,04	333,33	60,00
проміжний коефіцієнт покриття	0,57	0,43	0,44	-0,14	0,01	75,44	102,33
загальної ліквідності	1,07	1,07	1,10	0,01	0,03	100,00	102,80
фінансової залежності	8,88	8,70	7,02	-0,18	-1,68	97,97	80,70
Рентабельність, %							
основних засобів	48,93	35,11	23,81	-13,82	-11,30	71,76	67,83
продажу	1,26	1,32	0,89	0,07	-0,43	105,17	67,26
капіталу	1,95	1,70	1,17	-0,25	-0,53	87,22	68,88
власного капіталу	17,86	14,95	9,17	-2,91	-5,77	83,69	61,37

За даними табл. 2.2 можемо відмітити, що у 2016 р. сума капіталу становила 257170 тис. грн. В 2017 р. сума капіталу зросла на 32274 тис. грн. та склала 289444 тис. грн., або 12,55% від вартості майна. На кінець 2018 р. вартість елементу пасиву зменшилась на 12,33% та дорівнює 253744 тис. грн. У 2016 р. сума власного капіталу підприємства становила 28951 тис. грн. В 2017р. цей показник збільшився на 14,88% порівняно з 2016р., і складає 33260 тис. грн. Це позитивна динаміка, яка свідчить про підвищення добробуту інвесторів і власників підприємства. Після цього сума власного капіталу продовжує зростати на 8,6% порівняно з 2017 р. та становить 36121 тис. грн. (рис. 2.4).

Аналізуючи власний капітал, визначимо, що ріст його у абсолютному вираженні обумовлено зростанням розміру нерозподіленого прибутку. Так, даний показник за досліджуваний період мав тенденцію до зростання: у 2017 р. порівняно з 2016 р. – на 4649 тис. грн., або на 41,67%, у 2018 р. у порівнянні з 2017 р. – на 3182 тис. грн., або на 20,13%. Власний капітал має авансуватись в матеріальні оборотні кошти. У свою чергу, потреба у власному капіталі має забезпечуватися головним чином за рахунок ефективного використання наявних на підприємстві активів. Рациональне розміщення власного капіталу забезпечує фінансову стійкість підприємству.

Рисунок 2.4 – Динаміка зміни власного капіталу ПАТ «Південна винокурня» за 2016-2018 рр.

У 2016 р. сума власного оборотного капіталу становила 15245 тис. грн., що на 24,64% більше ніж у 2016 р. У 2018 р. показник власного оборотного капіталу мав значення 22203 тис. грн., що є ознакою нормального фінансового стану підприємства.

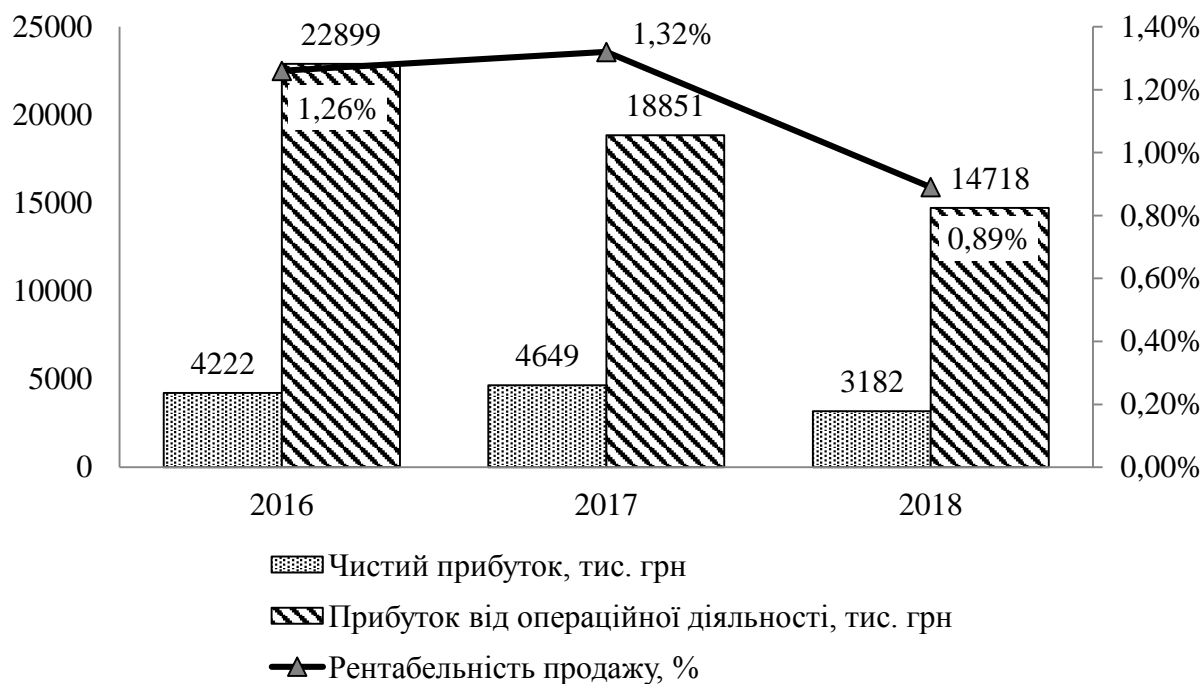

Рисунок 2.5 – Динаміка зміни прибутку та рентабельності продажу ПАТ «Південна винокурня» за 2016-2018рр.

За даними рисунку 2.5 можна відмітити наступні зміни: показник рентабельності продажу у 2017 р. зріс на 0,06% порівняно з 2016 р. та склав 1,32%, а у 2018 р. показник зменшився на 0,43% у порівнянні з 2017 р. та склав 0,89%. Така зміна відбулася за рахунок зміни чистого прибутку ПАТ «Південна винокурня», який у 2017 р. порівняно з 2016 р. зріс на 427 тис. грн., або на 10,11%, а у 2018 р. значно зменшився – на 1467 тис. грн., або на 31,56%; прибуток від операційної діяльності поступово зменшується у 2017р. на 4048 тис. грн., або на 17,68%, та склав 18851 тис. грн., а у 2018 р. даний показник продовжує зменшуватись та досягає позначки 14718 тис. грн., що на 4133 тис. грн. або на 21,92% менше ніж у 2017 р.

Згідно з даними табл. 2.2, коефіцієнт покриття (загальної ліквідності) упродовж досліджуваного періоду мав такі результати: у 2016 р. та 2017 р. – 1,07, у 2018 р. – 1,10, при нормативному значенні більше 2. Це свідчить про проблемний стан платоспроможності, адже оборотних активів недостатньо для того, щоб відповісти за поточними зобов'язаннями, що може призвести до збільшення вартості позикових коштів і, як результат, до прямих фінансових втрат.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності за період 2016–2018 рр., при нормативному значенні 0,2, також має незадовільний показник. У 2017 р. він становить 0,10, що на 0,07 більше ніж у 2016 р., а у 2018 р. порівняно з 2017р. зменшився на 0,04 пункти та становить 0,06. Значення нижче нормативного вказує на те, що підприємство не в змозі погасити борги вчасно. Для того, щоб покращити даний показник, можна залучити позикові кошти, реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів.

Проміжний коефіцієнт покриття (швидкої ліквідності) за 2016-2018 рр. має такі значення: у 2017 р. порівняно з 2016 р. показник зменшився на 0,14 або на 24,56%, у 2018 р. зріз на 0,01 або на 2,33% та становить 0,44. Можемо зробити висновок, що у 2016 р. у підприємства на кожну гривню поточних зобов'язань припадає 0,57 грн. високоліквідних оборотних активів. У 2017-2018р. спостерігаємо, що ситуація значно змінилася і досліджуваний показник свідчить про проблеми з платоспроможністю.

Коефіцієнт фінансової залежності ПАТ «Південна винокурня» на кінець 2018 р. свідчить про те, що на кожну гривню власних коштів припадає 7,02 грн. фінансових ресурсів, що на 1,68 менше ніж у 2017 р. значення якого становило 8,70, та на 1,86 менше ніж у 2016 р. показник якого склав 8,88. Нормативне значення показника знаходиться в межах 1,67-2,5. Однак значення показника складає більше норми, що свідчить про значний рівень фінансових ризиків. Для зниження залежності необхідно працювати в напрямку збільшення обсягу власного капіталу. Для цього можна провести додаткову емісію акцій, вкласти отриманий прибуток в роботу компанії, використовувати інші доступні заходи.

Згідно розрахунків, майже всі відносні показники фінансової стійкості більше від нормативних значень та ще раз підтверджують зроблені вище висновки, а саме: позитивна динаміка росту частки власного капіталу у 2017 р. на 14,88% та у 2018 р. ще на 8,60%, позиковий капітал у 2018 р. становив 85,76% сформований за рахунок поточних зобов'язань і забезпечень, у 2017 р. цей показник становив 88,51 %, а у 2016 р. – 88,74 %, збільшується розмір власного оборотного капіталу, який є одним із основних джерел фінансування діяльності підприємства: за 2017 р. показник зріс на 3756 тис. грн., або на 24,64%, за 2018 р. – на 3202 тис. грн. або на 16,85%, зменшується показник фінансового ризику діяльності підприємств, адже у 2018 р. на 1 грн. власного капіталу припадало 6,02 грн. позикового, порівняно з 2017 р. – 7,70 грн., з 2016р. – 7,88 грн., що свідчить про зменшення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про збільшення фінансової стійкості.

Загальна інформація основних фінансових показників ПАТ «Південна винокурня» за даними його діяльності 2016-2018 рр. представлена в табл. 2.3.

Аналізуючи середньорічні показники кредиторської заборгованості, можна відзначити тенденцію як до збільшення, так і до зменшення даних показників. Кредиторська заборгованість у 2017 р. порівняно з 2016 р. збільшилася на 38240 тис. грн., а у 2018 р. зменшилася порівняно з 2017 р. на 1689,5 тис. грн. Дебіторська заборгованість за 2017 р. порівняно з 2016 р. зменшилася на 13311 тис. грн., у 2018 р. порівняно з 2017 р. – на 20788 тис. грн.

Таблиця 2.3 – Фінансові показники фінансово-господарської діяльності ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Показник	Роки			Відхилення (+;-)	
	2016р.	2017р.	2018р.	2017р. від 2016р.	2018р. від 2017р.
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	335550	351327	357522	15777	6195
2. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	246759	258927	248844	12168	-10083
3. Чистий прибуток, тис. грн.	4222	4649	3182	427	-1467
4. Середньорічна вартість основних засобів	8629,5	13242	13363	4612,5	121
5. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	93	118	145	25	27
6. Середньорічна кредиторська заборгованість, тис. грн.	119767,5	158007,5	156318	38240	-1689,5
7. Середньорічна дебіторська заборгованість, тис. грн.	117318,5	104007,5	83229,5	-13311	-20778

Динаміку фінансових результатів ПАТ «Південна винокурня» за 2016-2018 рр. наведемо на рис. 2.6.

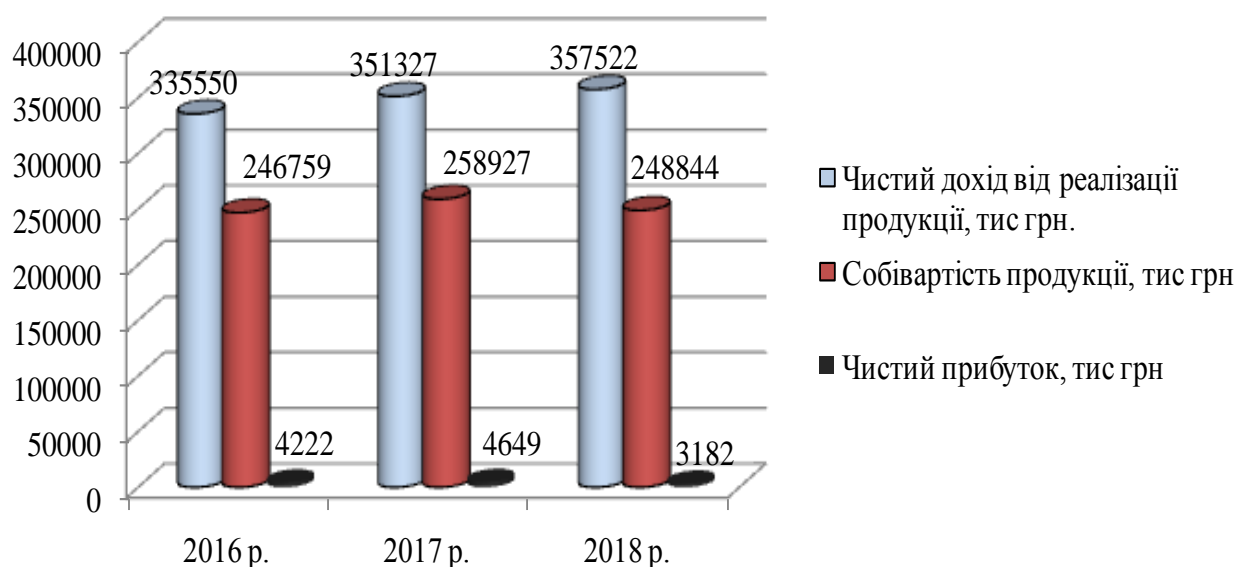

Рисунок 2.6 – Динаміка фінансових результатів діяльності ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Як свідчать дані рис. 2.6 кінцевий фінансовий результат підприємства не мав стабільності: у 2016 р. чистий прибуток склав 4222 тис грн., у 2017 р. – 4649 тис. грн., у 2018 р. – 3182 тис. грн. На аналізованому підприємстві за 2016–2017рр. збільшилася середньооблікова чисельність працівників на 25 чоловік, за 2017–2018 рр. спостерігаємо збільшення ще на 27 осіб.

Таким чином, в ПАТ «Південна винокурня» за останні три роки простежуються різні тенденції фінансової діяльності. При підвищенні таких показників як чистий дохід від реалізації продукції, середньорічна вартість основних засобів та зниження кредиторської заборгованості відбулося зменшення показника чистого прибутку.

Для поліпшення ситуації в ПАТ «Південна винокурня» доцільно звернути увагу на необхідність відновлення позитивної динаміки чистого прибутку та усіх показників рентабельності за рахунок: підвищення конкурентоспроможності організації шляхом зниження собівартості послуг; збільшення клієнтської бази за допомогою надання вигідних умов і спеціальних пропозицій; залучення

інвестицій приватних інвесторів. Виявлені тенденції фінансових показників ПАТ «Південна винокурня» засвідчили необхідність поглибленого аналізу показників фінансової безпеки підприємства.

2.2 Аналіз показників фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня»

Для утримання стабільної тенденції розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства в умовах постійного загострення конкурентної боротьби необхідно достовірно оцінювати фінансовий стан з метою забезпечення власними оборотними коштами, оптимальним співвідношенням запасів товарно-матеріальних цінностей з потребами виробництва, а також дотриманням платіжної дисципліни. Фінансово-господарська діяльність будь-якого підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства [16].

Оцінка фінансового стану підприємства показує, в яких конкретних напрямках потрібно вести цю роботу. Відповідно до цього, результати аналізу надають відповідь на питання, які існують найважливіші способи поліпшення фінансового стану підприємства в конкретний період його діяльності.

Аналіз показників фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня за 2016-2018 рр. розпочнемо з характеристики динаміки джерел формування майна підприємства, наведених у табл. 2.4.

Аналізуючи майно ПАТ «Південна винокурня» (табл. 2.4), в 2017 р. варто відзначити зростання його вартості в звітному періоді на 32274 тис. грн., або на 12,55%.

Таблиця 2.4 – Стан, структура і динаміка майна ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Показник	2016 р.		2017р.		2018р.		Зміна (+,-) показника	
	сума тис. грн.	питома вага,%	сума тис. грн.	питома вага,%	сума тис. грн.	питома вага,%	у 2017р. порівняно з 2016р.	у 2018р. порівняно з 2017р.
1. Необоротні активи:	13706	5,33	14259	4,93	13918	5,49	553	-341
1.1. залишкова вартість нематеріальних активів	552	0,21	552	0,19	502	0,20	0	-50
1.2. залишкова вартість основних засобів	24378	9,48	26032	8,99	27902	11,00	1654	1870
2. Оборотні активи:	243464	94,67	275185	95,07	239826	94,51	31721	-35359
2.1. Запаси:	113731	44,22	165538	57,19	144238	56,84	51807	-21300
2.1.1. виробничі запаси	76917	29,91	88071	30,43	118211	46,59	11154	30140
2.1.2. готова продукція	74	0,03	655	0,23	17884	7,05	581	17229
2.1.3. товари	36740	14,29	76812	26,54	8143	3,21	40072	-68669
2.2. Дебіторська заборгованість:	123812	48,14	84205	29,09	82254	32,42	-39607	-1951
2.2.1. за товари, роботи, послуги	96389	37,48	42428	14,66	67523	26,61	-53961	25095
Баланс	257170	100,0	289444	100,0	253744	100,0	32274	-35700

Дана зміна є позитивним моментом в аналізі діяльності підприємства і свідчить про зміцнення фінансового стану підприємства. Але вже в 2018 р. майно підприємства скорочується і становить при цьому 253744 тис. грн., що на 35700 тис. грн. менше показника 2017 р. Це пов'язано зі зменшенням запасів та товарів.

Необоротні активи за 2017 р. також збільшились і склали 14259 тис. грн., що на 553 тис. грн., або на 4,03% більше показника 2016 р. Дана динаміка пов'язана зі збільшенням вартості основних засобів, а саме їх придбанням. Питома вага в структурі активу становить 4,93%, що відповідає специфіці роботи підприємства. У 2018 р. необоротні активи склали 13918 тис. грн., що на 341 тис. грн. менше показника 2017 р. і пов'язане зі збільшенням зносу основних засобів, який склав 51,95%.

Оборотні активи на 31.12.2017 р. склали 275185 тис. грн., що на 31721 тис. грн. або 13,03% більше показника аналогічного періоду 2016 р. Зростання оборотних активів у звітному періоді характеризується значним приростом запасів на звітну дату, а саме на 51807 тис. грн., або на 45,55%. Дане зростання пов'язане зі збільшенням обсягів продажів і розширенням каналів збуту для подальшої реалізації товарів. Варто також відзначити динаміку зростання

виробничих запасів, а також готової продукції, що також свідчить про збільшення продажів. У 2018 р. відбулося зменшення вартості оборотних активів, які в звітному періоді склали 239826 тис. грн., що на 35359 тис. грн. або на 12,85% менше показника минулого періоду у зв'язку зі скороченням запасів і готової продукції у 2018 р.

При цьому дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги у 2017 р. скоротилася до 42428 тис. грн., що на 53961 тис. грн. менше, ніж за 2016 р. Але вже в 2018 р. можна відзначити значне збільшення (на 25025 тис. грн.), яке також пов'язане зі збільшенням обсягів продажів і розширенням ринку збуту.

Структура майна вважається «легкою», оскільки частка необоротних активів у сукупному обсязі майна є найбільшою й дещо перевищує 6%. Загальноприйнятою методикою розрахунку віддачі основних засобів є відношення обсягу реалізованої продукції до середньорічної вартості засобів. На рівень віддачі основних засобів впливають різні фактори, пов'язані як зі зміною обсягу продукції, так і з ефективністю використання основних засобів, особливо їх активної частини.

Діяльність підприємства нерозривно пов'язана з наявністю та використанням основних засобів, які повинні характеризуватися відповідним складом та структурою для здійснення процесу виробництва. Тому, ефективність використання основних засобів ПАТ «Південна винокурня» можемо дослідити за даними звітності, поданими в таблиці 2.5.

За даними табл. 2.5 обсяг чистої виручки отриманої підприємством за результатами роботи в 2016 р. складає 335550 тис. грн., що на 166747 тис. грн. більше, ніж у 2015 р., в 2017 р. обсяг чистої виручки становив 351327 тис. грн., що на 15777 тис. грн., менше ніж у 2016 р., в 2018 р. чиста виручки сягає помітки 357522 тис. грн., що на 6195 тис. грн. більше, ніж 2017 р.

Зазначена зміна є результатом дії наступних факторів: зміна обсягів основних засобів та ефективності їх використання.

Таблиця 2.5 – Розрахунок показників ефективності використання основних засобів підприємства за 2015-2018 рр.

Показник	2015р.	2016р.	2017р.	2018р.	Скоригований показник 2016р	Скоригований показник 2017р	Скоригований показник 2018р	Зміна								
								в т.ч. за рахунок								
								всього			обсягу основних засобів			ефективності використання основних засобів		
								2016р	2017р.	2018р.	2016р	2017р	2018р	2016р	2017р.	2018р.
1. Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	168803	335550	351327	357522	352452	514903	354537	166747	15777	6195	183649	179353	3210	-16902	-163576	2985
2. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	2482	4222	4649	3182	5182	6479	4691	1740	427	-1467	2700	2257	42	-960	-1830	-1509
3. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	4133	8629,5	13242	13363	X	X	X	4496,5	4612,5	121	X	X	X	X	X	X
4. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	93	93	118	145	X	X	X	0	25	27	X	X	X	X	X	X
5. Продуктивність праці, тис. грн. на особу	1815,09	3608,06	2977,35	2465,67	X	X	X	1792,98	-630,72	-511,68	X	X	X	X	X	X
6. Фондовіддача, грн.	40,84	38,88	26,53	26,75	X	X	X	-1,96	-12,35	0,22	X	X	X	X	X	X
7. Фондомісткість, грн.	0,02	0,03	0,04	0,04	X	X	X	0,00	0,01	0,00	X	X	X	X	X	X
8. Фондоозброєність, тис. грн. на особу	44,44	92,79	112,22	92,16	X	X	X	48,35	19,43	-20,06	X	X	X	X	X	X
9. Рентабельність основних засобів, %	60,05	48,93	35,11	23,81	X	X	X	-11,13	-13,82	-11,30	X	X	X	X	X	X
10. Інтегральний показник	0,50	0,44	0,31	0,25	X	X	X	-0,06	-0,13	-0,05	X	X	X	X	X	X

Джерело: складено на основі [82]

За 2016-2017 рр. середньорічна вартість основних засобів різко зросла – у 2016р. на 4496,5 тис. грн. по відношенню до 2015 р., а у 2017 р. на 4612,5 тис. грн., порівняно з 2016 р. Збільшення середньорічної вартості основних засобів в 2018 р. проти 2017 р. на 121 тис. грн. викликало зменшення обсягів чистої виручки на 2985 тис. грн.

У 2016 р. чистий прибуток підприємства становив 4222 тис. грн., що на 1740 тис. грн. більше, ніж у 2015 р., за 2017 р. обсяг заробленого підприємством чистого прибутку збільшився на 427 тис. грн., у 2018 р. чистий прибуток починає зменшуватись та дійшов позначки 3182 тис. грн., що на 1467 тис. грн. менше у порівнянні з 2017 р. Показники рентабельності також поступово зменшуються – у 2016 р. показник склав 48,93%, у 2017 р. знизився ще на 13,82 п.п. та становив 35,11%, у 2018 р. показник продовжує знижуватись на 11,30 п.п. та досягнув позначки 23,81%. Найсуттєвіший вплив на зазначену зміну спричинило зниження ефективності використання основних засобів. Кількісний внесок зазначеного фактора у 2016 р. склав 960 тис. грн., у 2017 р. – 1830 тис. грн., у 2018 р. – 1509 тис. грн.

Згідно із даними табл. 2.5 фондомісткість підприємства у 2016 р. становила 0,03, у 2017-2018 рр. значення показника тримається на позначці 0,04, фондоозброєність в аналізований період зростала у 2016 р. із 44,44 до значення 92,79, у 2017 р. ще збільшився на 19,43 та становив 112,22, проте вже у 2018 р. цей показник знизився до значення 92,16.

Фондовіддача характеризує ефективність використання основних виробничих засобів ПАТ «Південна винокурня». Відповідно у 2016 р. на 1 грн. основних засобів припадало 38,88 грн. виробленої продукції, тобто основні засоби підприємство використовувало ефективно. У аналізований період спостерігалась негативна тенденція зміни цього показника. У 2017 р. він різко скоротився та становив 26,53 грн., а у 2018 р. дещо зріс, але незначно, на 0,22 грн. та становить 26,75 грн. Зміна інтегрального показника ефективності використання основних засобів за досліджуваний період має спадну динаміку: у 2016 р. – 0,06, у 2017 р. – 0,13, у 2018 р. на 0,05, що є результатом зниження його рентабельності.

Джерела формування майна ПАТ «Південна винокурня» та їх динаміку дослідимо за даними фінансової звітності в табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Динаміка джерел формування майна ПАТ «Південна винокурня» за 2016-2018 рр.

Показник	Рік						Зміна показника (+,-)					
	2016р.		2017р.		2018р.		2017 р. від 2016 р.			2018 р. від 2017 р.		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	абсолютна, тис. грн.	відносна, %	у структурі,	абсолютна, тис. грн.	відносна, %	у структурі,
1. Власний капітал	28951	11,26	33260	11,49	36121	14,24	4309	114,88	0,23	2861	108,60	2,74
2. Позиковий капітал:	228219	88,74	256184	88,51	217623	85,76	27965	112,25	-0,23	-38561	84,95	-2,74
2.1. Довгострокові зобов'язання, у т.ч.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2.2. Короткострокові кредити та позики, у т.ч.	124001	48,22	155587	53,75	122954	48,46	31586	125,47	5,54	-32633	79,03	-5,30
2.2.1. короткострокові кредити банків	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2.2.2. зі страхування	49	0,02	101	0,03	96	0,04	52	206,12	0,02	-5	95,05	0,00
2.2.3. з оплати праці	218	0,08	366	0,13	399	0,16	148	167,89	0,04	33	109,02	0,03
2.3. Поточні забезпечення	521	0,20	641	0,22	828	0,33	120	123,03	0,02	187	129,17	0,10
2.4. Інші поточні зобов'язання	85309	33,17	76918	26,57	77893	30,70	-8391	90,16	-6,60	975	101,27	4,12
Разом джерел формування	257170	100,00	289444	100	253744	100	32274	112,55	x	-221470	87,67	x

Аналіз структури пасиву балансу ПАТ «Південна винокурня» у табл. 2.6 показав низьку питому вагу власного капіталу в загальній структурі джерел фінансування майна, яка має тенденцію до зростання. Так, частка власного капіталу у 2017 р. становила 33260 тис. грн. або 11,49%, що на 4309 тис. грн. або на 14,88% більше, ніж у 2016 р., а у 2018 р. становила 14,24% або 36121 тис. грн. у загальній структурі джерел фінансування, що на 8,06% більше ніж у 2017 р. та свідчить про покращення фінансової стійкості підприємства.

Причиною збільшення власного капіталу є поступове нарощення величини нерозподіленого прибутку: так у 2016 р. показник становив 11156 тис. грн. або

38,53%, у 2017 р. – 15805 тис. грн. або 47,52%, у 2018 р. – 18987 тис. грн. або 52,56%, тобто підприємство має достатньо коштів для інвестування на розвиток виробництва. Такі зміни свідчать про ефективну роботу підприємства.

Наступним етапом оцінки фінансового стану є розрахунок показників платоспроможності підприємства за 2016–2018 рр. у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Показники платоспроможності ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Показник	Норма	Роки			Зміна показника кінця року (+, -) від норми			Зміна показника кінця року (+, -) від показника станом	
		2016р.	2017р.	2018р.	2016р.	2017р.	2018р.	2017р.	2018р.
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	0,03	0,10	0,06	-0,17	-0,10	-0,14	0,07	-0,04
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності (проміжний коефіцієнт покриття)	0,5	0,57	0,43	0,44	0,07	-0,07	-0,06	-0,14	0,01
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	2	1,07	1,07	1,10	-0,93	-0,93	-0,90	0,01	0,03
4. Нормальний коефіцієнт покриття	—	-0,13	0,16	0,09	x	x	x	0,29	-0,07
5. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	—	1,13	2,10	1,67	x	x	x	0,96	-0,43
6. Коефіцієнт ліквідності матеріальних оборотних активів (запасів)	—	0,50	0,65	0,66	x	x	x	0,15	0,02
7. Коефіцієнт ліквідності товарних запасів	—	0,16	0,30	0,04	x	x	x	0,14	-0,26
8. Коефіцієнт ліквідності коштів в розрахунках або дебіторської заборгованості	—	0,54	0,33	0,38	x	x	x	-0,21	0,05

Аналіз показників ліквідності необхідний не лише для керівників підприємства, але й для інших користувачів інформації: коефіцієнт абсолютної ліквідності – для постачальників сировини і матеріалів; коефіцієнт швидкої ліквідності – для банків; коефіцієнт поточної ліквідності – для покупців і власників акцій підприємства. Для більш детального аналізу відобразимо схематично динаміку коефіцієнтів ліквідності (рис. 2.7).

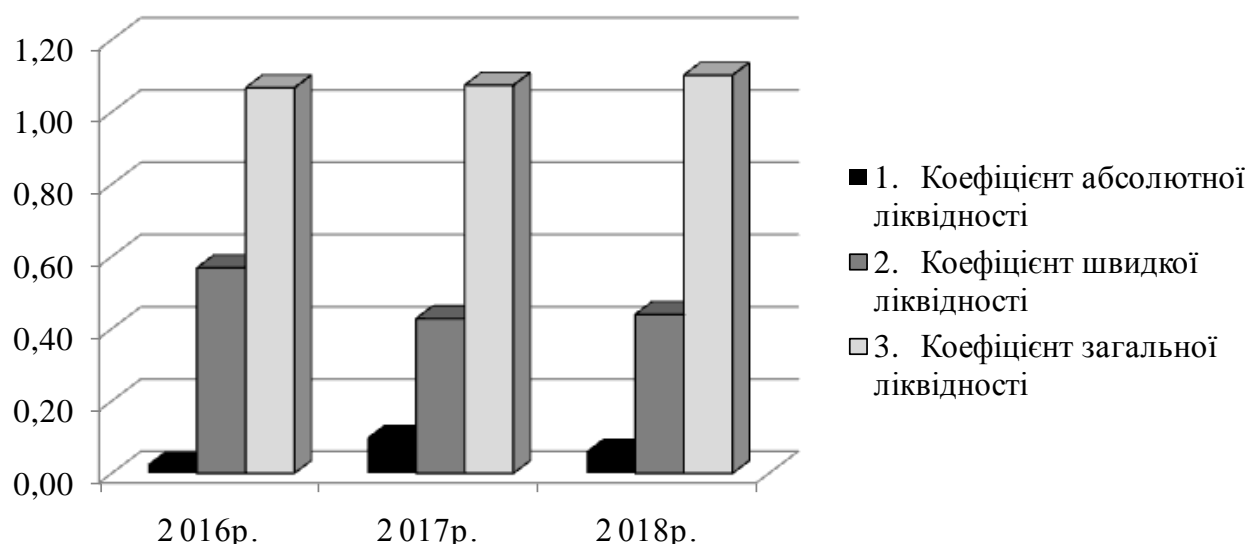

Рисунок 2.7 – Динаміка коефіцієнтів ліквідності за 2016 – 2018 рр. ПАТ «Південна винокурня»

Результати розрахунків коефіцієнтів ліквідності за 2016-2018 рр. свідчать про те, що підприємство недостатньо забезпечене для формування високого рівня поточної ліквідності. При цьому, за рахунок наявних грошових коштів, ПАТ «Південна винокурня» в змозі розплатитися з усіма поточними зобов'язаннями. Коефіцієнт абсолютної ліквідності за період 2016-2018 рр. знаходиться нижче нормативного значення 0,2. Це свідчить про те, що підприємство не в змозі повністю відповідати за своїми зобов'язаннями, оскільки на кожну гривню поточних зобов'язань у 2016 р. припадає близько 0,03 грн., у 2017 р. – 0,10 грн., у 2018 р. – 0,06. Для покращення значення даного коефіцієнту підприємству слід реалізувати частину зайвих активів для збільшення суми найбільш ліквідних активів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності у 2016 р. відповідав нормативному значенню 0,5, це свідчить про те, що на кожну гривню поточних зобов'язань припадає 0,57 грн. високоліквідних оборотних активів. З 2017 р. ситуація змінюється, і даний показник ПАТ «Південна винокурня» знаходиться нижче нормативного значення та складає 0,43 та у 2018 р. 0,44. Це означає, що у підприємства є проблеми з платоспроможністю. Для покращення даного

показника, підприємству слід працювати над збільшенням суми високоліквідних активів та зниженням суми поточних активів.

Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) свідчить про те, що підприємство не може вчасно відповідати за своїми поточними зобов'язаннями. У 2016-2017 рр. на кожен гривню поточних зобов'язань залишилось 1,07 грн., у 2018 р. показник дещо зріс та становить 1,10. Платоспроможність підприємства незначна, а значить існує фінансовий ризик, як для самого підприємства, так і для його партнерів. Низький рівень ліквідності, як правило свідчить про ускладнення збуту продукції, або ж погану організацію матеріально-технічного забезпечення. Запаси товарно-матеріальних цінностей ПАТ «Південна винокурня» за досліджуваний період не перевищує обсяги поточних боргів. Підприємство не має змоги в достатньому обсязі дебіторської заборгованості, за рахунок якої можна було б повністю розрахуватися з поточними боргами.

Склад множини індикаторів фінансово-економічної безпеки підприємства може змінюватись і залежить від забезпечення реалізації пріоритетних фінансових інтересів, які визначаються станом функціонування підприємства (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Показники платіжної дисципліни ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Показник	Норма	Роки			Зміна показника кінця року (+, -) від норми			Зміна показника (+, -)	
		2016р.	2017р.	2018р.	2016р.	2017р.	2018р.	2017р. від 2016р.	2018р. від 2017р.
1. Коефіцієнт покриття	2	1,07	1,07	1,10	-0,93	-0,93	-0,90	0,01	0,03
2. Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	0,1	0,06	0,07	0,09	-0,04	-0,03	-0,01	0,01	0,02
3. Коефіцієнт відновлення платоспроможності за 6 місяців	1	X	0,54	0,56	X	-0,46	-0,44	X	0,02
4. Коефіцієнт втрати платоспроможності за 3 місяці	1	X	0,54	0,55	X	-0,47	-0,45	X	0,01

Враховуючи те, що коефіцієнти менші за встановлені для них нормативні значення, можна зробити висновок, що структура балансу ПАТ «Південна винокурня» – не задовільна, а підприємство має проблеми з платоспроможністю. Коефіцієнт відновлення та втрати платоспроможності, відповідно за 6 та 3 місяці, менше норми та складають за 2018 р. -0,44 та -0,45 відповідно.

Отже, ПАТ «Південна винокурня» знаходиться в передкризовому стані та має реальні перспективи щодо занепаду. На основі фінансових даних ПАТ «Південна винокурня» проведемо аналіз показників фінансової стійкості підприємства (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Відносні показники фінансової сталості ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Показник	Норма	Роки			Зміна (+, -) від норми			Зміна	
		2016р.	2017р.	2018р.	2016р.	2017р.	2018р.	2017р.	2018р.
1. Коефіцієнт фінансової незалежності	0,5	0,11	0,11	0,14	-0,39	-0,39	-0,36	0,00	0,03
2. Коефіцієнт фінансової напруги	0,5	0,88	0,88	0,85	0,38	0,38	0,35	0,00	-0,03
3. Коефіцієнт фінансового ризику	1	7,79	7,62	5,95	6,79	6,62	4,95	-0,17	-1,67
4. Коефіцієнт маневрування	0,5	0,53	0,57	0,61	0,03	0,07	0,11	0,04	0,04
5. Коефіцієнт покриття інвестицій	1	0,11	0,11	0,14	-0,89	-0,89	-0,86	0,00	0,03
6. Коефіцієнт концентрації статутного капіталу	0,5	0,04	0,03	0,04	-0,46	-0,47	-0,46	-0,01	0,01
7. Коефіцієнт поточної фінансової сталості	1	0,13	0,13	0,17	-0,87	-0,87	-0,83	0,00	0,04
8. Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел	1	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
9. Коефіцієнт забезпеченості довгострокових інвестицій	1	0,47	0,43	0,39	-0,53	-0,57	-0,61	-0,04	-0,04

Розрахунок відносних показників фінансової стійкості підтверджує раніше зроблений висновок про її рівень. На користь цього свідчать наступні аргументи: в 2018 р. 14% майна сформовано за власний рахунок, проти 11% у 2016 – 2017 рр., динаміка коефіцієнта автономії має задовільну динаміку.

Значення коефіцієнта фінансової напруги виходить за межі нормативного значення та викликає занепокоєння, адже частка позикового капіталу в капіталі підприємства складає: 88% у 2016–2017 рр., 85% у 2018 р. Це свідчить про те, що підприємство потребує коштів для розширення своєї діяльності.

Значення коефіцієнта фінансового ризику дає можливість оцінити його рівень та ідентифікувати його як високий. На 1 грн. власних коштів у 2016 р. припадає 7 грн. 79 коп. позикових, у 2017 р. – 7 грн. 62 коп., у 2018 р. – 5 грн. 95 коп. Таким чином, підприємство знижує рівень фінансового ризику.

ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр. досягло задовільного рівня маневреності власних коштів, про що свідчать значення відповідного коефіцієнта. В 2016 р. норму перевищено на 0,03. У 2017–2018 рр. спостерігаємо позитивну динаміку 0,07 та 0,11 відповідно. Це свідчить про достатність власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних.

Значення коефіцієнта покриття інвестицій дозволяє оцінити рівень інвестування за власні кошти, за період дослідження не відповідає нормативному значенню, яке дорівнює 1: у 2016 р. – 0,11, у 2017 р. – 0,11, у 2018 р. – 0,14. Це свідчить про те, що в підприємства недостатньо власного капіталу для покриття необоротних активів.

Оцінка динаміки коефіцієнта концентрації статутного капіталу дозволяє виявити ступінь концентрації коштів в окремих точках акумуляції. Зареєстрований капітал за 3 роки за часткою не змінився залишився майже на одному рівні: 2016-2018 рр. 0,04%, у 2017 р. – 0,03%. Оскільки даний показник значно нижчий нормативного значення, необхідно шукати шляхи залучення додаткових коштів, при цьому це слід робити в разі очікуваного підвищення рентабельності інвестицій (або власного капіталу).

Слід відмітити динаміку значення коефіцієнта поточної фінансової сталості, який характеризує частку активів компанії на фінансування за рахунок постійного капіталу і капіталу, залученого на довгостроковій основі. Розраховані показники свідчать про те, що підприємство є не фінансово стійким, не здатним проводити прогнозовану діяльність в довгостроковій перспективі. У 2016-2017 рр. цей показник тримався на рівні 0,13, а у 2018 р. цей показник зріс та становив

0,17, тобто 13% та 17% активів підприємства, відповідно, фінансуються за рахунок постійного капіталу і довгострокових зобов'язань.

Коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел показує відсоток власного капіталу в капіталізованих джерелах та визначає залежність підприємства від залучення позикових коштів. Отримані значення даного показника за 2016–2018 рр. тримаються на стабільному рівні та становить 1. Тобто 100% майна підприємства сформовано за рахунок власного капіталу.

Показник забезпеченості довгострокових інвестицій дозволяє оцінити забезпеченість підприємства джерелами фінансування. У 2016 р. капітал, який інвестується в основні засоби, склав 47%. В цілому за період дослідження показник має тенденцію до зниження. У 2017 р. відбулося зниження на 3%, що склало 43%, а у 2018 р. дорівнює 39%, що на 4% менше, ніж у 2017 р. Для фінансово стійкого підприємства цей показник має бути більше 1.

Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень визначає частину основних засобів та інших необоротних активів, які були профінансовані за рахунок зовнішніх інвесторів. За аналізований період таких надходжень не було.

Проаналізувавши фінансовий стан ПАТ «Південна винокурня» за 3 роки можна зробити висновок, що чистий прибуток у 2018 р. зменшився на 1467 тис. грн., ніж у 2017 р. У порівнянні з 2016 р. також спостерігається зменшення на 1040 тис. грн. Отже, підприємство на даний момент несе збитки.

Отримані результати коефіцієнта платоспроможності за 2016 – 2018 рр. свідчать про те, що підприємство може погасити тільки частину своїх зобов'язань. Щодо аналізу абсолютного коефіцієнта ліквідності балансу та коефіцієнта загального покриття, то дані показники нижчі від їх допустимих граничних значень. Це свідчить про те, що частина поточних зобов'язань не може бути погашена відразу при реалізації оборотних активів, а також грошових коштів і поточних фінансових інвестицій.

За проведеними розрахунками можна стверджувати, що підприємство у звітному році має критичний рівень стійкості та у незначній частці забезпечене

власними джерелами фінансування поточної фінансово – господарської діяльності.

Шляхи підвищення рентабельності коштів або їх джерел: при низькій прибутковості продажів необхідно прагнути до ще більшого прискорення обороту капіталу і його елементів і навпаки, обумовлена тими чи іншими причинами низька ділова активність підприємства може бути компенсована тільки зниженням витрат на надання послуг або зростанням цін, тобто підвищенням рентабельності продажів [94].

Процес управління підприємством знаходиться в тісному взаємозв'язку з питаннями безпеки, і ослаблення практично будь-якої складовою інфраструктури підприємства безпосередньо відбивається на його безпеці. Важливий принцип збереження фінансової безпеки – це контроль балансування доходів і витрат фінансової системи. Основною метою фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» – забезпечення стійкого зростання в довгостроковому періоді.

Найбільш важливим завданнями, вирішення яких необхідне для реалізації мети, є: встановлення основних фінансових інтересів, які потребують захисту в процесі фінансового розвитку; виявлення і прогнозування загроз і ризиків, здатних вплинути на реалізацію фінансових інтересів; формування ефективних механізмів нейтралізації даних загроз і мінімізації їх негативних наслідків.

Для початку проведемо оцінку ймовірності банкрутства підприємства ПАТ «Південна винокурня» за допомогою чотирьох методик.

Одним з методів комплексного аналізу оцінки ймовірності банкрутства є двофакторна модель Альтмана [102]. Порядок розрахунку коефіцієнта Альтмана представлений в таблиці 2.10.

За даними табл. 2.10 коефіцієнт Альтмана за останні три роки відповідає нерівності $Z < 0$. Це свідчить про те, що ймовірність банкрутства на підприємстві менше 50%. Отже, за даними розрахунку, на ПАТ «Південна винокурня» відсутній ризик банкрутства.

Таблиця 2.10 – Розрахунок коефіцієнта Альтмана ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Показник	Роки		
	2016р.	2017р.	2018р.
1. Коефіцієнт поточної ліквідності	1,07	1,07	1,10
2. Коефіцієнт капіталізації	7,88	7,70	6,02
Коефіцієнт Альтмана	-1,08	-1,09	-1,22

Розрахунок ймовірності банкрутства підприємства також можемо розглянути за методикою Таффлера і Тішоу, яка представлена в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Розрахунок коефіцієнта Таффлера і Тішоу ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Показник	Роки		
	2016р.	2017р.	2018р.
1. Відношення прибутку до сплати податку до суми поточних зобов'язань	0,10	0,07	0,07
2. Відношення суми поточних активів до загальної суми зобов'язань	1,07	1,07	1,10
3. Відношення суми поточних зобов'язань до загальної суми активів	0,89	0,89	0,86
4. Відношення виручки до загальної суми активів	1,30	1,21	1,41
Коефіцієнт Таффлера і Тішоу	0,56	0,53	0,56

Проведений розрахунок показав, що за аналізований період коефіцієнт Таффлера приймає значення більше 0,3, що свідчить про низьку ймовірність банкрутства та має непогані довгострокові перспективи.

Показники, розраховані за моделлю Г. Савицької представлена в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Розрахунок коефіцієнтів Г. Савицької ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Показник	Роки		
	2016р.	2017р.	2018р.
1. Частка власного оборотного капіталу в формуванні оборотних активів	0,06	0,07	0,09
2. Відношення оборотного капіталу до основного	0,53	0,57	0,61
3. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	14,19	11,29	10,31
4. Рентабельність активів	1,52	1,29	1,32
5. Коефіцієнт фінансової незалежності	0,11	0,11	0,14
Коефіцієнт Савицької	31,92	27,56	26,57

Виходячи з показників таблиці 2.12, необхідно зробити висновок, що за досліджуваний період підприємство не було піддано ризику банкрутства, так як коефіцієнт Савицької приймав значення більше 8, а отже на ПАТ «Південна винокурня» ризик ймовірності банкрутства відсутній.

Для розрахунку рівня ймовірності банкрутства підприємств України використовують вітчизняну модель О. Терещанка, розрахунки якої наведені в табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Розрахунок коефіцієнтів О.Терещанка ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Показник	Роки		
	2016р.	2017р.	2018р.
1. Відношення грошових надходжень до зобов'язань	0,02	0,07	0,04
2. Відношення валюти балансу до зобов'язань	1,13	1,13	1,17
3. Відношення чистого прибутку до середньорічної суми активів	0,02	0,02	0,01
4. Відношення прибутку до виручки	0,01	0,01	0,01
5. Відношення виробничих запасів до виручки	0,23	0,25	0,33
6. Відношення виручки до активів	1,30	1,21	1,41
Коефіцієнт Терещанка	0,57	0,64	0,54

На основі отриманого результату здійснюється висновок про ймовірність банкрутства ПАТ «Південна винокурня», тобто значення розрахованого показника знаходиться в межах рівності $0 < Z < 1$, це свідчить про те, існує загроза банкрутства, воно більш ніж ймовірне.

Таким чином, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що для ПАТ «Південна винокурня» існує ймовірність настання банкрутства, що свідчить про погіршення фінансового стану підприємства та структури балансу. Загалом, результати проведеного дослідження фінансово-економічного стану підприємства за розглянутими методиками мають суперечливі дані. Хоча загалом розрахунки засвідчили, що загроза фінансової кризи на ПАТ «Південна винокурня» на початок 2018 р. існує. Щоб знизити рівень ймовірності банкрутства потрібно розробляти та впроваджувати програми, які направлені на підтримку й розвиток виноробної промисловості, стимулювати інвестиційну діяльність, сприяти впровадженню нових технологій для збільшення обсягів реалізації продукції тощо. Виконання цих заходів поліпшить фінансовий стан

підприємства й суттєво підвищить рівень фінансової безпеки в довгостроковому періоді.

2.3 Комплексна оцінка рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня»

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства передбачає ідентифікацію, аналіз та оцінку існуючих загроз за кожною з функціональних складових, що відображають окремі сфери діяльності підприємства: фінансову, ринкову, інтелектуальну, кадрову, технологічну, правову, інформаційну та екологічну.

На нашу думку, для вдосконалення методичних підходів до оцінки рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства, варто сформувати обґрунтовану систему її оцінки з визначальними показниками діяльності.

Важливими показниками є оцінка ліквідності балансу підприємства. Для визначення ліквідності ПАТ «Південна винокурня» згрупуємо активи та пасиви підприємства, отримані результати відображаємо в наведеній таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Абсолютні показники ліквідності балансу підприємства ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Групи активу	2016р.	2017р.	2018р.	Групи пасиву	2016р.	2017р.	2018р.	Надлишок (+), нестача (-) коштів		
								2016р.	2017р.	2018р.
A1	5923	25442	13334	П1	225573	253538	214977	-219650	-228096	-201643
A2	123810	84205	82254	П2	2646	2646	2646	121164	81559	79608
A3	113731	165538	144238	П3	0	0	0	113731	165538	144238
A4	13706	14259	13918	П4	28951	33260	36121	15245	19001	22203
Баланс	257170	289444	253744	Баланс	257170	289444	253744	x	x	x

Для визначення ліквідності балансу підприємства необхідно спів ставити групи активів за ознакою ліквідності та розташованих у порядку зменшення та

груп пасивів сформованих за ознакою терміновості погашення богів і розташованих у порядку її збільшення [98].

Баланс буде вважатися ліквідним за умови дотримання таких співвідношень між групами активів і зобов'язань:

$$\begin{aligned} A1 &\geq П1 \\ A2 &\geq П2 \\ A3 &\geq П3 \\ A4 &\leq П4 \end{aligned} \quad (2.1)$$

За даними ПАТ «Південна винокурня» маємо такі результати:

— 2016 р:

$$\begin{aligned} A1 &= 5923 \leq П1 = 225573 \text{ тис. грн.} \\ A2 &= 123810 \geq П2 = 2646 \text{ тис. грн.} \\ A3 &= 113731 \geq П3 = 0 \text{ тис. грн.} \\ A4 &= 13706 \leq П4 = 28951 \text{ тис. грн.} \end{aligned} \quad (2.2)$$

— 2017 р.:

$$\begin{aligned} A1 &= 25442 \leq П1 = 253538 \text{ тис. грн.} \\ A2 &= 84205 \geq П2 = 2646 \text{ тис. грн.} \\ A3 &= 165538 \geq П3 = 0 \text{ тис. грн.} \\ A4 &= 14259 \leq П4 = 33260 \text{ тис. грн.} \end{aligned} \quad (2.3)$$

— 2018 р.:

$$\begin{aligned} A1 &= 13334 \leq П1 = 214977 \text{ тис. грн.} \\ A2 &= 82254 \geq П2 = 2646 \text{ тис. грн.} \\ A3 &= 144238 \geq П3 = 0 \text{ тис. грн.} \\ A4 &= 13918 \leq П4 = 36121 \text{ тис. грн.} \end{aligned} \quad (2.6)$$

Існують такі типи сталості, за якими можна оцінити стан підприємства:

- абсолютний, якщо $A1 \geq П1 (13334 \leq 214977)$;
- нормальний, якщо $A1 + A2 \geq П1 (13\,334 + 82\,254 \leq 214\,977)$;
- критичний (передкризовий), якщо $A1 + A2 + A3 \geq П1 (13\,334 + 82\,254 + 144\,238 \geq 214\,977)$;

— кризовий, якщо $A1 + A2 + A3 + A4 \leq \Pi1$ ($13\,334 + 82\,254 + 144\,238 + 13\,918 \geq 36\,121$).

З огляду на вищезазначені розрахунки, можна зробити висновок, що протягом 2016 – 2018 рр. ліквідність балансу ПАТ «Південна винокурня» є критичною, що свідчить про недостатність у підприємства власних оборотних засобів. Платіжна недостача нормально ліквідних активів для покриття термінових боргів склала: у 2016 р. – 219650 тис. грн., у 2017 р. – 228096 тис. грн., у 2018 р. – 201643 тис. грн. Сформований власний оборотний капітал складає: у 2016 р. – 15245 тис. грн., у 2017 р. – 19001 тис. грн., у 2018 р. – 22203 тис. грн.

Для повної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, скористаємося показниками фінансового стану, виробничої ефективності та динаміки економічного розвитку підприємства, які за умови задовільного рівня кожного показника, створюють підґрунтя для забезпечення стабільного економічного та фінансового розвитку, а отже, задовільного рівня фінансової безпеки підприємства.

Відзначимо, що найбільший вплив на фінансову безпеку справляють показники фінансової стабільності підприємства, оскільки відображають залежність підприємства від зовнішніх чинників, а отже, характеризують захищеність підприємства від зовнішніх загроз, пов'язаних, головним чином, із нестабільністю банківського сектору та можливістю неплатоспроможності підприємств-партнерів.

Слід зауважити, що всі представлені показники – стимулятори, тобто чим більше значення кожного окремого показника, тим вище рівень фінансової безпеки підприємства (табл. 2.15).

Таблиця 2.15 – Оцінка фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Показник	Норма	Роки			Зміна (+, -) від норми			Зміна	
		2016р.	2017р.	2018р.	2016р.	2017р.	2018р.	2017р. від 2016р.	2018р. від 2017р.
1. Фондовіддача	1	38,88	26,53	26,75	37,88	25,53	25,75	-12,35	0,22
2. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,5	0,54	0,51	0,48	0,04	0,01	-0,02	-0,03	-0,03
3. Коефіцієнт покриття	2	1,07	1,07	1,10	-0,93	-0,93	-0,90	0,00	0,03
4. Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,5	0,57	0,43	0,44	0,07	-0,07	-0,06	-0,14	0,01
5. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2	0,03	0,10	0,06	-0,17	-0,10	-0,14	0,07	-0,04
6. Коефіцієнт автономії	2	0,11	0,11	0,14	-1,89	-1,89	-1,86	0,00	0,03
7. Коефіцієнт фінансової стійкості	1	0,11	0,11	0,14	-0,89	-0,89	-0,86	0,00	0,03
8. Коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності	0,5	0,11	0,11	0,14	-0,39	-0,39	-0,36	0,00	0,03
9. Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,5	0,53	0,57	0,61	0,03	0,07	0,11	0,04	0,04
10. Співвідношення оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості	1	1,13	2,10	1,67	0,13	1,10	0,67	0,97	-0,43
11. Коефіцієнт зміни оборотності оборотних коштів	0	1,59	1,35	1,39	X	X	X	-0,24	0,04
12. Коефіцієнт зміни валюти балансу	1	1,39	1,13	0,88	0,39	0,13	-0,12	-0,26	-0,25
13. Коефіцієнт зміни чистого прибутку	0	0,01	0,01	0,01	X	X	X	0,00	0,00
14. Рентабельність власного капіталу	-	17,86	14,95	9,17	X	X	X	-2,91	-5,78
15. Рентабельність активів	-	1,91	1,70	1,17	X	X	X	-0,21	-0,53
16. Рентабельність чистої виручки	-	1,67	1,35	0,90	X	X	X	-0,32	-0,45
17. Рентабельність основних засобів	-	48,93	35,11	23,81	X	X	X	-13,98	-11,30
18. Рентабельність оборотних активів	-	1,99	1,79	1,24	X	X	X	-0,20	-0,55
19. Рентабельність сукупного капіталу	-	1,79	1,60	1,09	X	X	X	-0,19	-0,51
20. Рентабельність основного капіталу	-	46,14	33,25	22,59	X	X	X	-12,89	-10,66
21. Рентабельність власного оборотного капіталу	-	29,14	27,15	10,57	X	X	X	-1,99	-16,58
22. Рентабельність позикового капіталу	-	4,82	4,56	3,28	X	X	X	-0,26	-1,28

Результати розрахунків дозволяють стверджувати, що рівень ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства знизився. Причиною цього, можна вважати зниження результативності діяльності ПАТ «Південна винокурня», яке проявляється у зменшенні отриманого чистого прибутку.

Всі розраховані показники рентабельності за 2016 – 2018 рр. значно скоротилися, що вказує на недостатньо ефективне використання у звітному періоді своїх активів:

- позикового капіталу на 1,28% , порівняно з 2017 р., та на 1,54%, порівняно з 2016 р.;
- власного оборотного капіталу на 16,58%, порівняно 2017 р., на 18,57% з 2016 р., що вказує на дефіцит та неплатоспроможність підприємства;
- основного капіталу на 10,66% порівняно з 2017 р. та на 23,55% з 2016 р.;
- сукупного капіталу на 0,51% та 0,7% у 2017 р. та 2016 р. відповідно;
- оборотних активів у 2018 р. менше на 0,55% порівняно з 2017 р., та на 0,75% порівняно з 2016 р.;
- основних засобів менше на 11,3% ніж у 2017 р., на 25,12% ніж у 2016 р.;
- чистої виручки скоротилась на 0,45% від 2017 р. та на 0,77% від 2016 р.;
- активів менше 0,53% порівняно з 2017 р. та на 0,74% від 2016 р.;
- власного капіталу на 5,78% від 2017 р. та на 8,69% від 2016 р.

Використовуючи багатофакторну модель аналізу рівня фінансової безпеки підприємства описану в пункті 1.3, проведемо комплексну оцінку стану системи управління фінансової безпеки підприємства ПАТ «Південна винокурня».

За допомогою фінансових показників можна на багато точніше оцінити стан справ на підприємстві через те, що використовуються тільки дані фінансової звітності підприємства за 2016-2018 рр. (додатки Е, Ж, И, К, Л, М). Застосуємо модель інтегрального оцінювання фінансової безпеки підприємства (1.1) на основі значень узагальнених груп показників фінансового стану.

У табл. 2.16 подано розподіл по групах показників для обрахунку згідно зі фінансовою звітністю підприємства ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Таблиця 2.16 – Основні фінансові показники фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Група	Назва показника	Роки		
		2016р.	2017р.	2018р.
Оцінка ліквідності активів (Y1)	Коефіцієнт покриття	1,07	1,07	1,10
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,57	0,43	0,44
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,10	0,06
Оцінка фінансової стійкості (Y2)	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,11	0,11	0,14
	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,11	0,11	0,14
	Коефіцієнт маневрування	0,53	0,57	0,61
Оцінка рентабельності (Y3)	Коефіцієнт рентабельності активів	0,02	0,02	0,01
	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,18	0,15	0,09
	Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,01	0,01	0,01
	Коефіцієнт рентабельності продукції	0,36	0,36	0,44
Оцінка ділової активності (Y4)	Коефіцієнт оборотності основних засобів	17,68	13,94	13,26
	Коефіцієнт оборотності активів	1,52	1,29	1,32
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	14,19	11,29	10,31

Аналіз основних груп фінансових показників продемонстрував загальне підвищення рівня показників ліквідності та фінансової стійкості.

У 2015-2016рр. спостерігається значне зниження рівня рентабельності продукції. Коефіцієнт абсолютної ліквідності, на кінець 2018 р. дорівнює 0,06, а це свідчить про те, що підприємство має можливість погасити свої зобов'язання негайно, без загрози порушень структури капіталу. Порівняно з 2017 р. - 0,10 зменшився, що вказує на погіршення ліквідності підприємства щодо негайного погашення боргів.

Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття) за 2018 р. дорівнює 1,10. Це свідчить про те, що підприємство має достатньо власних ресурсів для погашення поточних зобов'язань. Порівняно з 2016 р. та 2017р. – 1,07 збільшився, що вказує на покращення рівня ліквідності підприємства щодо негайного погашення поточних зобов'язань, а це свідчить про те, що можливість підприємства залежати від залучених коштів спадає.

Коефіцієнт фінансової стійкості (незалежності, або автономії) за 2018 р. дорівнює 0,14, а це свідчить про те, що підприємство недостатньо фінансово стійке, стабільне та незалежне від зовнішніх кредиторів. Порівняно з минулим

2017 р. – 0,11 дещо збільшився, що вказує на покращення забезпеченості власними оборотними засобами.

Коефіцієнт рентабельності активів на кінець 2018 р. дорівнює - 0,01, а це свідчить про те, що підприємство має чистий прибуток на одну гривню, вкладену в активи. Порівняно з минулим періодом 0,02 зменшився, що вказує на недостатньо ефективне використання у 2018 р. своїх активів.

Показники ділової активності підприємства знаходилися на стабільно високому рівні за останні три роки і мали тенденцію до зростання. Незважаючи на підвищення ефективності використання ресурсів підприємства, ефективність використання основних засобів та власного капіталу знизилась у 2018 р., хоча динаміка зміни показників рентабельності ПАТ «Південна винокурня» за досліджуваний період має негативний характер. Використовуючи визначену значимість кожного фактора за Фішберном, проведемо обрахунок показників кожної з груп [91]. Для кожного моменту часу за всіма групами показників отримаємо згортання цих показників в межах своїх груп за рівнями відповідно. Використовуючи дані табл. 2.11 і формулу 1.3. проведемо розрахунки враховуючи індивідуальну вагу кожного показника в окремих групах.

Результати обрахунків подано у табл. 2.17.

Таблиця 2.17 – Обрахунок показників фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Група	Назва показника	Вага показника	Роки		
			2016р.	2017р.	2018р.
Оцінка ліквідності активів (У1)	Коефіцієнт покриття	0,107	0,84	0,82	0,64
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,107	0,06	0,05	0,05
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,107	0,003	0,01	0,01
Оцінка фінансової стійкості (У2)	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,08	0,01	0,01	0,01
	Коефіцієнт автономії	0,08	0,01	0,01	0,01
	Коефіцієнт маневрування	0,08	0,04	0,05	0,05
Оцінка рентабельності (У3)	Коефіцієнт рентабельності активів	0,04	0,001	0,001	0,001
	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,04	0,01	0,01	0,004
	Коефіцієнт рентабельності діяльності	0,04	0,001	0,001	0,001
	Коефіцієнт рентабельності продукції	0,04	0,01	0,01	0,02
Оцінка ділової активності (У4)	Коефіцієнт оборотності основних засобів	0,027	0,48	0,38	0,36
	Коефіцієнт оборотності активів	0,027	0,04	0,03	0,04
	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,027	0,38	0,30	0,28

Наступним кроком буде проведення інтегральної оцінки фінансової безпеки підприємства. Використовуючи отримані дані проведемо обрахунок інтегрального показника фінансової безпеки підприємства ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр. (табл. 2.18).

Відповідно до наведеного класифікатора на рис. 1.5, можна визначити рівень фінансової безпеки: у 2016 р. інтегральний показник дорівнює 0,38, у 2017 р. – 0,36, у 2018 р. – 0,30, що свідчить про високий стан фінансової безпеки даного підприємства.

Таблиця 2.18 – Обрахунок інтегральних показників фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» за 2016 – 2018 рр.

Група	Вага показника	Назва показника	Роки		
			2016р.	2017р.	2018р.
Оцінка ліквідності активів (Y1)	0,32	Коефіцієнт покриття	0,29	0,28	0,22
		Коефіцієнт швидкої ліквідності			
		Коефіцієнт абсолютної ліквідності			
Оцінка фінансової стійкості (Y2)	0,24	Коефіцієнт фінансової стабільності	0,01	0,02	0,02
		Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)			
		Коефіцієнт маневрування			
Оцінка рентабельності (Y3)	0,16	Коефіцієнт рентабельності активів	0,004	0,004	0,004
		Коефіцієнт рентабельності власного капіталу			
		Коефіцієнт рентабельності діяльності			
		Коефіцієнт рентабельності продукції			
Оцінка ділової активності (Y4)	0,08	Коефіцієнт оборотності основних засобів	0,07	0,06	0,05
		Коефіцієнт оборотності активів			
		Коефіцієнт оборотності власного капіталу			
Інтегральний показник (Y)	-	-	0,38	0,36	0,30

Аналіз динаміки інтегрального показника фінансової безпеки досліджуваного підприємства показав незважаючи на вплив кризових явищ в економіці, за період 2016– 2018 рр. показник фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» має спадну динаміку, але тримається на високому рівні.

Таким чином, запропонований підхід до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства враховує характер впливу різних факторів на рівень фінансової безпеки, диференційований підхід до визначення еталонних значень показників-індикаторів, формування інтегрального показника та можливість

якісної інтерпретації результатів. На нашу думку, отримані результати є важливими для керівництва досліджуваного підприємства, оскільки дадуть змогу більш ефективніше вирішувати проблеми забезпечення фінансової безпеки, обирати ефективні шляхи мінімізації фінансових втрат та підтримувати конкурентні переваги підприємств на належному рівні.

Висновки за розділом 2

Дослідження ефективності управління фінансовою безпекою ПАТ «Південна винокурня» було здійснене на основі застосування різносторонньої оцінки його фінансового стану.

Визначено, що у ПАТ «Південна винокурня» за 2016-2018 рр. відбулося незначне зниження обсягів майна та ресурсів, зокрема власного капіталу при одночасному нарощенні обсягів власного оборотного капіталу. Це позитивні зміни, вони свідчать про покращення добробуту інвесторів і власників підприємства. Структура власного капіталу характеризується зростанням розміру нерозподіленого прибутку, але залишається незначною в структурі джерел формування ресурсів підприємства. Динаміка кредиторської заборгованості мала різну спрямованість як до збільшення, так і до зменшення за три роки. Підприємство по формуванню запасів характеризує процеси їх зростання майже в два рази. Це свідчить про деяке зниження інтенсивності їх продажу, при тому, що реалізація продукції за обсягом виручки мала тенденцію до зростання.

Аналіз показників фінансової безпеки підприємства показав зниження рівня фінансової безпеки за рахунок зниження ліквідності підприємства, рентабельності та ділової активності. Викликає занепокоєння зростання фінансового ризику, фінансової напруги (частка позикового капіталу у його структурі в розмірі 88%), зниження ефективності довгострокового інвестування.

Фінансова стійкість підприємства є критичною, що свідчить про передкризовий стан. Підприємство піддається фінансовим ризикам, що, на нашу думку, може призвести до втрати платоспроможності. Так, визначено недостатній рівень фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня», хоча й у 2016–2018 рр. показник рівня фінансової безпеки підприємства тримався на високому рівні. Керівництву підприємства варто активізувати роботу щодо оновлення виробничих фондів, що дасть можливість збільшити обсяги виробництва та знизити собівартість продукції в майбутньому.

Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності ПАТ «Південна винокурня» на основі розрахункових значень відносних показників його прибутковості за 2016-2018 рр. вказує на існування негативних процесів. Оцінено рівень фінансової безпеки підприємства на основі використання інтегральної оцінки, що підтвердило висновки про можливість виходу підприємства з сучасного стану втрати фінансової стабільності. Керівництву потрібно розпочати пошук шляхів нарощення прибутковості діяльності за рахунок перегляду стратегічних орієнтирів на ринку.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПАТ «ПІВДЕННА ВИНОКУРНЯ»

3.1 Розвиток методичних підходів до оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня»

В умовах динамізму зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування підприємства, невизначеності багатьох економічних процесів, високого ступеня фінансових ризиків першочергового значення набувають питання удосконалення управління фінансовою безпекою. Наявність на достатньому рівні і ефективне використання фінансових ресурсів забезпечують фінансову безпеку і є запорукою успішної фінансово-господарської діяльності підприємства. Рівень фінансової безпеки підприємства повинен постійно перебувати під контролем, що може бути досягнуто за умови ефективної діагностики фінансових загроз.

Система фінансової безпеки кожного підприємства суто індивідуальна. Її повнота і дієвість багато в чому залежать від наявної в державі законодавчої бази, матеріально-технічних і фінансових ресурсів, що виділяються керівником підприємства, розуміння кожним із співробітників важливості забезпечення безпеки підприємства, а також від знань і практичного досвіду керівника системи фінансової безпеки, який безпосередньо займається побудовою і підтриманням в робочому стані самої системи.

Надійне забезпечення фінансової безпеки підприємства в сучасних умовах – проблема для усіх підприємств та організацій незалежно від форм власності й видів діяльності. Методи займають особливе місце в дослідженні управління системою фінансової безпеки, так як на їх основі відбувається взаємне збагачення його теорії та практики. Методи дозволяють сформувати систему правил, прийомів та підходів, які скорочують затрати часу та інших ресурсів.

Методологія оцінки фінансової безпеки базується на системі критеріїв, тобто характеристик, на основі яких робиться висновок про стабільність фінансової системи підприємства [103]. Від системи індикаторів залежить ступінь оцінки фінансової безпеки. Тому, при виборі індикаторів повинні дотримуватися такі умови: крім вибору індикатора фінансової безпеки варто оцінити її рівень, результатом застосування обраних критеріїв повинна бути кількісна оцінка на основі показників, які можуть бути використані при фінансовому аналізі діяльності підприємства.

Стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу ПАТ «Південна винокурня» в умовах ринкових відносин багато в чому залежить від наявності надійної системи фінансової безпеки, можливості визначення та прогнозування рівня фінансової безпеки підприємства, здатності ідентифікувати її головні загрози [60].

Для формування ефективної системи фінансової безпеки необхідно визначити потенційні загрози стабільності діяльності підприємства. Для цього доцільно використати метод побудови багатофакторної лінійної регресійної моделі залежності рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства від обраних факторів.

Основними завданнями кореляційно-регресійного аналізу є перевірка статистичних гіпотез про наявність і силу кореляційного зв'язку між результативною та факторними ознаками, формування моделі певного процесу та прогнозування змін з використанням побудованої моделі. Слід зазначити, що побудова регресійної моделі дасть змогу керівництву підприємства відстежувати вплив детермінованих факторів на зміну рівня фінансової безпеки підприємства та вносити корективи в процес прийняття управлінських рішень щодо зміцнення фінансової безпеки, що є надзвичайно важливим в умовах сучасного динамічного розвитку [52].

Для розрахунку та оцінки параметрів найбільш адекватної багатофакторної лінійної регресійної моделі рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» слід обрати у якості залежної змінної інтегральну

оцінку фінансової безпеки, а у якості незалежних змінних: собівартість (X_1), власний капітал (X_2), поточні зобов'язання (X_3), вартість активів (X_4), чистий прибуток (X_5) та кредиторська заборгованість (X_6) (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Вихідні дані для побудови багатofакторної лінійної моделі рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня»

Період	Інтегральна оцінка фінансової безпеки підприємства (Y)	Собівартість, тис. грн. (X_1)	Власний капітал, тис. грн. (X_2)	Поточні зобов'язання, тис. грн. (X_3)	Вартість активів, тис. грн. (X_4)	Чистий прибуток, тис. грн. (X_5)	Кредиторська заборгованість (X_6)
2016р.	0,38	246759	28951	18388	257170	4222	139871
2017р.	0,36	258927	33260	23028	289444	4649	176144
2018р.	0,30	248844	36121	15948	253744	3182	136492

Першим етапом є дослідження впливу факторних змінних на результативну змінну. Для цього було побудовано кореляційну матрицю, яка засвідчила прямий сильний зв'язок між залежною та незалежними змінними. Також варто додати, що передумовою застосування множинного аналізу є відсутність функціонального зв'язку між факторами, що також дозволяє перевірити кореляційна матриця.

Наступним етапом побудови регресійної моделі є побудова моделі залежності інтегральної оцінки фінансової безпеки від шести факторів. Проаналізувавши отримані результати, можна зробити висновки. Значення коефіцієнта множинної кореляції дорівнює 0,988, тобто є дуже високим та свідчить про тісний зв'язок між залежною та всіма незалежними змінними [92].

Але, разом з тим, у побудованій моделі є чотири фактори, що незначно впливають на результуючий показник – це фактори X_1 , X_2 , X_3 , X_5 . Це пояснюється тим, що для параметрів при X_1 , X_2 , X_3 , X_5 розрахункові значення критерію Стюдента не перевищують табличні ($p > 0,05$), що свідчить про їх незначущість. Отже, ці фактори є зайвими в моделі.

У такому випадку можна спробувати покращити модель шляхом виключення незначущих факторів (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Результати побудови множинної регресії

Показник	Beta	Std. Err. of Beta	B	Std. Err. Of B	t (9)	p-level
Intercept			-0,343949	0,053865	-7,392232	0,000084
Вартість активів, тис. грн.	0,768163	0,047984	0,000141	0,000012	11,076321	0,000000
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	0,114279	0,047984	0,000109	0,000098	1,20309	0,045897

На наступному етапі побудови багатофакторної лінійної моделі рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» необхідно оцінити адекватність побудованої моделі. Так, значення коефіцієнта множинної кореляції вказує на наявність дуже тісного прямого зв'язку між інтегральною оцінкою рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства, вартістю його активів та величиною кредиторської заборгованості.

Слід зазначити, що прямий зв'язок між рівнем фінансової безпеки підприємства та кредиторською заборгованістю можна пояснити тим, що хоча залучення позикового капіталу пов'язане з більшими фінансовими ризиками, ефективність його використання вища за ефективність використання власного капіталу [95]. Таким чином, залучення кредиторської заборгованості підприємства збільшує валовий дохід підприємства і, як наслідок, збільшує рівень його фінансової безпеки. Також варто додати, що коефіцієнт детермінації показує, що два фактори, включені у модель, пояснюють 97,66% варіації залежної змінної. Значення критерію Фішера, що перевищує табличне значення (оскільки $p < 0,05$) також свідчить про адекватність побудованої моделі.

Проведений аналіз дозволив зробити висновок, що найкращою є модель, що побудована методом включень, а побудована регресійна модель матиме вигляд:

$$y(x_1, x_2) = -0,344 + 0,00014 \times x_1 + 0,00011 \times x_2 \quad (3.1)$$

де y – інтегральна оцінка фінансової безпеки підприємства;

x_1 – вартість активів підприємства;

x_2 – розмір кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Оскільки побудована модель адекватно відображає реальний процес, на її основі можна зробити прогноз рівня фінансової безпеки з урахуванням впливу обраних факторів на 2019 р., 2020 р. та 2021 р. (табл. 3.3, 3.4, 3.5). Слід також зазначити, що в наступному періоді підприємство планує нарощувати вартість активів і зменшувати величину своєї кредиторської заборгованості, що було враховано при побудові прогнозу.

Таблиця 3.3 – Результати прогнозування рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» на 2019р.

Показник	B-Weight	Value	B-Weight*Value
Вартість активів, тис. грн.	0,000141	2750.000	0.387757
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	0,000109	1150.000	0.125351
Intercept			-0,343949
Прогнозне значення			0.292406
-95,0%			0.013121
+95,0 %			0.511692

Таблиця 3.4 – Результати прогнозування рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» на 2020р.

Показник	B-Weight	Value	B-Weight*Value
Вартість активів, тис. грн.	0,000141	3250.000	0,458251
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	0,000109	1030.000	0,112279
Intercept			-0,343949
Прогнозне значення			0,365874
-95,0%			0,017299
+95,0 %			0,674645

Таблиця 3.5 – Результати прогнозування рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» на 2021р.

Показник	B-Weight	Value	B-Weight*Value
Вартість активів, тис. грн.	0,000141	4023.000	0,55314
Кредиторська заборгованість, тис. грн.	0,000109	1005.000	0,10955
Intercept			-0,343949
Прогнозне значення			0,388745
-95,0%			0,01428
+95,0 %			0,63869

Отже, можна зробити висновок, що побудована регресійна модель дозволила виділити фактори, які найбільше впливають на рівень фінансової безпеки досліджуваного підприємства.

Так, на рівень фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» найбільший вплив здійснює вартість активів підприємства та величина його кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги. Оскільки було доведено, що отримана модель адекватно відображає рівень фінансової безпеки підприємства, з її допомогою було надано прогностичні розрахунки рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» на 2019 р. та 2020 р.

Отже, у 2019 р. очікується високий рівень фінансової безпеки (29,24%) при прогностичній величині вартості активів 2750 тис. грн. та прогностичній величині кредиторської заборгованості 115 тис. грн. У свою чергу, у 2020 р. очікується зростання рівня фінансової безпеки на 36,59 % при умові збільшення вартості активів підприємства на 3250 тис. грн. і зменшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги до 103 тис. грн., у 2021 р. очікується тенденція зростання рівня фінансової безпеки до 38,87% що свідчить про достатньо високий рівень фінансової безпеки, його фінансову стійкість та незалежність від зовнішніх джерел фінансування.

На основі аналізу діяльності фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» пропонуємо наступні рекомендації, які слід враховувати у розвитку фінансової стратегії підприємства:

1. відновлення платоспроможності – фінансовий стан підприємства за аналізовані періоди знаходиться в нестійкому положенні. Низька платоспроможність, грошові кошти та активні розрахунки не покривають короткострокову заборгованість компанії. Для покращення фінансової стійкості керівництву підприємства необхідно вжити заходів щодо оптимізації структури пасивів. Стійкість буде відновлена при зниженні запасів і витрат або при ефективному їх використанні. Загальна рентабельність підприємства ПАТ «Південна винокурня» знижується, що свідчить про наявність резерву у використанні коштів підприємства – власних і позикових. Необхідно прийняти міри щодо оптимізації використання основних фондів. Це зменшить собівартість послуг, а реалізація невикористаних основних засобів знизить податок на майно підприємства і позитивно вплине на його прибуток [5].

Пропонуємо довгострокові заходи, які вплинуть на відновлення платоспроможності компанії: здійснити продаж деяких основних засобів, що зменшить базу оподаткування і дасть можливість розрахуватися з кредиторами за поточними зобов'язаннями; отримати довгостроковий кредит або позику; отримати підтримку від держави на поворотній або безповоротній основі з міжгалузевих позабюджетних фондів для відновлення платоспроможності. Але існують деякі умови, які є обов'язковими до застосування: необхідний план фінансового оздоровлення та в чіткому порядку дотримання цільового характеру.

Наступні запропоновані заходи допоможуть відновити платоспроможність при певній фінансовій підтримці: розробка та впровадження нових методів управління, підвищення якості продукції, підвищення ефективності маркетингу, зниження витрат на виробництво, підвищення частки власних оборотних коштів у оборотних активах шляхом реалізації короткострокових вкладень, зменшення дебіторської та кредиторської заборгованостей, продаж невикористаного обладнання, конверсія боргів за рахунок перетворення короткострокової заборгованості в довгострокову. Необхідно провести збільшення статутного капіталу компанії, шляхом випуску акцій. Цей захід дозволить підприємству збільшити частку самофінансування, а в наслідок цього знизити частку позикових коштів.

2. Управління дебіторською заборгованістю – ефективне управління дебіторською заборгованістю дозволить підприємству оптимізувати загальний розмір заборгованості. Алгоритм управління поточною дебіторською заборгованістю: аналіз поточної дебіторської заборгованості в попередньому періоді для оцінки рівня і складу дебіторської заборгованості, вибір кредитної політики по відношенню до користувачів послуг. Необхідно врахувати наступні фактори: стан економіки, яке визначає фінансові можливості клієнтів, рівень платоспроможності, кон'юнктура ринку, стан попиту, фінансові можливості підприємства, фінансовий менталітет власників і менеджерів підприємства, ставлення до ризику в процесі здійснення діяльності.

3. Ефективне управління грошовими коштами підприємства полягає в виправданому виборі між створенням великого запасу грошових коштів і короткостроковим вкладенням грошей у цінні папери. У першому випадку знижується ризик виснаження готівки і своєчасно оплачується заборгованість, у другому, витрати зберігання тимчасово вільних грошових коштів вище, ніж витрати, пов'язані з короткостроковим вкладенням грошей у цінні папери. Ці витрати можна умовно прийняти в розмірі не отриманого прибутку можливого короткостроковому фінансуванні. Метою управління чистим оборотним капіталом є визначення обсягу і структури оборотних активів і джерел покриття, які забезпечать довгострокову та ефективну діяльність компанії.

4. Інвестиційна діяльність ПАТ «Південна винокурня» є процесом пошуків необхідних інвестиційних ресурсів, вибору ефективних об'єктів інвестування, формування збалансованої за обраними параметрами інвестиційної програми і забезпечення її реалізації.

5. Пошук партнерів. Для залучення партнерів рекомендовано використати наступні критерії: пошук постійних, надійних і перевірених партнерів, пошук партнерів, найбільш сприятливих при даній кон'юктурі ринку. При застосуванні першого критерію можна заощадити на транзакційних витратах з пошуку та перевірки надійності партнерів, в тому числі на юридичне опрацювання договорів, втрати від невиконання партнерами своїх зобов'язань, витратах по захисту своїх інтересів у суді. Другий критерій дозволяє працювати з партнером, який пропонує найкращі умови. Але ця стратегія передбачає можливі втрати в разі невиконання зобов'язань партнерами. Політика залучення партнерів будується на основі: економічного стимулювання роботи із залучення партнерів, економічних прав підрозділів та інтеграції (спосіб оформлення відносин партнерів) [8].

Без достатнього економічного стимулювання роботи із залучення партнерів працівники підприємства будуть спостерігати за цією проблемою як сторонні спостерігачі. Економічні права підрозділів дозволяють їм самостійно зайнятися пошуком партнерів, що істотно знижує вартість втрачених

можливостей. Інтеграція дозволить закріпити відносини з партнерами, знизити ризики витрат, внаслідок некоректної поведінки партнерів, а також звільнення старих і пошуку нових партнерів.

Отже, на основі даної методики можна сформувати реальну оцінку новітніх напрямів формування фінансової безпеки підприємства, ідентифікації слабких місць та ризиків їх реалізації в умовах існуючих макроекономічних і мікроекономічних загроз, а також обґрунтування ефективних напрямів зростання рівня фінансової безпеки.

Вважаємо, що застосування такого методичного підходу до дослідження фінансової безпеки підприємства сприятиме й підвищенню якості застосування математичного інструментарію у фінансовій науці, детальному дослідженню базових моделей функціонування фінансів підприємства, накопиченню даних.

3.2 Побудова механізму реалізації стратегії управління фінансовою безпекою ПАТ «Південна винокурня»

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства ПАТ «Південна винокурня», проведена у розділі 2 даної роботи, визначила неефективність поточної системи управління фінансовою безпекою та необхідність її удосконалення. Виходячи з теоретичних досліджень системи управління фінансовою безпекою та проаналізованої діяльності підприємства пропонуємо впровадження наступного механізму реалізації стратегії управління фінансовою безпекою підприємства (рис. 3.1).

Рисунок 3.1. – Механізм реалізації стратегії управління фінансовою безпекою підприємства ПАТ «Південна винокурня» [41]

ПАТ «Південна винокурня» важливо створити новий функціональний підрозділ який повинен займатися фінансовою безпекою підприємства. Основним функціональним завданням якого є здійснення управління на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях. А також необхідні підсистеми фінансової безпеки, які включають в себе такі підсистеми:

- аналітична: інструментарій та методи діагностики внутрішнього і зовнішнього середовища діяльності організації;
- виконавча: проведення контролюючих заходів;
- інформаційна: фінансовий і управлінський облік стану керованого об'єкта і зовнішнього середовища;

— зворотного зв'язку: прийняття управлінських рішень, оцінка результату керуючого впливу на стан об'єкта управління та внесення коректив у разі виходу відхилення досягнутого стану від її бажаного стану;

— планування та прогнозування: визначення цілей та об'єктів управління підприємством [85].

Забезпечення фінансової безпеки підприємства зумовлює формування необхідних елементів і загальної схеми організації фінансової безпеки. Враховуючи це, процес управління фінансовою безпекою підприємства можна поділити на ряд етапів:

1. Розроблення системи фінансових інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства.

2. Ідентифікація, аналіз та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз фінансовій безпеці підприємства та реалізації його фінансових інтересів. Цей етап включає такі операції, як виокремлення множини загроз фінансовій безпеці підприємства, оцінювання ймовірностей їх виникнення, розрахунок розміру можливих збитків від реалізації потенційних або реальних загроз, а також дослідження чинників, які спричинили збитки.

3. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства через вибір критеріїв ефективності фінансової безпеки, побудови множини показників фінансової безпеки, визначення порогових значень показників, моніторинг обраних показників та співставленні їх фактичних значень із пороговими, визначення інтегрального рівня фінансової безпеки підприємства за обраними показниками.

4. Забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства, розробка комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки та рекомендацій щодо впровадження їх на практиці.

5. Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства.

6. Реалізація запланованих заходів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства.

7. Контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

8. Оперативне управління системою фінансової безпеки підприємства за допомогою механізму зворотного зв'язку, яке проявляється у коригуванні наявної або розробці нової системи заходів із забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки [27].

Наведемо процес управління фінансовою безпекою підприємства на рис.3.2, яким передбачено вивчення чинників зовнішнього і внутрішнього середовища формування фінансової безпеки підприємства.

Рисунок 3.2 – Процес управління фінансовою безпекою ПАТ «Південна винокурня» [67]

Фінансові інтереси підприємства є орієнтиром його розвитку і відображають характер його фінансових відносин та потребу підприємства у безпечному та сталому розвитку в умовах нестабільного зовнішнього середовища і є основою забезпечення фінансової безпеки. Разом із тим, встановлення рівня якісних та кількісних параметрів захищеності фінансових

інтересів повинно відповідати системі визначальних принципів здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства.

На нашу думку, в умовах ринку фінансовими інтересами підприємства виступає максимізація прибутків, зростання ринкової вартості підприємства, забезпечення основним і оборотним капіталом, забезпечення інвестиціями (табл. 3.6).

Таблиця 3.6 – Головні фінансові інтереси підприємства [50]

Фінансові інтереси	Завдання підприємства
Максимізація прибутку	зниження витрат на виробництво і реалізацію продукції; зростання обсягів виручки і прибутку; розвиток виробництва; оптимізація відрахувань до бюджету
Зростання ринкової вартості підприємства	мінімізація відрахувань до бюджету; оптимізація дивідендних виплат; стимулювання праці; зростання ринкової ціни акцій підприємства; покращення іміджу підприємства; наявність торгової марки
Забезпечення основним і оборотним капіталом	ефективне ведення фінансової діяльності; зростання ліквідності та платоспроможності; своєчасне і повне повернення боргових зобов'язань;
Забезпечення інвестиціями	розвиток виробництва продукції; впровадження науково-технічних досягнень

Наступним етапом механізму управління фінансовою безпекою є діагностика загроз інтересам підприємства. Загрози фінансовим інтересам – це форма вираження протиріч з фінансовим середовищем функціонування підприємства, яка відображає реальну чи потенційну можливість прояву деструктивної дії різних факторів та умов на їх реалізацію в процесі фінансового розвитку та яка призводить до прямого чи непрямого економічного збитку [48].

Функціонування ПАТ «Південна винокурня» відбувається в умовах посилення та загострення загроз різного характеру та походження, вони кількісно взаємопроникають та функціонально взаємодіють між собою. Загрози у техніко-технологічній сфері призводить до зростання рівня трудових витрат і зниженню фінансової результативності діяльності. Загрози у сфері несвоєчасно локалізації та розміщення фінансових потоків призводить до зниження рівня ліквідності та фінансової стабільності діяльності підприємства.

Серед основних небезпек і загроз, яким піддається ПАТ «Південна винокурня», можемо виділити: наявність значних фінансових зобов'язань, низький рівень розвитку капіталу, недосконалість механізмів фінансового регулювання з боку держави, високі відсоткові ставки по кредитах.

Більш детально опишемо основні загрози у табл. 3.7.

Таблиця 3.7 – Основні загрози фінансовій безпеці ПАТ «Південна винокурня» [запропоновано автором]

Зовнішні загрози	Внутрішні загрози
Зростання рівня інфляції Уповільнення платіжного обороту Ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування Недосконалість механізму державної підтримки галузі	Неефективна політика формування та розміщення фінансових потоків: — зниження якості та оборотності дебіторської заборгованості, — нарощування кредиторської заборгованості, — неефективна політика рефінансування капіталу, — низький рівень інвестиційної діяльності
Уповільнення темпів техніко-технологічної модернізації, складність трансферу технологій	Низький рівень інноваційної активності Зношеність матеріально-технічної бази Сезонність поставок сировини Виробництво продукції з неприродної сировини
Зниження платоспроможності населення Спад ринкової кон'юнктури	Відсутність маркетингових досліджень та реклами Неефективна цінова політика
Скорочення чисельності працездатного населення Низький рівень заробітної плати Зниження рівня добробуту населення Недостатність кваліфікованих працівників	Низький рівень кваліфікації працівників Низька ступінь мотивації персоналу Низький рівень соціальної відповідальності підприємства
Висока ступінь тонізації економіки	Низька ефективність фінансового менеджменту Нераціональна організаційна структура

Процес управління фінансовими ризиками передбачає визначення основних елементів системи управління, що включає сукупність організаційних, фінансових, соціальних, техніко-технологічних та інформаційних заходів, спрямованих на якісну та кількісну реалізацію інтересів власників у ліквідації внутрішніх і зовнішніх загроз [40].

Головною метою системи забезпечення фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» має стати своєчасний моніторинг, ідентифікація та запобігання загрозам різноманітного характеру. Після визначення основних загроз, які впливають на фінансову безпеку підприємства можемо визначити їх вплив на фінансові інтереси.

Загрози фінансовій безпеці підприємства реалізуються в різних формах (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Форми реалізації загроз ПАТ «Південна винокурня» [запропоновано автором]

Загрози	Умови, фактори, що сприяють реалізації загроз	Форми реалізації загроз
Втрата фінансових активів	Порушення правил зберігання грошових коштів і цінних паперів. Порушення встановленого порядку використання технічних і програмних засобів, що створюють умови несанкціонованого доступу до коштів. Несанкціонований доступ до грошових коштів. Неефективна система відбору кадрових ресурсів. Низький професійний рівень співробітників. Нестабільне фінансове становище в країні. Політична та економічна криза.	Недбали, непрофесійні дії співробітників. Крадіжки, розкрадання. Дефолт. Фінансова криза. Падіння курсу гривні і т.д.
Недостатність фінансових ресурсів для операційної діяльності	Нестабільність фінансового ринку. Невиконання фінансових зобов'язань покупцями і замовниками. Неефективна система відбору кадрових ресурсів. Низький професійний рівень співробітників.	Непогашення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками в терміни, встановлені договором
Перевищення запланованого рівня витрат	Нестабільне фінансове та економічне становище в країні. Неефективна договірна політика. Неефективна фінансова політика. Неефективна система відбору кадрових ресурсів. Низький професійний рівень співробітників.	Зростання процентних ставок за залучені фінансові ресурси. Зростання цін на придбані ресурси. Зростання курсу іноземної валюти
Недостатність фінансових ресурсів для реалізації інвестиційного проекту	Зростання цін на сировину, матеріали, обладнання тощо. Порушення умов інвестиційного проекту інвесторами. Зростання процентних ставок. Непривабливі інвестиційні умови. Неефективна система відбору кадрових ресурсів. Низький професійний рівень співробітників.	Несвоєчасне погашення зобов'язань перед постачальниками і підрядниками
Зниження рівня платоспроможності	Нестабільне фінансове та економічне становище в країні. Неефективна договірна політика. Неефективна фінансова політика. Неефективна система відбору кадрових ресурсів. Низький професійний рівень співробітників. Недостатній рівень контролю за дебіторами	Несвоєчасне погашення зобов'язань перед кредиторами

Форми реалізації фінансових загроз – це події на фінансовому та економічному ринках будь-якого рівня, які впливають на обсяги грошових потоків підприємства, або дії людей, які призводять до порушення фінансових інтересів підприємства фінансової безпеки [57].

Після визначення основних загроз фінансовим інтересам необхідно визначити які наслідки будуть від впливу даних загроз на рівень фінансової безпеки. Зміцнення фінансової складової системи фінансової безпеки підприємства має здійснюватися за напрямками зазначеними у табл. 3.9.

Таблиця 3.9 – Напрями зміцнення фінансових інтересів ПАТ «Південна винокурня»

Напрями зміцнення	Особливості	Мета
Забезпечення розвитку та фінансової стійкості	операційний прибуток визначається як різниця між чистим доходом та операційними витратами	оцінка моделювання оптимального співвідношення між чистими доходами і витратами на його формування
Ефективність діяльності	нарощування валового прибутку можливе за умови поліпшення використання ресурсів у виробничих підрозділах, тобто за рахунок зменшення їх рівня на 1 грн. чистого доходу	прибутковість чистого доходу за операційним прибутком підтверджує ефективність використання ресурсів на всіх стадіях
Збільшення операційного прибутку	шляхом приросту чистого доходу за умови оптимізації рівня постійних витрат та збільшення обсягів реалізації за існуючих змінних витрат	операційна діяльність щодо продажу продукції вважається врівноваженою, коли чистий дохід від її продажу дорівнює операційним витратам, точка беззбитковості
Операційна активність підприємства	з'ясування залежності прибутку від операційної активності підприємства, зокрема, які обсяги реалізації забезпечують прибуток та зміни прибутку від змін обсягів реалізації.	визначити цільові обсяги чистого доходу для формування нормативної суми прибутку або прибутковості

Джерело: складено на основі даних [37]

Розглянемо детально кожен напрямок щодо зміцнення фінансових інтересів від впливу потенційних ризиків і загроз:

1) забезпечення розвитку та фінансової стійкості підприємства – здійснюється за умови перевищення розміру доходів підприємства над його витратами, тобто фінансова безпека забезпечується за рахунок його беззбиткової діяльності. Це можливо за умов зростання чистого доходу та одночасного зменшення витрат на його створення, зростання чистого доходу та постійності розміру витрат на його створення, перевищення темпів зростання чистого доходу над темпами витрат на його створення, відсутності зростаючої динаміки чистого доходу за умови зменшення витрат на його створення, повільніших темпів зростання чистого доходу стосовно темпів витрат на його створення [93];

2) ефективність господарювання – збільшення валового прибутку можливе за умови поліпшення використання ресурсів у виробничих підрозділах, тобто за рахунок зменшення їх рівня на 1 грн. чистого доходу. Таким чином, прибутковість чистого доходу за операційним прибутком підтверджує ефективність використання ресурсів на всіх стадіях;

3) збільшення операційного прибутку шляхом приросту чистого доходу за умови оптимізації рівня постійних витрат та збільшення обсягів реалізації за існуючих змінних витрат. Аналіз діяльності підприємства за цінами і змінними витратами на одиницю продукції свідчить, що валова прибутковість чистого доходу є постійною величиною, моделюється приріст операційного прибутку. Саме аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу реалізації та прибутку є найважливішим інструментом обґрунтування управлінських рішень. А отже, є одним із важливих заходів зміцнення фінансової складової фінансової безпеки підприємства – попередження збитковості підприємства, дозволяє виявити беззбитковий обсяг продажу й оцінити роль окремих факторів у формуванні прибутку від реалізованої продукції [26];

4) операційна активність підприємства, яка визначається за даними обсягів продажів, потребує врахування структури витрат – змінних та постійних. Визначення заходів зміцнення фінансової складової системи фінансової безпеки потребує з'ясування залежності прибутку від операційної активності підприємства, зокрема того які обсяги реалізації забезпечують прибуток та зміни прибутку від змін обсягів реалізації.

Напрямами зміцнення фінансової складової системи фінансової безпеки є: зростання власних джерел фінансування діяльності, що сприятиме забезпеченню стабільного розвитку підприємства, поліпшенню його фінансової стійкості та сприятиме нарощенню виробництва, підвищенню продуктивності фінансових потоків, що у результаті дозволить підприємству мати необхідну платоспроможність, вчасно розраховуватися з кредиторами, бюджетом, працівниками, зростання оборотності оборотних активів і коефіцієнта поточної ліквідності активів, що сприятиме зменшенню терміну перетворення активів у

грошові кошти, засвідчуючи підвищення ефективності використання оборотного капіталу підприємства, оптимізацію структури активів та капіталу за критеріями мінімізації ризику і вартості джерел, ефективне розміщення фінансових потоків за сферами, що сприятиме підвищенню фінансового потенціалу підприємства, синхронізацію фінансових потоків за обсягами та часом, що поліпшить платоспроможність і фінансову стійкість підприємства та сприятиме його операційній активності [37].

Важливою складовою є впровадження системи моніторингу середовища з метою ймовірності виникнення та реалізації нових загроз. Мета функціонування такої системи полягає в забезпеченні органів управління повною, своєчасною та достовірною інформацією про процеси, що відбуваються в сфері економіки та впливають на стан фінансової безпеки підприємства.

Вона має будуватися на таких основних принципах:

- узгодженості нормативно-правового й організаційно-методичного забезпечення, сумісності технічного, інформаційного та програмного забезпечення її складових;
- систематичності спостережень за станом різних складових фінансової безпеки, соціально-економічної ситуації, транспортної інфраструктури, потенційно небезпечними об'єктами;
- своєчасності отримання, комплексності опрацювання та використання інформації, що надходить і зберігається в системі моніторингу;
- об'єктивності первинної, аналітичної та прогнозної інформації, оперативності її доведення до керівництва підприємством [6].

Наступним етапом механізму реалізації стратегії управління є оцінка фінансової безпеки. Пропонуємо проводити оцінку рівня фінансової безпеки підприємства за допомогою інтегрального показника, запропонованого у даній роботі.

Важливе місце у процесі управління фінансовою безпекою підприємства займає своєчасність виявлення кризи та застосування інструментів

антикризового управління. Для досягнення поставленої мети необхідно прогнозувати банкрутство для оцінки короткострокової перспективи діяльності, розпізнати індикатори прояву фінансової кризи на різних стадіях її розвитку для своєчасного попередження внутрішніх деструктивних процесів, сформувати інформаційний «масив» для розробки та реалізації управлінських рішень.

Алгоритм виявлення та подолання фінансової кризи на підприємстві подано на рис. 3.3.

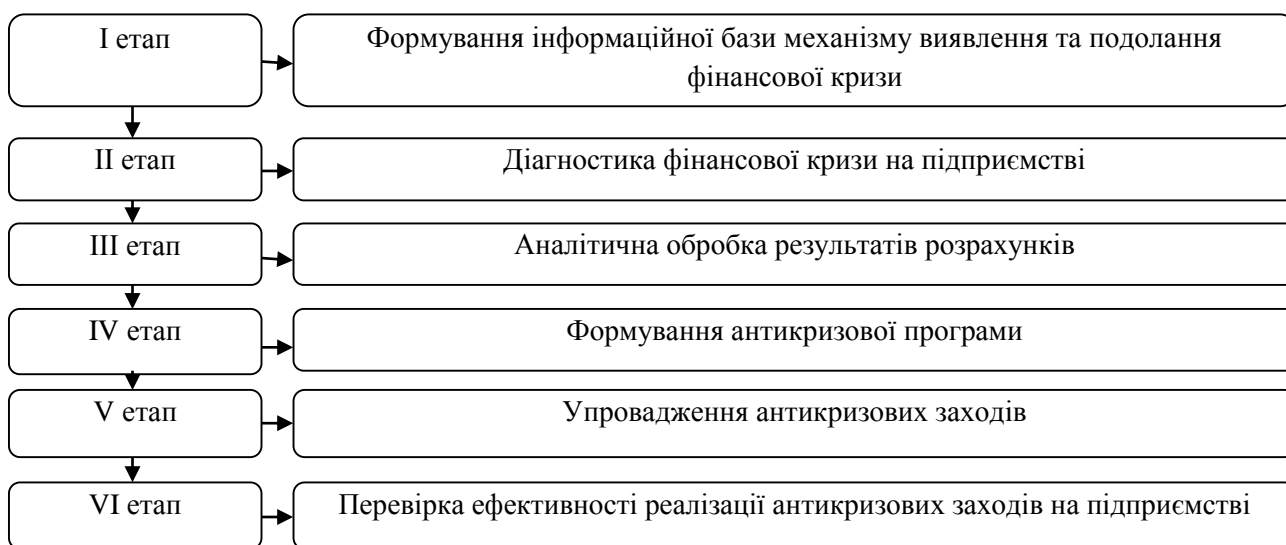

Рисунок 3.3 – Алгоритм виявлення та подолання фінансової кризи на ПАТ «Південна винокурня» [76]

З метою мінімізації ризиків і максимального використання переваг від інтеграційних процесів, підприємству слід проводити виважену політику, яка включатиме такі складові: удосконалення політики регулювання діяльності підприємств, стимулювання внутрішнього попиту на продукцію, удосконалення процедур стандартизації та сертифікації продукції, сприяння експорту, спрямоване на відкриття іноземних ринків для обраного підприємства. Реалізація таких заходів дасть змогу не лише мінімізувати негативні соціально-економічні наслідки глобалізаційних процесів, а й значно укріпити конкурентні позиції ПАТ «Південна винокурня» як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Наступною важливою складовою механізму реалізації стратегії управління фінансовою безпекою підприємства є забезпечення постійного моніторингу

рівня фінансової безпеки підприємства було систематизовано та подано на рис. 3.4.

Основні етапи постійного моніторингу рівня фінансової безпеки підприємства було систематизовано та подано на рис. 3.4.

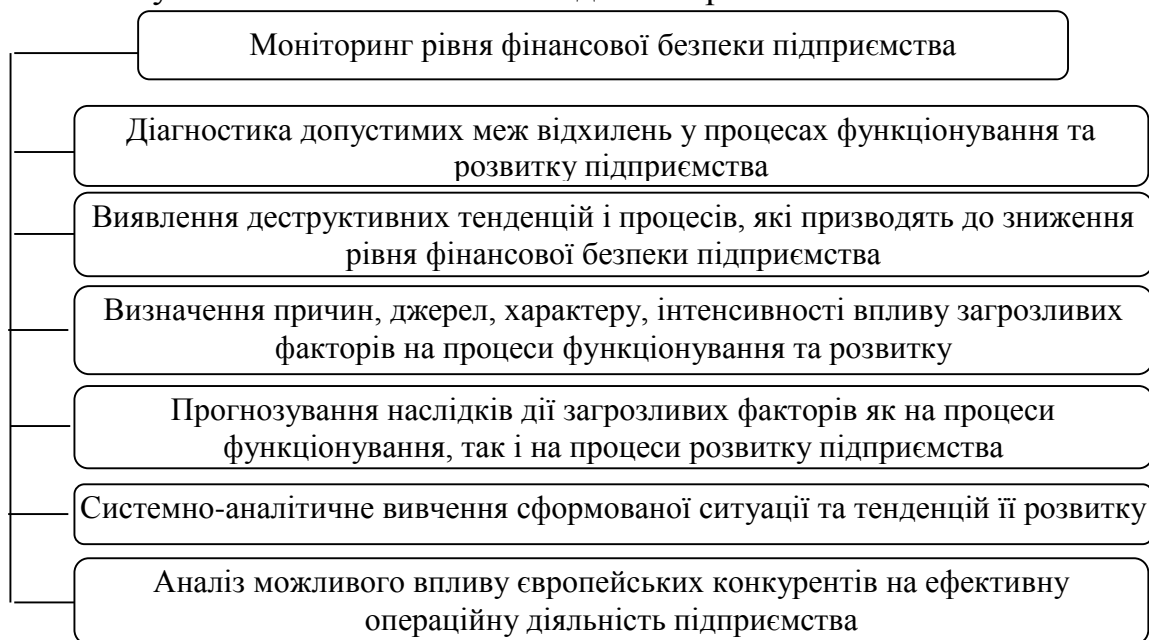

Рисунок 3.4 – Етапи моніторингу рівня фінансової безпеки підприємства ПАТ «Південна винокурня» [67]

Моніторинг фінансової безпеки підприємства повинен бути результатом взаємодії всіх зацікавлених служб підприємства. При здійсненні моніторингу повинен діяти принцип безперервності спостереження за станом об'єкта моніторингу з урахуванням фактичного стану й тенденцій розвитку його потенціалу, а також загального розвитку економіки, політичної обстановки й дії інших загальносистемних факторів.

За результатами систематичного моніторингу отримаємо інформацію про загрози фінансовій безпеці підприємства, стан зовнішнього середовища, проведемо моделювання впливу можливих загроз на операційну діяльність підприємства та є можливість спрогнозувати наслідки і визначити варіанти можливої протидії.

Для забезпечення стабільного стану фінансової безпеки підприємства ПАТ «Південна винокурня» важливо впровадити нові якісні рішення у сфері

фінансової безпеки для реального підвищення її рівня. Охорона комерційної таємниці є обов'язковою умовою збереження стабільних позицій фірми, високого прибутку і стабільності [75].

Перевірка партнерів, контрагентів грає важливу роль в забезпеченні безпечної роботи підприємства. Економія в цьому плані може призвести до значних фінансових втрат. Відсікання ненадійних партнерів є важливою функцією групи, що займається фінансовою безпекою на підприємстві ПАТ «Південна винокурня». Послідовна робота у цьому напрямку зможе не тільки поліпшити загальний стан фінансової безпеки, а й можливо підвищити рівень якості продукції і знизити загальновиробничі витрати.

Для підвищення фінансової стабільності на доцільним є прогнозування загроз, як один з основних елементів управління фінансовою стабільністю підприємства, може містити наступні етапи:

- перелік загальних та специфічних параметрів зовнішнього та внутрішнього середовища, за якими ведуть спостереження;
- періодичність спостереження параметрів стану зовнішнього та внутрішнього середовища;
- сукупність методів аналізу можливих наслідків фінансових явищ, які можуть спричинити кризовий стан підприємства;
- сукупність методів визначення «контрольних точок» у послідовності фінансових явищ;
- сукупність методів фінансового аналізу, які дозволяють узагальнити результати оцінки зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства відносно можливості досягнення його місії;
- розробка управлінських рішень протидії загрозам [77].

Наступним етапом у механізмі реалізації управління фінансовою безпекою буде визначення стратегічних проблем, які найбільше впливають на стан фінансової безпеки підприємства ПАТ «Південна винокурня». Потім варто створити новий функціональний підрозділ який повинен займатися фінансовою

безпекою підприємства. Основним функціональним завданням якого є здійснення управління на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях.

Останнім етапом впровадження механізму реалізації стратегії управління фінансовою безпекою підприємства є створення системи контролю за виконанням поставлених завдань і перевірки результатів виконаної роботи. Удосконалення системи фінансової безпеки передбачає ліквідацію виявлених недоліків, а також розробку пропозицій щодо удосконалення уже існуючої системи забезпечення фінансової безпеки [83].

Запропонована схема удосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємства надасть основні напрями руху від стадії зниження фінансової стійкості до стійкого розвитку, де буде враховано рівень виробничого-економічного потенціалу підприємства на основі результатів моніторингу і діагностики та аналіз оптимального варіанту його реструктуризації. Основними перевагами запропонованого механізму можна визначити: моніторинг фінансової безпеки підприємства, донесення до керівництва достовірної та своєчасною інформацією про фінансовий стан, діагностика, попередження небезпечних, деструктивних ситуацій у діяльності підприємства, формування основних показників ефективності управління, забезпечення ефективної роботи усіх підрозділів підприємства.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема фінансової безпеки гостро стоїть в сучасних економічних умовах. Керівники підприємства і підприємці повинні приділяти велику увагу цьому питанню, з огляду на фінансову безпеку при розробці генеральної фінансової стратегії підприємства. Можна сказати, що необхідною умовою фінансової безпеки підприємства є досягнення ним його фінансової стійкості і, навпаки, досягнення фінансової безпеки можливо при досягненні фінансової стійкості підприємства.

3.3 Розробка стратегії управління фінансовою безпекою ПАТ «Південна винокурня»

Зважаючи на динамічний розвиток і зміну середовища функціонування сучасних організацій стає важко знайти аргументи проти того, щоб створювати на середніх і великих підприємствах структурні підрозділи, які б відповідали за діяльність у сфері забезпечення фінансової безпеки. На необхідність створення такого самостійного об'єкту в організаційній структурі підприємства впливає розмір і специфіка його діяльності. Для багатьох підприємств створення окремого підрозділу, який займається фінансовою безпекою підприємства, не є пріоритетним напрямком роботи, що в майбутньому може значно вплинути на результати функціонування. Нехтування цією важливою функціональною частиною підприємства призводить до погіршення роботи підприємства або навіть до банкрутства [59].

Фінансова безпека підприємства є сукупністю умов, що забезпечують захищеність економічного потенціалу підприємства, її фінансового стану і положення на ринку від зовнішніх і внутрішніх загроз, пов'язаних з несприятливими впливами зовнішнього середовища, які сприяють досягненню цілей функціонування організації в умовах конкуренції і господарського ризику.

Стратегія фінансової безпеки – це сукупність найбільш значущих рішень, спрямованих на забезпечення прийнятного рівня безпеки функціонування підприємства, націлені на запобігання впливу існуючих або можливих загроз безпеки і спрямовані на відновлення (компенсацію) шкоди.

На підставі стратегії визначається фінансова політика підприємства за основними напрямками фінансової діяльності: податкова, цінова, амортизаційна, дивідендна, інвестиційна. У процесі розробки стратегії забезпечення фінансової безпеки особлива увага приділяється виробництву конкурентоспроможної продукції, мобілізації внутрішніх ресурсів, максимальному зниженню собівартості продукції, формуванню та розподілу прибутку, ефективному використанню капіталу підприємства тощо. Важливе значення для формування фінансової стратегії має врахування факторів ризику. Розробка та реалізація стратегії фінансової безпеки – процес досить важкий і вимагає від керівників

підприємств різних витрат. Одним із негативних факторів є швидка зміна зовнішнього середовища, до якої повинна адаптуватись стратегія. Також дана стратегія має відповідати загальній стратегії підприємства [90].

Процес розробки та реалізації стратегії фінансової безпеки має ряд особливостей:

1. він не завершується негайною дією, а закінчується встановленням загальних напрямків, рухаючись по яких підприємство досягне успіху;
2. сформульована стратегія фінансової безпеки використовується для розробки стратегічних проектів методом пошуку. Роль стратегії у такому пошуку полягає в тому, щоб допомогти зосередитись на визначених ділянках і можливостях та відкинути все інше, що є несумісним зі стратегією;
3. під час формування стратегії фінансової безпеки не можна передбачити всі можливості й загрози, які виникнуть у майбутньому. Тому доводиться користуватись неповною і неточною інформацією;
4. поява більш точної інформації спроможна піддати сумнівну обґрунтованість первісного стратегічного вибору. Тому успішне використання стратегії неможливе без зворотного зв'язку.

Головною метою в управлінні системою фінансової безпеки підприємства було визначено такі поняття:

- висока платоспроможність підприємства;
- високий рівень фінансової стійкості підприємства;
- надійний захист фінансових інтересів підприємства від загроз для кращого забезпечення стійкого розвитку у довгостроковій перспективі.

Базовими при формуванні стратегії фінансової безпеки конкретного підприємства повинні бути такі позиції:

- існування певних обмежень щодо розробки і реалізації стратегії фінансової безпеки підприємства обумовлюються фінансовим потенціалом підприємства, агресивністю і динамікою зовнішнього середовища;
- стратегія фінансової безпеки підприємства повинна враховувати макроекономічну та мікроекономічну ситуацію в Україні (особливо при

орієнтації на зовнішньоекономічну діяльність), оскільки неможливо створити правила і прийом функціонування підприємства поза зв'язком із зовнішнім середовищем, створити ефективну систему захисту і використати ринкові можливості;

— найважливіші елементи стратегії фінансової безпеки підприємства, котрі є системо-утворюючими, повинні визначатися зі специфікою та напрямком діяльності.

Формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємства ПАТ «Південна винокурня», передбачає використання сукупності заходів, які тісно пов'язані між собою. Вони здійснюються для захисту від дій, які можуть викликати значні економічні втрати в процесі функціонування підприємства. Наведемо поетапну загальну схему формування системи фінансової безпеки підприємства (рис. 3.5).

1. Визначення загального періоду формування фінансової стратегії. Фінансова стратегія, як правило, має по відношенню до неї підлеглий характер і не може виходити за межі цього періоду (за винятком короткого періоду формування фінансової стратегії).

Головним критерієм визначення періоду розробки фінансової стратегії компанії є передбачуваність розвитку економіки в цілому і кон'юнктури тих сегментів фінансового ринку, з якими пов'язана майбутня фінансова діяльність підприємства – в умовах нинішнього нестабільного і непередбачуваного розвитку економіки країни, цей період не може бути занадто тривалим і в середньому повинен визначатися рамками 3-5 років. Умовами визначення періоду формування фінансової стратегії є також галузева приналежність підприємства, його розмір і стадія життєвого циклу.

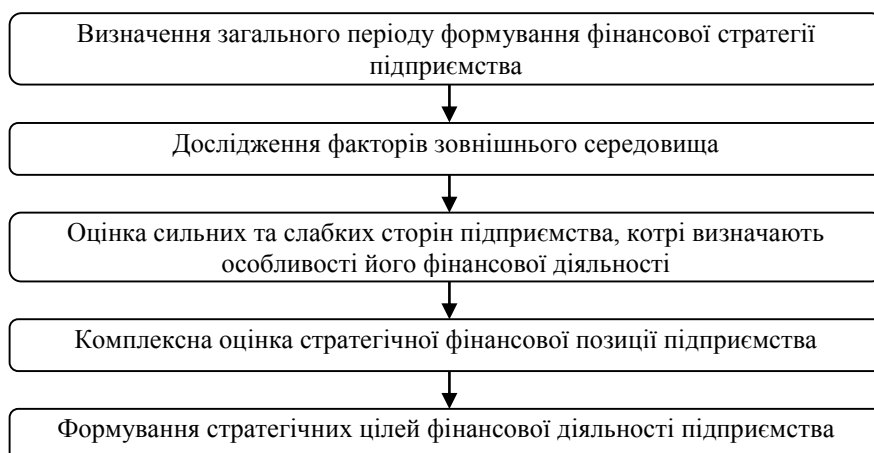

Рисунок 3.5 – Основні етапи розробки та реалізації фінансової стратегії управління фінансовою безпекою ПАТ «Південна винокурня» [розроблено за 67]

2. Дослідження факторів зовнішнього фінансового середовища. Дослідження цих факторів зумовлює вивчення економіко-правових умов фінансової діяльності підприємства та можливої їх зміни в майбутньому періоді. Крім цього, на другому етапі розробки фінансової стратегії аналізується кон'юнктура фінансового ринку і фактори, що її визначають, а також розробляється прогноз кон'юнктури в розрізі окремих сегментів цього ринку, пов'язаних з майбутньою фінансовою діяльністю підприємства.

3. Оцінка сильних і слабких сторін підприємства, що визначають особливості його фінансової діяльності. Така оцінка дозволяє визначити чи має підприємство достатній потенціал, для того, щоб скористатися інвестиційними можливостями. Крім цього, аналіз сильних і слабких сторін дозволяє виявити які внутрішні його характеристики знижують результативність фінансової діяльності. В процесі діагностики внутрішніх проблем рекомендується використовувати метод управлінського обстеження підприємства, який заснований на вивченні різноманітних функціональних зон підприємства, що розвивають фінансову діяльність. Використовуючи цей метод в процесі розробки стратегії, необхідно включати наступні функціональні зони:

маркетингові можливості розширення обсягів операційної та фінансової діяльності, можливість формування інвестиційних ресурсів, чисельність, висококваліфікований і компетентний склад персоналу, який здатний забезпечити розробку стратегії і контроль за її виконанням, необхідна інформаційна база, яка здатна забезпечити розробку альтернативних стратегічних фінансових рішень, стан організаційної структури управління і організаційної культури підприємства.

4. Комплексна оцінка стратегічної фінансової позиції підприємства. В процесі такої оцінки має бути отримано чітке уявлення про основні параметри, що характеризують можливості і обмеження розвитку фінансової діяльності підприємства: який рівень стратегічного мислення власників, керівників та фінансових менеджерів підприємства, який рівень знань фінансових менеджерів (їх інформаційної обізнаності) про стан і майбутню динаміку найважливіших елементів зовнішнього середовища, яка ефективність діючих на підприємстві систем фінансового аналізу, планування та контролю, в якій мірі вони орієнтовані на вирішення стратегічних завдань.

5. Формування стратегічних цілей фінансової діяльності підприємства. Як правило, основною метою діяльності комерційної компанії є підвищення рівня добробуту власників і максимізація його ринкової вартості. Спільно з цією метою, головна мета підприємства вимагає певної конкретизації, з огляду на завдання та особливості майбутнього його фінансового розвитку. Система цілей стратегії повинна забезпечувати вибір найбільш ефективних напрямків фінансової діяльності, формування достатнього обсягу фінансових ресурсів і оптимізації їх складу, прийнятність рівня фінансових ризиків в процесі здійснення майбутньої господарської діяльності.

6. Розробка цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності. Система стратегічних фінансових цілей, сформована на попередньому етапі, повинна бути конкретизована за допомогою певних цільових стратегічних нормативів. Розробка даних цільових стратегічних нормативів фінансової

діяльності служить базою для прийняття основних управлінських рішень і забезпечення контролю виконання фінансової стратегії.

7. Прийняття основних стратегічних фінансових рішень. Виходячи з цілей і стратегічних нормативів фінансової діяльності, на цьому етапі визначаються головні стратегії фінансового розвитку підприємства в розрізі окремих домінуючих сфер, фінансова політика на окремих аспектах його фінансової діяльності, а також формується портфель альтернативних стратегічних підходів до реалізації намічених цілей і здійснюються їх оцінка. Це дозволяє сформувати комплексну програму стратегічного фінансового розвитку підприємства.

8. Оцінка розробленої фінансової стратегії. Оцінка проводиться за системою спеціальних економічних і позаекономічних критеріїв, що встановлюються підприємством. За результатами оцінки в розроблену фінансову стратегію вносяться необхідні корективи, після чого вона приймається до реалізації.

9. Забезпечення реалізації фінансової стратегії. В процесі реалізації фінансової стратегії поряд із заздалегідь наміченими стратегічними заходами готуються і реалізуються нові управлінські рішення, обумовлені непередбаченими змінами факторів зовнішнього фінансового середовища.

10. Організація контролю реалізації фінансової стратегії. Контроль здійснюється на основі стратегічного фінансового контролінгу, що відображає план реалізації основних стратегічних цільових нормативів фінансової діяльності підприємства [67].

Досягнення цілей можна виділити в якості таких складових:

– фінанси – для того, щоб зайняти лідируючу позицію на ринку необхідно знизити витрати, підвищити рентабельність і ліквідність підприємства. Потрібно оптимізувати виробництво і оптимальний розподіл трудових ресурсів, що підвищить віддачу від використання активів підприємства, розширить можливості підвищення доходів і чистого прибутку;

– клієнти – послуги підприємства повинні відповідати вимогам клієнтів. Мається на увазі, що клієнт повинен отримати якісний продукт від ПАТ «Південна винокурня», що б підприємство могло збільшити кількість потенційних клієнтів, від яких залежить прибуток підприємства;

– внутрішні бізнес-процеси – збільшення частки на ринку має досягатися за рахунок організації всіх процесів в компанії: оптимізація виробництва та використання технологій, впровадження інновацій, розширення продукції та ін.;

– персонал, а саме його навчання для підвищення рівня підготовки кадрів. Персонал підприємства повинен бути компетентний у всіх питаннях і бути готовим до конкуренції з іншими підприємствами по виготовленню вин. Домогтися високих оцінок з боку клієнтів можливо надаючи різноманітні тренінги для персоналу, що працює з клієнтами, тим самим, покращити систему мотивації персоналу, спрямовану на оптимізацію операційної діяльності [97].

Наведемо «дерево стратегії» для перспективи розвитку ПАТ «Південна винокурня», де показано впливу кожного фактору та кінцевий вплив на результат (рис. 3.6).

ПАТ «Південна винокурня» здійснює свою діяльність на основі принципів ринкової економіки, прагне до максимальної відкритості та прозорості і ставить за мету досягнення якісно нового рівня забезпечення потреб клієнтів та збереження позиції сучасного, першокласного, конкурентоспроможного підприємства.

Рисунок 3.6 – «Дерево стратегії» фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня»

Підприємство послідовно працює над створенням системи, стійкої до можливих несприятливих сценаріїв розвитку економіки України та за кордоном, шляхом оптимального розподілу пропорцій між основними напрямками діяльності:

- створення та контроль роботи фокусних команд дистриб'юторів для прогресивного розширення ринку збуту;
- розширення ринку на території України (збільшення частки на ринку виноробної продукції);
- збільшення частки на зарубіжному ринку;
- співпраця з одним із рекламних агентств, які зарекомендували себе (на правах ексклюзивного клієнта) для систематизації рекламних активностей, підвищення їх якості та спрощення контролю.

Характеризуючи стан виробництва і маркетингової діяльності можна виділити наступні фактори, що мають найбільший вплив на цю складову діяльності підприємства:

- введений в експлуатацію з недавнього часу новий цех розливу і обробки ігристих вин, а також відділення біохімії, що сприяють збільшенню обсягів випуску продукції;
- у зв'язку з цим підприємство стало випускати частину продукції на новітньому автоматизованому обладнанні. Але, незважаючи на цю обставину,

інша частина продукції продовжує випускатися на застарілому обладнанні, середній вік якого не менше 15 років;

— недолік складських приміщень для зберігання готової продукції у зв'язку із зростанням обсягів виробництва, тари, що веде до ускладнення логістики постачання і збуту продукції і збільшення витрат на неї [95].

Насичення товарного асортименту сприяє його поглибленню. В даний час ПАТ «Південна винокурня», в силу своїх можливостей, намагається використовувати стратегію розробки нових товарів як найбільш ефективну в сформованій ринковій ситуації. Можливість насичення товарного асортименту новими модифікованими товарами з'явилася в зв'язку з частковою реконструкцією заводу на сучасному рівні, модернізацією устаткування. Таким чином, формування товарної політики, адекватної вимогам ринку, забезпечить конкурентоспроможність підприємства.

Варто зазначити, що товарна політика будь-якого підприємства передбачає формування певного асортименту. Як рекомендації з управління асортиментом ігристих вин, котрі випускаються ПАТ «Південна винокурня», можна запропонувати наступні.

По-перше, організувати випуск більшої кількості ігристого вина технологічних марок «Брют», «Мускатне ігристе», «Червоне» з метою насичення товарного асортименту.

По-друге, з метою поглиблення товарного асортименту освоїти випуск ігристого в сувенірному виконанні, попередньо вивчивши запити споживачів.

Відносно цінової політики можна стверджувати: на сьогоднішній день ринок ігристих вин, перш за все, орієнтований на ціну. Відбувається досить складна цінова конкуренція. У ситуації, що склалася на ПАТ «Південна винокурня» пропонується стратегія освоєння нових сегментів ринку, експорту, виходу на новий ціновий рівень з модифікацією вже освоєного товару і, як результат, завдання максимізації прибутку підприємства. В основі цінової політики лежить вертикальна диференціація цін, яка полягає в тому, що

підприємство встановлює різні ціни за свою продукцію на різних, ізольованих один від одного, сегментах ринку, які по-різному реагують на зміну цін.

Таким чином, комплекс, що складається з декількох відображень ціноутворення актуальний на даний момент, з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на роботу підприємства. Варто відзначити, що сучасний ринок товарів і послуг вимагає набагато більшого, ніж просто створити хороший товар, призначити за нього привабливу ціну і забезпечити його доступність для цільових споживачів. Підприємства повинні здійснювати комунікацію зі своїми замовниками [105].

Особливу увагу також варто приділити інноваційній діяльності, що дозволить підприємству досягти наступних результатів:

- підвищення безпеки техніки та її екологічності;
- зниження собівартості послуг, за рахунок зниження витрат;
- високий рівень підготовки кадрів.

Що стосується збутової політики, ПАТ «Південна винокурня» переглянув її на внутрішньому ринку. Керівництво заводу вважає за краще працювати з дистриб'юторами, що займаються так званими активними продажами. Такими вважаються підприємства, що сприяють просуванню товару, що доставляють його до магазинів, що приділяють увагу розміщенню пляшок на полицях роздрібних точок. Що цікаво, обов'язковою умовою для нових партнерів є передоплата. Згодом з надійними покупцями підприємства іноді працює на умовах відстрочення платежу до 30 днів. Покупцям великих партій надаються оптові знижки.

Таким чином, виноробне підприємство, за прикладом інших виноробних підприємств України, передоручає свій збут великим оптовим компаніям. Однак необхідно підтримувати прямі контакти оптовиків з роздробом. В іншому випадку цей шлях виявиться малоефективним. Реалізуючи інноваційну програму, ПАТ «Південна винокурня» може збільшити кількість продажу товару в 4-5 разів, і зайняти позицію на ринку з часткою ринку більше 30%. Рівень

капіталізації збільшити в 3 рази, а зростання частки на українському ринку в 1,5 рази.

У довгостроковій перспективі впровадження ефективної системи фінансової безпеки на підприємстві ПАТ «Південна винокурня» допоможе керівництву і персоналу організації бути готовими до непередбачуваних обставин як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Саме підприємства з ефективним і високим рівнем фінансової безпеки мають позитивну віддачу не тільки через зменшення витрат у зв'язку з непередбачуваними обставинами але і завдяки комплексному підвищенню загального рівня фінансової безпеки підприємства.

Висновки за розділом 3

Основними напрямками вдосконалення механізму стратегічного управління фінансовою безпекою ПАТ «Південна винокурня» визначено наступні.

Доведено необхідність розвитку методичних підходів щодо оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» через відсутність її на підприємстві. Врахування сукупності критеріїв оцінки фінансової безпеки дало змогу визначити причинно-наслідкові зв'язки фінансової безпеки підприємства з різними напрямками діяльності підприємства. Доведено, що вибір індикаторів оцінки рівня фінансової безпеки повинен здійснюватися на основі їх відбору за моделями достовірності. Прогноз рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» на основі застосування методів моделювання засвідчив позитивну його динаміку на наступні два роки.

Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства рекомендовано удосконалювати на основі виокремлення декількох блоків забезпечення фінансової безпеки підприємства, що включатиме дії, спрямовані на підтримку інтересів підприємства. Покращення системи контролю дасть змогу підвищити

ефективність та захищеність фінансової безпеки підприємства в цілому. Механізм реалізації запропонованих заходів щодо удосконалення системи управління фінансовою безпекою передбачає створення проектної групи із співробітників підприємства, керівником якої є заступник директора з фінансових питань.

Формування стратегії управління фінансовою безпекою підприємства ПАТ «Південна винокурня» передбачає використання сукупності заходів, які тісно пов'язані між собою.

Для реалізації фінансової безпеки підприємства запропоновано такі етапи реалізації стратегії: визначення загального періоду формування фінансової стратегії; дослідження факторів зовнішнього середовища; оцінка сильних та слабких сторін підприємства, котрі визначають особливості його фінансової діяльності; комплексна оцінка стратегічної фінансової стратегії підприємства; формування стратегічних цілей фінансової діяльності підприємства; розробка цільових стратегічних нормативів фінансової діяльності; прийняття основних стратегічних цілей; оцінка розробленої фінансової стратегії; забезпечення реалізації фінансової стратегії; організація контролю за реалізацією фінансової стратегії. Тому запропоновані заходи щодо використання системи фінансової безпеки на підприємстві будуть мати позитивний вплив на майбутню діяльність і дадуть змогу покращити рівень фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження в дипломній роботі на тему «Управління фінансовою безпекою підприємств: стратегія та механізм реалізації» дозволяють зробити наступні висновки.

1. На основі узагальнення досвіду щодо управління фінансовою безпекою підприємства визначено, що стійкий розвиток підприємства неможливий без наявності надійної системи його фінансової безпеки, що є складним економічним явищем, на яке впливають фінансові інтереси підприємства, відповідні їм завдання та методи управління, а також фінансова стратегія, якої дотримується підприємство в динаміці. Визначено фінансову безпеку підприємства як стан фінансової системи підприємства, при якому завдяки ефективному управлінню фінансовими ресурсами забезпечується його стабільний розвиток, нейтралізація фінансових ризиків та загроз, узгодженість фінансових інтересів та реалізація стратегічних цілей діяльності. Побудовано узагальнену класифікацію загроз впливу на рівень фінансової безпеки підприємства за джерелами виникнення, ступенем передбачуваності, ступенем важкості, можливістю здійснення загрози, тривалістю та частотою дії.

2. Доведено, що в системі управління фінансовою безпекою за компонентним підходом механізм, з одного боку, є окремим її елементом, з іншого, системою, яку формують елементи впливу на розробку, обґрунтування, прийняття та реалізацію управлінських дій, здійснення контролю за їх реалізацією щодо забезпечення достатнього рівня безпечного стану фінансової системи підприємства. Запропоновано під механізмом управління фінансовою безпекою розуміти складові системи управління і, як результат, багатоваріантність її структурних компонентів. Складовими механізму забезпечення управління фінансовою безпекою поряд із методами, важелями,

інструментами управління визначено інформаційне, організаційне, кадрове, фінансове, технічне та інше ресурсне забезпечення.

3. Доведено, що у науковій літературі існує значна кількість підходів до визначення рівня фінансової безпеки, серед яких найбільш поширеними є: індикативні методи, методи інтегральної оцінки, ресурсно-функціональні методи та методи, оснований на оцінці ймовірності банкрутства. Основним недоліком наявних методів є неврахування поточного стану вітчизняної економіки та особливостей окремих галузей, тому дані методи потребують постійного вдосконалення. Існуючі методичні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства згруповано у дві групи: традиційні та нетрадиційні. Розроблено модель оцінки рівня фінансової безпеки з урахуванням особливостей галузі виноробства та поточного стану ринкової кон'юнктури. Модель створена на базі інтегрального показника.

4. Аналіз фінансово-господарської діяльності ПАТ «Південна винокурня» за 2016-2018 рр. дав змогу визначити, що дане підприємство є прибутковим, хоча з тенденцією до погіршення ефективності діяльності. До негативних змін віднесено зменшення майна, ресурсів, власного капіталу, його незначної питомої ваги в структурі джерел формування ресурсів, зниження інтенсивності продажу при зростанні виручки. Позитивними аспектами діяльності підприємства за три роки можна визначити збільшення продуктивності праці та позитивна динаміка працюючих, прибутковість діяльності протягом трьох років, а також зменшення собівартості продукції за одночасного збільшення обсягів виручки.

5. Доведено, що підприємство за 2016-2018 рр. відчувало зниження рівня фінансової безпеки через зниження рівня ліквідності. Негативним є зростання фінансового ризику, фінансової напруги, зниження ефективності довгострокового інвестування, критичний рівень фінансової стійкості, поступової втрати фінансової рівноваги, порушення структури капіталу. Так, визначено недостатній рівень фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня», хоча й у 2016–2018 рр. показник рівня фінансової безпеки підприємства тримався на високому рівні. Керівництву підприємства варто активізувати

роботу щодо оновлення виробничих фондів, що дасть можливість наростити обсяги виробництва та знизити собівартість продукції в майбутньому.

6. Проведено оцінювання ефективності фінансово-господарської діяльності ПАТ «Південна винокурня» за показниками прибутковості його діяльності, що показало необхідність вжиття заходів по подоланню негативних чинників, що впливають на діяльність підприємства. Застосування методики інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства показало, що врахування негативних впливів усіх компонентів за окресленими блоками діяльності, дасть змогу вивести підприємство на високий рівень розвитку. Здійснено комплексну оцінку рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» як установи, обтяженої поточними зобов'язаннями, та непогашеними розрахунками з дебіторами. Застосування інтегральної оцінки рівня фінансової безпеки підприємства хоча й показало високі значення, однак відбулося його погіршення.

7. Отримали подальшого розвитку методичні підходи до оцінки та прогнозування рівня фінансової безпеки ПАТ «Південна винокурня» на основі застосування методики кореляційно-регресійного аналізу. Показниками, які мають найбільший вплив на рівень фінансової безпеки підприємства визначено: інтегральну оцінку фінансової безпеки, собівартість, власний капітал, поточні зобов'язання, вартість активів, чистий прибуток та кредиторська заборгованість. Отримані результати дають змогу покращити рівень фінансової безпеки підприємства та вносити корективи в процес прийняття управлінських рішень щодо зміцнення фінансової безпеки, що є надзвичайно важливим в сучасному динамічному розвитку підприємства.

8. Розроблено модель формування фінансового механізму управління забезпеченням фінансової безпеки підприємства з урахуванням концепції стратегічного управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі. Запропоновано виділення в моделі наступних взаємопов'язаних блоків: інформаційно-організаційний, функціонально-аналітичний, контрольно-моніторинговий. Доведено, що фінансовий механізм управління забезпеченням

фінансової безпеки підприємства є складовою частиною комплексної системи управління підприємством та безумовно найбільш важливою її компонентою, дія якої спрямована на сприяння стабільному функціонуванню, підвищенню ефективності і конкурентоспроможності підприємства; формування та посилення його фінансово-економічного потенціалу із одночасним створенням системи захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз.

9. Розроблено стратегію управління фінансовою безпекою ПАТ «Південна винокурня», завдяки якій можна досягти оптимальної платоспроможності, високого рівня фінансової стійкості; надійного захисту фінансових інтересів підприємства від загроз для кращого забезпечення стійкого розвитку у довгостроковій перспективі. Запропоновано етапи стратегії управління фінансовою безпекою підприємства, реалізація яких дозволить покращити платіжну систему на підприємстві, ефективно використовувати наявні матеріальні та фінансові ресурси, розвивати кадровий потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альб'єв С. О. Економічна безпека підприємства: класифікаційні ознаки та види / С. О. Альб'єв. // Економіка та управління: нові виклики та перспективи. – 2015. – №9. – С. 61–64.
2. Андрєєва Т.Є. Аналіз економічної безпеки діяльності підприємства як економічної категорії / Т.Є. Андрєєва, Т.Е. Петровська, І.Г. Грицькова // Коммунальное хозяйство городов: научно-технический сборник. — 2009. — № 87. — С. 219–224
3. Антонова О. В. Оцінка фінансової безпеки підприємств роздрібної торгівлі : автореф. дис. канд. економ. наук : 08.00.04 / О. В. Антонова. – Харків : ХДУХТ, 2014. – 21 с.
4. Арєф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Арєф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1(91). – С. 98 - 103.
5. Бермант М.А., Руссман І. Б. О проблеме оценки качества/ М. А. Бермант, І. Б. Руссман// Экономика и математические методы. – 1978. – Т. 14. – № 4. – С. 691-699.
6. Бєлай С. В. Дослідження механізмів моніторингу загроз національній безпеці України соціально-економічного характеру [Електронний ресурс] / С. В. Бєлай // Університетські наукові записки. – 2013. – № 4 (48). – С. 481–488. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2013_4_60.
7. Бєляєва Г. Є. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства / Г. Є. Бєляєва. // Проблеми матеріальної культури. Економічні науки. – 2013. – С. 17–20.
8. Бєлялов Т. Е. Фінансово-економічна безпека підприємства та напрями її підвищення / Т. Е. Бєлялов, І. В. Корінь. // Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. – 2017. – №2. – С. 235–238.

9. Бігдан І. А. Фінансова безпека підприємства як об'єкт управління / І. А. Бігдан, О. В. Жиликова, І. Л. Шевчук // *Perspective questions of economy and Management : Collection of scientific articles*. – Vol, 1 – Publishing house «BREEZE», Montreal, Canada, 2015. – P. 181-188
10. Блажевич О. Г. Фінансова безпека підприємств: визначення мінімально необхідного рівня / О. Г. Блажевич. // *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції : наук. журнал*. – Сімферополь: НАПКБ. – 2010. – №3. – С. 25–31.
11. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І. А. Бланк. – Київ : SmartBook, Ельга, 2013. – 776 с
12. Бова В.А. Оцінка рівня фінансового потенціалу підприємства / В. А. Бова. // *XV Міжнародна науково-практична конференція «Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки»*. – Київ НТУУ «КПІ», 2016 – 148-149 с
13. Боднар О. П. Фінансовий стан та фінансова безпека будівельних підприємств України / О. П. Боднар. // *Науковий вісник: Фінанси. Банки. Інвестиції*. – 2011. – №4. – С. 10–12.
14. Бондарчук Н. В. Управління системою фінансової безпеки підприємства / Н. В. Бондарчук, А. В. Фесенко. // *Молодий вчений*. – 2018. – №9. – С. 237–240.
15. Бородіна О. О. Оцінка економічної безпеки підприємства / О. О. Бородіна // *Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць: В 3 т. Т.1*. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2003. – Вип. 183. – С. 33–41.
16. Бунда О. М. Методичні аспекти аналізу фінансового стану підприємства / О. М. Бунда, О. М. Перова. // *Вісник КНУТД: Економіка та управління підприємствами*. – 2015. – №2. – С. 99–107.
17. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич [за ред. Т. Г. Васильціва]. – Львів : Видавництво, 2012. – 386 с

18. Відомості про підприємство ПАТ "Південна винокурня" [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу: https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/company_details/00413558/.

19. Волошин В. І. Пріоритети та методи забезпечення економічної безпеки малого і середнього підприємництва : дис. канд. ек. наук : 08.00.03 економіка та управління національним господарством / Волошин В. І. – Львів, 2008. – 196 с.

20. Воробйов Ю. М. Фінансова безпека будівельних підприємств: монографія / Ю. М. Воробйов, О. І. Воробйова, О. Г. Блажевич. – Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2013. – 180 с.

21. Воронкова Т. Є. Проблема забезпечення економічної безпеки підприємства / Т. Є. Воронкова, Д. М. Мельник. // НТІ. – 2015. – №2. – С. 19-25.

22. Гельфер Л. Г. Стратегії організації інвестицій для фінансування проектів / Л. Г. Гельфер. // Бізнес в законі. – 2013. – №1. – С. 120–141.

23. Гетманова А. В. Конкурентоспособность как элемент экономической безопасности страны [Електронний ресурс] / А. В. Гетманова, Н. С. Козырь // Экономика и менеджмент инновационных технологий. – 2017. – № 1. – Режим доступу: <http://ekonomika.snauka.ru/2017/01/13613>

24. Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.06.01 / Горячева К. С. – Київ, 2010. – 17 с.

25. Гришова І. Ю. Покращення фінансової безпеки підприємства / І. Ю. Гришова, В. В. Бутенко // Економіка і управління, Росія. – 2013. – №1. – С. 88–94.

26. Гришова І. Ю. Зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства / І. Ю. Гришова, Т. С. Шабатура // Фінанси та оподаткування – 2013. – № 1 (59). – С. 99 – 104

27. Демченко І. В. Стратегічне управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання / І. В. Демченко // Фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – №2. – С. 43–46.

28. Доповідь Г.С. Костенко Виноробна промисловість України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///C:/Users/Наташа/AppData/Local/Microsoft/Windows/Temporary%20Internet%20Files/Content.IE5/Q300BO68/>

29. Драч Л. В. Управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання / Драч Л. В. – Тернопіль, 2017. – 109 с.

30. Дяченко К. С. Методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки підприємств будівельної галузі / К. С. Дяченко. // Економіка та управління підприємством. – 2015. – №4. – С. 31–36

31. Есембекова А. Ж. Фінансова безпека – основа фінансової стабільності / А. Ж. Есембекова // Проблеми сучасної економіки. – 2012. – №18. – С. 81–83.

32. Євдокимов Ф. І. Фактори та методи оцінки економічної безпеки підприємств [Електронний ресурс] / Ф. І. Євдокимов. – Режим доступу: <http://masters.donntu.edu.ua/2008/fem/mikhailov/lib/3.htm>

33. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева, А. М. Ашуєв. – Київ: Національна академія управління, 2005. – 78 с.

34. Єрмошенко М. М. Фінансова складова економічної безпеки : держава і підприємство: наукова монографія / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева. – Київ: Національна академія управління, 2010. – 232 с.

35. Живко З. Б. Теоретичні основи формування системи економічної безпеки підприємства / З. Б. Живко // Соціально-економічні явища та процеси. – 2013. – С. 89–92.

36. Жихор О.Б. Економічна безпека: підручник для студентів ВНЗ / О.Б. Жихор та ін.; за ред. д. е. н, проф. О.Б. Жихор, д. е. н., проф. О.І. Барановського ; Університет банківської справи Національного банку України (м. Київ). – Київ: УБС НБУ, 2015. – 467 с.

37. Завора Т. М. Напрями зміцнення фінансової складової економічної безпеки підприємства / Т. М. Завора, М. В. Зельський. // Суспільні та гуманітарні науки. – 2016. – Вип. 15. – С. 59–62.
38. Загорельська Т. Ю. Прогнозування фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / Т. Ю. Загорельська // Економічний простір. – 2014. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есpros_2014_90_18.
39. Загорельська Т. Ю. Формування підходів щодо управління фінансовою безпекою підприємства [Електронний ресурс] / Т.Ю. Загорельська. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2009/Economics/54118.doc.htm
40. Заяц Ю.О. Особенности и угрозы обеспечения экономической безопасности Украины [Електронний ресурс] / Ю.О. Заяц// Экономика и менеджмент инновационных технологий. – 2016. – № 3. –Режим доступу: <http://ekonomika.snauka.ru/2016/03/11078>
41. Іващенко О. В. Фінансово-економічна безпека підприємства / О. В. Іващенко // Вісник Одеського національного університету. Економіка. – 2013. – Т. 18, Вип. 1(1). –С. 142-145.
42. Ілляшенко С. М. Оцінка складових економічної безпеки підприємств / С. М. Ілляшенко // Наукові праці ДонНТУ. – 2002. – №48. – С. 16–22.
43. Каламбет С. В. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств / С. В. Каламбет, В. А. Воропай // Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – №2. – С. 106–113
44. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посібник / М. І. Камлик. – Київ: Атіка, 2005. – 432 с.
45. Капитула С. В. Качественная и количественная оценка неопределенности/ С.В. Капитула // Разработка рудных месторождений.– 2001.– Вип. 75. – С. 7–10.

46. Картузов Є. П. Аналіз механізму управління фінансовою безпекою підприємства / Є. П. Картузов. // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – №7. – С. 118–124
47. Картузов Є. П. Визначення фінансової безпеки підприємства: поняття, зміст, значення і функціональні аспекти / Є. П. Картузов // Актуальні проблеми економіки. – №8 (134). – 2012. – С.172-181.
48. Кім Ю.Г. Проблеми управління фінансовою безпекою підприємства / Ю.Г. Кім // Безпека у ХХІ столітті. – 2010. – С. 73 – 80.
49. Ковальов, Д. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства / Д. Ковальов, І. Плетнікова // Економіка України. –2000. – № 4. – С. 35–40
50. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія / Г. В. Козаченко, В. П. Пономарьов, О. М. Ляшенко. — Київ : Лібра, 2003. — 280 с
51. Козельський В. М. Бюджетні інвестиції: проблеми та перспективи / В. М. Козельський // Вісник Саратовського державного соціально-економічного університету. – 2011. – №5. – С. 123–125.
52. Кокнаєва М. Оцінка фінансово-економічної безпеки підприємств торгівлі [Електронний ресурс] / М. Кокнаєва. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/jee/2012_3/ua/jee_3ua/07K_ua.pdf.
53. Кондрат Є. М. Фінансова безпека як об'єкт фінансового контролю // Вісник Російського університету дружби народів / Є. М. Кондрат. – Москва: РУДН, 2012. – С. 30–37.
54. Корецький Б. Діагностика економічної безпеки суб'єктів господарювання в транзитивній економіці / Б. Корецький // Наукові записки Тернопільського Національного економічного університету. – 2006. – №15. – С.74-77.
55. Круглянко А. В. Підходи до оцінки ефективності стратегічного управління підприємством / А. В. Круглянко // Вісник ЧТЕІ КНТЕУ. – 2018. – Вип. I-II (65-66). – 464 с.

56. Крутова А. С. Проблеми фінансової безпеки підприємства / А. С. Крутова, Т. О. Ставерська, І. Л. Шевчук. // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. / [редкол. : О. І. Черевко (відпов. ред.) та ін.]. Харків : ХДУХТ. – 2015. – №1. – С. 92–105.

57. Крюкова І. О. Науково-теоретичні домінанти формування системи управління фінансовою безпекою підприємства агропродовольчої сфери / І. О. Крюкова // Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. – 2015. – №2. – С. 62–66.

58. Крюкова І. О. Формування фінансової безпеки агропромислових підприємств [Електронний ресурс] / І. О. Крюкова // Облік і фінанси: Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2012. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2012_4_10.

59. Кудрицька Ж. В. Система управління фінансовою безпекою [Електронний ресурс] / Ж. В. Кудрицька // Ефективна економіка. – № 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=897>.

60. Кучеренко О. О. Інтегрований методичний підхід визначення рівня економічної безпеки підприємств транспортного машинобудування України на основі оцінки їх фінансової складової [Електронний ресурс] / О. О. Кучеренко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Vetp/2009_28/09koopnr.pdf.

61. Левченко Н.М. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики / Н.М. Левченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №2. – 114–117 с.

62. Лук'янова В. В. Економічний ризик: навч. посіб./ В. В. Лук'янова, Т. В. Головач. – Київ: Академвидав, 2017. – 462 с.

63. Мартюшева Л. С. Методологічні основи організації фінансової безпеки підприємства / Л. С. Мартюшева. // Фінансовий простір. – 2011. – №1. – С. 85–90.

64. Марущак С.М. Методика оцінки рівня економічної безпеки підприємства на основі теорії нечітких множин // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №5, Т. 1. – С. 16–21.

65. Матвійчук Л. О. Структура системи фінансової безпеки в управлінні підприємством / Л. О. Матвійчук. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №6. – С. 194–197.

66. Мельник К. М. Фінансові інтереси підприємства як основа забезпечення його фінансової безпеки / К. М. Мельник. // Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2015. – №2. – С. 38–45.

67. Міщук Ю. С. Управління економічною безпекою підприємства в умовах євроінтеграції (на прикладі ПАТ «Трикотажна фабрика «Роза») / Міщук Ю. С. – Київ, 2018. – 127 с.

68. Могиліна Л. А. Система загроз фінансовій безпеці сучасних підприємств [Електронний ресурс] / Л. А. Могиліна // Економіка. Управління. Інновації. – 2014. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_1_72.

69. Мойсеєнко І. П. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства / І. П. Мойсеєнко, О. О. Шолок // Науковий вісник НЛТУ України : збірник науково-технічних праць. – Львів: РВВ НЛТУ України. – 2011. – №2. – С. 141–146.

70. Наumenко Є.Ю. Механізм управління економічною безпекою підприємства в умовах кризи [Електронний ресурс]/ Є.Ю. Наumenко // Молодий вчений. – №6 (46). – 2017. – С. 462-466. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/6/105.pdf>

71. Олейников Е. А. Экономическая и национальная безопасность / Е. А. Олейников. – Москва, 2015. – 415 с.

72. Орлик О. В. Напрямки формування надійної системи економічної безпеки суб'єктів господарювання / О. В. Орлик // Молодий вчений. – 2014. – С.306–309.

73. Ортинський В. Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник / В. Л. Ортинський, І. С. Керницький, З. Б. Живко. – Київ: Правова єдність, 2009. – 542 с.

74. Основні відомості про емітента ПАТ «Південна винокурня» [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/emitent/year/xml/showform/126643/126/templ>.

75. Перерва П.Г. Комплаєнс–программа промислового підприємства: сутність и задачі / П.Г. Перерва // Вісник Нац. техн. ун–ту«ХПІ». – 2017. – № 24 (1246). – С. 153–158.

76. Погрішук Г. Б. Ідентифікація фінансової кризи на підприємстві / Г. Б. Погрішук, С. В. Присяжнюк. // Економіка і суспільство. – 2016. – №3. – С. 463–469.

77. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / С.Ф. Покропивний. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – Київ : КНЕУ, 2001. – 528 с.

78. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом [Електронний ресурс] : Закон України від 17 березня 2000 року : станом на 01.11.2019 р.// Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.

79. Прохорова Ю.В. Антикризове фінансове управління підприємством: дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами” Ю.В. Прохорова. – Київ, 2008. – 216 с

80. Прус Н. В. Система економічної безпеки підприємства: поняття, сутність, принципи [Електронний ресурс] / Н. В. Прус // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/vipusk-1-2014/180-prus-n-v-sistema-ekonomichnoji-bezpeki-pidpriemstva-ponyattyasutnistprintsipi>.

81. Пушкарь А. И. Антикризисное управление: модели, стратегии, механизмы / А. И. Пушкарь, А. Н. Тридед, А. Л. Колос. – Харьков: Модель Вселенной, 2001. – 452 с

82. Регулярна інформація ПАТ «Південна винокурня» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/db/participant/00413558>.

83. Роженко О.В. Обґрунтування складових економічної безпеки торговельних підприємств // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Серія: Економічні науки. – 2014. – №10. – С. 135–148

84. Романчик Т. В. Економічна безпека підприємства: функціональні аспекти / Т. В. Романчик // Стратегічні імперативи розвитку туризму та економіки в умовах глобалізації. – Запоріжжя: «Просвіта», 2017. – Т. 2. – С. 372–374

85. Січиокно Г. Б. Механізм управління фінансовою безпекою промислових підприємств в умовах глобалізації / Г. Б. Січиокно. // Вісник Черкаського університету. – 2017. – №2. – С. 81–90.

86. Соколенко Т. М. Економічна безпека підприємства в умовах транзитивної економіки / Т. М. Соколенко // Сучасна наука XXI століття: Сьома Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку» (19-21 травня 2011 р.) – Київ, 2011. – 475с.

87. Солонка О. О. Фінансова безпека підприємства : економічний зміст та механізм забезпечення / О. О. Солонка // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – №11. – С. 108–111.

88. Сословський В. Г. Науково-методичні підходи до діагностування фінансової безпеки підприємства [Електронний ресурс] / В. Г. Сословський, Ю. С. Яловенко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/fkd/2012_2/part1/16.pdf.

89. Сусіденко О.В. Концепція системи фінансової безпеки машинобудівного підприємства/ О.В. Сусіденко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. - №1 – С. 36-39

90. Тенденции развития в секторах экономики [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <http://economy.gov.ru/wps/wcm/connect/b3ae0da0-4c96-4d2fb905900ae28d2463/monitor05.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=b3ae0da0-4c96-4d2f-b905900ae28d2463>

91. Ткаченко А. М. Оцінка рівня економічної безпеки підприємства / А. М. Ткаченко, О. Л. Резніков // Вісник економічних наук України. – 2010. – № 1(17). – С. 101 – 106
92. Тума Ю. О. Удосконалення організації фінансової безпеки підприємства з використанням регресійного аналізу інтегральної оцінки її рівня / Ю. О. Тума // Управління розвитком. – 2013. – №18. – С. 126–129.
93. Управління фінансово-економічною безпекою: підручник / [Г. В. Козаченко, С. В. Онищенко, Т. М. Завора]; за заг. ред. В.О. Онищенка та Г.В. Козаченко. – Полтава: ПолтНТУ, 2018. – 530 с
94. Фещенко О. П. Розрахунок показників фінансового стану господарських підприємств з урахування нових форм фінансової звітності / О. П. Фещенко. // БізнесІнформ. – 2015. – №2. – С. 229–235.
95. Фінансова безпека підприємства: навч. посіб. / Т. Б.Кузенко, Л. С. Мартюшева, О. В. Грачов, О. Ю. Литовченко. – Харків: ХНЕУ, 2010. – 304 с.
96. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук ; за ред. Т. Г. Васильціва. – Львів : ЛігаПрес, 2012. – 386 с/
97. Франчук В. І. Особливості організації системи економічної безпеки акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки: монографія / В. І. Франчук. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. – 440 с.
98. Халатур С. М. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності підприємств / С. М. Халатур, Л. І. Бровко, Т. О. Моруга. // Економіка та держава. – 2017. – №12. – С. 56–60.
99. Халина В.Ю. Методичний підхід щодо оцінки рівня економічної безпеки підприємства / В.Ю. Халина// Економічна безпека і підприємництво. – 2014.– №1. – С. 173–181
100. Хлинін Е. В. Проектне фінансування як один із способів залучення капіталу / Е. В. Хлинін, С. В. Марканчев // Вісник ТулГУ. – 2015. – С. 118–122.

101. Цікановська Н. А. Інтерпретація понять «Виклик», «Небезпека», «Загроза» та «Ризик» у теорії фінансової безпеки / Н. А. Цікановська. // Фінансовий простір. – 2013. – №3. – С. 110–114.

102. Шапурова О. О. Моделі оцінки банкрутства та кризового стану підприємства / О. О. Шапурова // Економіка та держава. – 2009. – №4. – С. 59–64.

103. Швець Ю. О. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки промислових підприємств / Ю. О. Швець, К. С. Цикало. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2017. – №5. – С. 162–168.

104. Шелест В. В. Методичний підхід до оцінки і забезпечення належного рівня фінансової безпеки довірчих товариств /В. В. Шелест // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 12 (102). – С. 134-140

105. Шлемко, В. Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько; Рада національної безпеки і оборони України; Національний ін-т стратегічних досліджень. – Київ: НІСД, 1997. – 143 с

106. Шлыков В.В. Экономическая безопасность предприятия (во что обходится хозяйствующим субъектам защита собственности и способы минимизации возможных потерь) / РИСК — 2015. — № 6. — С. 61–63.

107. Яременко О. Ф. Класифікація чинників фінансової безпеки промислових підприємств / О. Ф. Яременко // Фінансова система України. – 2011. – №16. – С. 242–247.

108. Яришко О. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства / О. Яришко, Є. Ткаченко, В. Березін // Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка». – 2011. – №9. – С. 371–374.

109. Bossert W. Measuring Economic Insecurity [Електронний ресурс] / W. Bossert, C. D'Ambrosio. – 2009. – Режим доступу: <http://www.arts.cornell.edu/poverty/kanbur/InequalityPapers/D%20Ambrosio.pdf>